

UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA

MAGISTRSKO DELO

**UČINKOVITOST IN FUNKCIONALNOST MENICE KOT
MEHANIZEM ZAVAROVANJA BANČNIH TERJATEV V
MEDNARODNEM POSLOVANJU**

Novo mesto, maj 2008

DRAGO CEROVŠEK

IZJAVA

Študent Drago Cerovšek izjavljam, da sem avtor tega magistrskega dela, ki sem ga napisal pod mentorstvom prof. dr. Petra Falatova in skladno s 1. odstavkom 21. člena Zakona o avtorskih pravicah dovolim objavo magistrskega dela na fakultetnih spletnih straneh.

V Ljubljani, maj 2008

Podpis: _____

KAZALO

UVOD	1
1 Sklepanje pogodb v mednarodnem prometu	3
1.1 Pomen zavarovanja obveznosti	3
1.2 Tveganja mednarodnega poslovanja.....	5
1.3 Ocenjevanje, merjenje in upravljanje kreditnega tveganja.....	7
1.4 Zavarovanje obveznosti pred sklenitvijo pogodbe in specifične pogodbene oblike 9	
2 Osnovni instrumenti zavarovanja plačil.....	12
2.1 Osebna zavarovanja.....	12
3 Menica	15
3.1 Viri meničnega prava	15
1.2 Vrste menic in subjekti meničnega posla.....	17
4 Menica kot instrument plačila	20
4.1 Plačila v okviru dokumentarnega inkasa (Documentary Collections)	20
4.1.1 Finančna klavzula »Dokumenti proti meničnemu akceptu«	23
4.1.1.1 Menični aval	23
4.2 Plačila v okviru mehanizma dokumentarnega akreditiva (Documentary Letter of Credit).....	25
4.2.1 Pojem in vloga dokumentarnega akreditiva	25
4.2.2 Menica v akreditivnem poslovanju	27
4.2.3 Pravna ureditev dokumentarnega akreditiva – EPO-600.....	28
4.2.3.1 Nova enotna pravila in običaji – EPO 600	29
4.2.4 Učinkovitost dokumentarnega akreditiva	30
4.2.5 Regresna pravica posamezne banke v akreditivnem postopku	31
4.2.6 Odstop akreditivnega priliva	32
4.2.6.1 Odstop akreditivnega priliva po akceptnem akreditivu.....	33
4.2.6.2 Odstop akreditivnega priliva po dokumentarnem akreditivu z odloženim kritjem	34
4.2.7 Forfetiranje akreditivnih terjatev	35
4.2.8 Refinanciranje akreditivnih terjatev v praksi.....	36
5 Menica v poslih faktoringa.....	38
5.1 Menica v poslu meničnega eskonta.....	38
1.3 Menica v poslu forfetiranja	40
5.2.1 Forfetiranje meničnih terjatev	40
5.2.2 Odpoved regresnemu zahtevku	41
5.2.3 Indosiranje menice pri forfetiranju in solidarna odgovornost dolžnikov ob dospelosti menične terjatve	42
5.2.4 Primer odkupa izvozne terjatve, evidentirane z menicami z dodatnim zavarovanjem v obliki bančne garancije.....	44
6 Menični lombard in način prenašanja menične terjatve	47
6.1 Posebnost zastavnega indosamenta	48

7	Bianko menica kot instrument zavarovanja plačil.....	49
7.1	Pooblastilo za izpolnitev menice	49
7.2	Abstraktnost menične zaveze in prenos meničnega akcepta.....	50
7.3	Menični akcept.....	51
7.4	Domiciliranje menice pri bankah in hranilnicah	53
7.5	Unovčevanje bianko menice kot instrumenta zavarovanja.....	54
7.5.1	Prezentacija menice.....	55
7.5.2	Navodilo Banke Slovenije o unovčevanju menic pri bankah	56
7.5.2.1	Preverjanje temeljnih pogojev za unovčevanje menic.....	57
7.6	Menice, izdane pred začetkom stečajnega postopka/postopka prisilne poravnave.....	59
7.7	Absolutni in relativni ugovori s primeri iz sodne prakse.....	62
7.7.1	Dopustnost uveljavljanja ugovorov iz temeljnega posla.....	65
8	Bianko menica kot nadomestek za bančno garancijo - razmejitev menice kot instrumenta zavarovanja plačila napram bančni garanciji na prvi poziv	69
9	Bianko menica kot instrument zavarovanja bančnih kreditov	70
9.1	Izterjava meničnega dolga.....	71
10	Podobnosti in razlike med menico in čekom in njuna funkcionalnost v mednarodni poslovni praksi.....	75
11	Razmejitev meničnega avala nasproti drugim civilnopravnim oblikam	78
12	ZAKLJUČEK.....	80
13	LITERATURA IN VIRI.....	83

UVOD

Vsak gospodarski subjekt se danes pogosto srečuje s problematiko zavarovanja svojih obveznosti. Kompleksnost in razvoj poslov, ki so prisotni v pravnem prometu, pogojujejo nastanek takšnih situacij, ko sta začetek obveznosti in rok za izpolnitev obveznosti dva različna trenutka v periodiki realizacije posla. Pogosti so primeri, ko je v skladu z dogovorom ena stranka dolžna svojo obveznost izpolniti takoj in v celoti, druga pogodbeni stranka pa mora svojo obveznost izpolniti kasneje. V takšni situaciji je normalno, da tisti, ki je svojo pogodbeno obveznost izpolnil prvi išče zagotovilo oziroma način, da se čim boljše zavaruje pred rizikom neizpolnitve obveznosti nasprotne pogodbene stranke. Eno takšnih tipičnih in osnovnih pogodbenih razmerij, ki se pojavljajo v mednarodni praksi, je razmerje med stranko kreditodajalcem in banko kreditodajalcem.

Poslovna in bančna praksa je skozi svoj obstoj razvila vrsto bolj kompliciranih in sofisticiranih bančnih poslov, ki povezujejo večje število pogodbenih strank, ki so posredno povezane in soodvisne. V tem pogledu so tovrstni posli toliko bolj podvrženi določenim rizikom, kar pa po drugi strani dodatno spodbuja razvoj novih, bolj učinkovitih instrumentov zavarovanja.

Toda ali so takšni mehanizmi, ki jih upniki uporabljajo, res učinkoviti, v katerih pogojih in kakšna je njihova dejanska uporabnost, se sprašujemo in želimo ugotoviti. Pravni sistem upnikom ponuja hkrati veliko in malo. Vsaka terjatev, ki je zavarovana, pa na kakršenkoli način že, je boljša od nezavarovane terjatve. A istočasno se upniki v poslovni praksi soočijo s situacijo, ko jim dano jamstvo popolnoma nič ne koristi in svojih »zavarovanih« terjatev ne dobijo nikoli plačanih. V tej luči poslovna in tudi bančna praksa spoznava, da so določene klasične oblike zavarovanja terjatev neučinkovite in so se že ali bi se morale spremeniti ali dopolniti. Potreba po večji stopnji varnosti tako generira in širi nove možnosti uporabe mehanizmov zavarovanja. Domača poslovna praksa določenih oblik še ni prevzela bodisi zaradi neprilagodljivosti in nezdržljivosti domačega pravnega sistema bodisi zaradi premalo tovrstne dobre domače poslovne prakse, kar najverjetneje izvira iz relativno majhnega povpraševanja v domačem prostoru.

Če se osredotočimo na menico, lahko trdimo, da je menica nedvomno najbolj dodelan vrednostni papir tako v pravnem kot tudi v poslovnem smislu. V poslovni praksi se pojavlja predvsem kot kreditna listina in sredstvo jamčenja. Menica lahko

nastopa tudi kot plačilno sredstvo, a se v ta namen bolj redko uporablja. A navkljub ali pa ravno zaradi logično izdelanih in do potankosti sistematično urejenih pravil, s katerimi se srečamo pri poslovanju z menico, je menica prevečkrat instrument zavarovanja, ki je nevaren tako za tistega, ki menico izda, kot tudi za tistega, ki menico sprejme. Največjo nevarnost predstavljajo podpisi na menici, za katere se kasneje izkaže, da so bili izvršeni bolj kot avtogrami, ne da bi se pri podpisovanju natančno vedelo, kakšna obveznost se s podpisom na menici prevzema. A kljub pravkar povedanemu, je menica, tudi v domačem prostoru, vedno bolj uporabljana. Nekateri strokovnjaki meničnega prava menijo, da menica danes doživlja »renesanso«.

Menica kot instrument zavarovanja izpolnjuje vse pogoje, da tudi v praksi in dejanski uporabi postane učinkovit mehanizem zavarovanja terjatev. Podlaga za njeno učinkovitost pa predstavlja jasen dogovor o temeljnem poslu, še bolj pomembna pa je kakovostna izstavitve menice. Pri tem imam v mislih predvsem trasirane, akceptirane in avalirane menice.

V mednarodnem poslovanju se menica zelo pogosto uporablja v zvezi z akreditivnim poslovanjem. V poslu, kjer je vključenih več tujih in domačih poslovnih bank, se praktično ni mogoče izogniti srečanju z menico. Nekatere države celo ne poznajo akreditiva brez dokumentarne menice. Menica ni nikoli predmet predložitve po akreditivu, ampak le spremlja akreditivne dokumente. V tem primeru gre za dokumentarno (draft) menico in ne za »pravo« menico (bill of exchange).

S tem v zvezi velja omeniti tudi poseben institut refinanciranja akreditivnih terjatev, ko izvoznik izkoristi menico kot podlago za spreminjanje takšnih terjatev z odloženim plačilom v tako imenovani »cash« posel.

Učinkovitost in uporabnost menice v poslovni praksi je torej odvisna predvsem od zaupanja okolja v menično poslovanje. Slabe izkušnje v našem okolju iz polpretekle zgodovine so torej slaba popotnica k učinkovitejši rabi menice. A optimizem vliva sedanji, bolj tržno usmerjen sistem, ki bo tudi menično poslovanje bolj prakticiral in izkoristi veliko možnosti učinkovitega kreditiranja in učinkovitega zavarovanja odloženih plačil.

Cilj magistrske naloge je ugotoviti in poudariti vse možne načine učinkovite uporabe menice kot mehanizma zavarovanja v mednarodnem poslovanju, ugotoviti odstopanja domače od tuje prakse in poiskati prave vzroke za odstopanja.

1 Sklepanje pogodb v mednarodnem prometu

Ko govorimo o sklepanju pogodb v mednarodnem finančnem okolju, imamo v mislih dva različna pravna reda, ki vsak od njiju vsebuje svoje specifične finančne, gospodarske in druge značilnosti. V praksi pa se pogosto zgodi, da mora biti dogovor, ki je opredeljen v mednarodni pogodbi, realiziran v neki tretji državi. Ta nevarnost kolizije dveh ali več pravnih redov je torej značilna za sklepanje pogodb v mednarodnem prostoru. V takšnem prostoru se torej iščejo rešitve, ki omogočajo čim bolj pregledno, enostavno in varno sklepanje pogodb, ki ima za posledico uresničitev interesov posamezne stranke v pogodbi. Sklepanje pogodb v mednarodnem okolju tako predstavlja za stranko določeno tveganje, nevarnost in potencialno negotovost. Čeprav je pogodba formalno sklenjena in veljavna, se še vedno lahko ne ve, kateri forum bo uporabljen v primeru spora in kateri pravni red bo v tistem trenutku uporabljen.

Da bi stranki dosegli čim bolj uspešno sklepanje mednarodnih gospodarskih pogodb, se morata vnaprej izogniti problemom in negotovostim mednarodnega prava. Običajno je sklepanje pogodb v mednarodnem okolju zelo kompleksno dejanje. Še preden pride do sklenitve pogodbe, stranke najprej zbirajo podatke o potencialnih sopogodbenicah, sledijo prvi stiki, pogajanja in razne pisne izjave strank¹, predpogodbe in šele nato dejanska pogodba.

1.1 Pomen zavarovanja obveznosti

Kot že rečeno, je mednarodno poslovanje, v primerjavi s poslovanjem znotraj ene države, neprimerno bolj zapleteno. Tveganja, ki jih nosijo pogodbene stranke, so večja in zato stranke uporabljajo čim bolj ustrezne plačilne instrumente, takšne, ki bi varovale interes obeh strani. Običajno je, da stranki že v osnovni pogodbi dorečeta in opredelita plačilne instrumente in pogoje plačila.

¹ Letter of Intent, Letter of Understandings, Letter of Acceptance ...

Rok izpolnitve v pogodbi določene obveznosti je v tem smislu bistveni element dogovora, ki pa ga stranki lahko določita in pogodbeno izrazita na različne načine. Stranki se lahko dogovorita za koledarsko določen dan, lahko pa je rok izpolnitve določen tudi z določenimi izrazi, ki pa jih lahko različno razumemo. V takih primerih pri razlagi izrazov stranki pogosto uporabljata splošne uzance, npr. uzance za blagovni promet.

Praksa mednarodnega poslovanja pozna več različnih oblik plačil, ki dajejo udeležencem večjo ali manjšo stopnjo varnosti²:

- plačilo blaga ob naročilu (cash with order),
- predplačilo (advance payment),
- dobava blaga na odprt račun (open account delivery),
- plačilo z dokumentarnim inkasom (documentary collection),
- plačilo, zavarovano z bančno garancijo (bank guarantee) oziroma s standby akreditivom (standby letter of credit),
- plačilo v okviru kompenzacijskih aranžmajev (barter arrangements),
- plačilo v okviru dokumentarnega akreditiva (documentary credit).

Zavarovanje terjatev nudi upnikom (prodajalcem, bankam ...), ki na tujih trgih ali doma prodajajo blago ali storitve na odloženo plačilo oziroma kredit, zavarovalno kritje pred rizikom neplačila njihovih dolžnikov (kupce, posojilojemalcev ...), kakor tudi njihovih porokov.

S tem pa je upravljanje z riziki³ v zadnjih letih doživelo precejšni napredek in razvoj. Boljša podjetja in večje banke razvijajo in uvajajo pristope integriranega upravljanja z riziki, vključno z aktivnim upravljanjem s portfeljem rizikov, skladno s smernicami, ki jih predpisuje BASEL II. Sodobnejši pristopi k upravljanju z riziki povečujejo varnost in stabilnost poslovanja ter pripomorejo k večji finančni učinkovitosti. Podjetja in banke so pri svojem delu izpostavljeni rizikom, upravljanje z riziki pa pomeni, da takšno podjetje vodi politiko in strategijo upravljanja z riziki.

Dejstvo je, da vsaka prodaja na odloženo plačilo, kakor tudi vsako dano posojilo banke, vsebuje riziko plačila oz. vračila. Hkrati pa lahko trdimo, da so ravno nakupi z odloženimi plačili, ali še bolje, nakupi z danimi posojili, tako prisotni, da si uspešnega

² Povzeto po: Tratnik M. , 1999.

³ Risk management.

gospodarjenja brez njih ni mogoče predstavljati. Posledično lahko sklepamo, da so danes kreditni riziki in prav tako zavarovanja pred takšnimi riziki bistvenega pomena.

Podjetja imajo na voljo več različnih možnosti in ukrepov za zaščito pred riziki plačil oz. neplačil. Žal ni možno govoriti o splošno uveljavljenem in učinkovitem načinu zavarovanja, vsekakor pa je vsakršno zavarovanje boljše od nezavarovane terjatve. Podjetja instrumente zavarovanja uporabljajo glede na njihove potrebe, svoje poslovne cilje, možnosti in tržni položaj. Pomemben dejavnik pri izbiranju načina zavarovanja je tudi pogajalska moč. Močna pozicija podjetja v okolju lahko privede tudi do bolj ali manj jasnih zahtev pogajalca, ki nasprotni stranki nalagajo rigorozne plačilne pogoje, zahtevajo dodatne varščine ipd. To po eni strani zmanjšuje njihovo izpostavljenost rizikom, po drugi strani pa lahko odbija oziroma odvrča njihove potencialne stranke in s tem zapira možnost in manevrski prostor za izkoriščanje novih poslovnih priložnosti.

Zamude, ki lahko nastajajo pri izvajanju določil sklenjene pogodbe, imajo za posledico lahko:⁴

- upnikov izpolnitveni zahtevek,
- prehod nevarnosti,
- začetek teka zamudnih obresti pri denarnih obveznostih,
- odškodninsko obveznost dolžnika,
- možnost aktiviranja zastavne pravice in drugih zavarovanj.

Posledice razdrta pogodbe so podobne posledicam neveljavnosti pogodbe. Obveznosti strank iz pogodbe prenehajo, kar pa je bilo na temelju pogodbe že izpolnjeno, je potrebno vrniti. Razdor pogodbe je objektivna posledica neizpolnitve in je povsem neodvisna od subjektivnega odnosa stranke do razloga, iz katerega neizpolnitev izvira. Stranka, ki krši pogodbo, mora nadomestiti škodo, ki je nastala pogodbi zvesti stranki, če je odgovorna za neizpolnitveni razlog. Če ni dogovorjeno ali določeno drugače, je pogoj za odškodninsko obveznost krivda.

1.2 Tveganja mednarodnega poslovanja

Podjetja, ki delujejo v mednarodnem okolju, so izpostavljena trem vrstam tveganj, in sicer poslovnim, strateškim in finančnim. Najbolj ključnega pomena so finančna

⁴ Povzeto po: Juhart M. et al., 1995.

tveganja, ki so tudi predmet proučevanja tega dela. Opređeljena so kot možne, potencialne izgube na finančnih trgih. Izvirajo iz finančnih transakcij in neposredno vplivajo na finančne odločitve podjetja. Dejansko gre za tveganja naplačila, ko obstaja možnost, da kupec ne bo izpolnil svoje pogodbene obveznosti, potem ko bo izvoznik blago ali blagovne dokumente že izročil oziroma opravil dogovorjeno storitev.

Širina plačilnih tveganj, ki se pojavljajo v mednarodnem poslovanju, je odvisna tudi od stopnje soglasja, ki ga pogodbeni stranki dosežeta. V skladu s prakso mednarodnih trgovinskih transakcij avtorji plačilna tveganja delijo v dve osnovni vrsti in sicer na komercialna in nekomercialna tveganja (največkrat imenovana tudi politična tveganja)⁵.

Komercialna tveganja so tista tveganja, ki nastanejo kot nesposobnost dolžnika, da poravnava svoje obveznosti, oziroma v primeru, ko obstaja objektivna možnost, da postane izterjava terjatve delno ali v celoti nemogoča. Komercialno tveganje je zelo prisotno predvsem v mednarodnem poslovanju, in sicer ne glede na to, ali poslujemo s partnerji, ki imajo sedež v razvitem ali v nerazvitem svetu, saj je to tveganje povezano predvsem z načinom plačila, za katerega sta se pogodbeni stranki dogovorili.

Najbolj pogost razlog za neplačilo terjatev je trajna nesolventnost oziroma stečaj kupca. Dogodki na trgu in drugi dejavniki, na katere podjetje pogosto nima vpliva, lahko zamajajo še tako solidna in uveljavljena podjetja.

Nekomercialna tveganja pa imajo na strani dolžnika za posledico onemogočeno razpolaganje s premoženjem ter nezmožnost izvršitve transakcije. Na strani upnika pa nezmožnost ali vsaj omejeno možnost izterjave dolga. Nekomercialna tveganja so tveganja, ki jih stranke zelo težko predvidijo, saj so običajno posledica nestabilnega političnega in gospodarskega položaja.

Za uspešno mednarodno poslovanje vsakega gospodarskega subjekta je pomembno, da vsa tveganja, ki se pojavljajo v čim večji meri zmanjšuje in odpravlja. Gre predvsem za to, da tveganja uspešno in pravočasno prepoznamo, nato pa se pred njimi branimo na takšen način, da jih čim bolje predvidimo, razumemo in obvladujemo. Splošni pristopi nad obvladovanjem tveganj obsegajo kontrolo nad

⁵ Tako tudi Falatov P., 1999, str 5.

poslovnim okoljem ter prožno ravnanje, čim bolj natančno predvidevanje poslovnih dogodkov, izogibanje tveganjem in njihovo zavarovanje.⁶ Trije temeljni pristopi oziroma načini obvladovanja, zmanjševanja in izločanja tveganj so:

- prevzem tveganja po tretji osebi,
- prenos tveganja na nasprotno poslovno stranko,
- vračunanje tveganja v ceno posla.

Nekatere izmed zgoraj naštetih pristopov in načinov obvladovanja tveganj lahko reši podjetje samo oziroma skupaj z nasprotno pogodbeno stranko znotraj dogovorjenih določil v pogodbi. Pri prenosu tveganj na tretjo osebo pa se tveganje prenaša na nekoga tretjega, ki vstopa v posel. Način urejanja razmerja do tretje osebe je lahko urejen s posebno pogodbo. Lahko pa v pogodbeno razmerje enostavno vstopa tretja oseba kot npr. menični avalist, akceptant ipd. V nadaljevanju nas bodo zanimali predvsem učinki takšne vrste zavarovanj terjatev.

1.3 Ocenjevanje, merjenje in upravljanje kreditnega tveganja

Po zakonski opredelitvi⁷ je kreditno tveganje bank tveganje nastanka izgube zaradi neizpolnitve obveznosti dolžnika do banke. Kreditno tveganje opredeljuje več avtorjev, vsem opredelitvam pa je skupno to, da je za kreditno tveganje značilna verjetnost, da transakcija z nasprotno stranko zaradi njene nezmožnosti poravnave njenih finančnih obveznosti ne bo izvršena oziroma da obstaja možnost, da dolžnik ne bo mogel ali ne bo hotel poravnati svojih pogodbenih obveznosti v skladu s sklenjeno pogodbo.

Dejavniki kreditnega tveganja so osnova za merjenje kreditnega tveganja oziroma za ocenjevanje kreditojemalčeve sposobnosti vračila izposojenih sredstev in so naslednji (Šubelj, 2000, str. 7):

- mednarodno okolje: neugodni politični dogodki (vojne, embargo), neugodna sprememba menjalnih tečajev, gibanje uvoza in izvoza;
- domače okolje: politični in izredni dogodki (revolucija, državni udar), elementarne nesreče, neugodna gospodarska in tržna gibanja (inflacija, recesija, sprememba obrestne mere), sprememba ekonomske politike

⁶ Tako tudi Hrastelj, 1984, 23. str.

⁷ Zakon o bančništvu (2004).

(sprememba denarne politike, davčne politike, zakonodaje), propad sistema zavarovanj, garancij;

- panoga: motnje v običajnih komercialnih postopkih, nesprejemljivi komercialni pogoji (prevelika vezanost na financiranje s trgovskimi krediti), sprememba tehnologije, konkurenca, neugodnosti na področju nabavnega in prodajnega trga, povečana pogajalska moč dobaviteljev in kupcev, nesolventnost kupcev, predpisi, razpoložljivost in cenovna nihanja surovin;
- podjetje: kratkoročna oziroma dolgoročna plačilna nesposobnost, slab menedžment, pomanjkljiv sistem finančnega nadzora, slaba finančna politika, slaba organizacijska struktura, slabo upravljanje z obratnim kapitalom, kadrovske spremembe, odnosi med vodstvom in zaposlenimi.

Pri kreditnem tveganju nastopajo tri vrste tveganj (Šubelj, 2000, str. 8-9):

- tveganje neplačila, ki ga merimo kot verjetnost, da v določenem časovnem obdobju ne pride do plačila oziroma poravnave obveznosti s strani kreditjemalca;
- tveganje izpostavljenosti, ki izvira iz nepoznavanja bodoče izpostavljenosti v primeru neplačila. Največje tveganje predstavljajo okvirni krediti in limiti na transakcijskih računih, ker banka pri teh oblikah kreditov ne more vnaprej vedeti, v kakšnem obsegu jih bodo komitenti koristili;
- tveganje poplačila, ki se pojavi v primeru neporavnanih obveznosti s strani komitenta in predstavlja izgubo, ki bi jo banka utrpela, če ne bi prišlo do poplačila. Višina poplačila je odvisna od specifičnega položaja komitenta, njegove finančne situacije ter zavarovanj, ki jih je banka pridobila od njega.

Podjetja in banke ocenjujejo kreditno tveganje predvsem zaradi treh motivov. Prvi motiv je izračunavanje cene kredita oziroma strošek financiranja. Kreditno tveganje neposredno izraža obrestna mera. Višje ko je kreditno tveganje, višja je obrestna mera. Drugi motiv je pravilno določanje višine kredita in dobe kreditiranja. Praviloma velja, da višje, ko je kreditno tveganje, krajša je doba kreditiranja in nižji je znesek najetega posojila. Tretji motiv pa je ocenjevanje potencialnih izgub, ki jih posojilodajalec lahko utрпи. Kreditno tveganje služi namreč za ocenjevanje in upravljanje s potencialnimi izgubami ter kot osnova za oblikovanje ustreznih rezervacij, kar predvsem bankam in drugim finančnim institucijam natančno predpisujejo mednarodni standardi in baselska priporočila.⁸

⁸ Novi kapitalški sporazum: Basel II, skupaj s posebno evropsko direktivo CAD III (Capital Adequency Directive).

Potencialna izguba, ki izhaja iz kreditnega tveganja, je lahko pričakovana, nepričakovana ali izredna. Pričakovano izgubo je zelo smiselno izračunavati za velike finančne sisteme, za kar se danes razvijajo zelo sofisticirani statistični modeli kot funkcija verjetnosti, da kreditojemalec kredita ne bo odplačal, višine neodplačanega dela kredita in višine izpostavljenosti kreditojemalca. Seveda so v izračun vključeni tudi drugi dejavniki. Pričakovano izgubo tako banka vključi v svojo kalkulacijo cene kredita in tako vrsto izgube tudi krije iz rezultata tekočega poslovnega leta.

Primeri iz poslovne prakse pogosto pokažejo, da je izguba kot posledica kreditnega tveganja pogojena z nestrokovnim ali nedoslednim pristopom k analizi kreditne sposobnosti kreditojemalca. Banka ocenjuje kreditojemalčevo bodočo plačilno sposobnost, oceniti poskuša, kako bo podjetje v prihodnjih mesecih ali letih sposobno poravnati prevzete obveznosti. Finančna sposobnost podjetja se ocenjuje na podlagi izdelanih finančnih analiz in izdelanih bonitetnih poročil. Celotna kreditna analiza je sestavljena iz finančne in nefinančne analize (ustanovitelji podjetja, sodelovanje in poravnavanje dogovorjenih obveznosti, velikost podjetja, povezanost z drugimi gospodarskimi subjekti, strateške usmeritve podjetja ...), vendar imajo v končni bonitetni oceni v večini primerov finančni kazalci prevladujoč vpliv. To seveda ne sme biti edino ali prevladujoče vodilo pri odločanju in ocenjevanju kreditnega tveganja. Bistvo čim boljše odločitve vsebuje čim bolj natančno napoved gibanja denarnih tokov in oceno prihodnjega poslovanja podjetja.

Finančna analiza obsega temeljito analizo temeljnih finančnih računovodskih izkazov podjetja ter analizo s kazalniki. Analiza vsebuje vodoravne in navpične preseke izkazov. Rezultati pa izkazujejo vrednosti v absolutnih, relativnih in indeksnih kazalnikih. Najpomembnejši kazalniki pri presoji kreditne sposobnosti so stopnja finančne varnosti, stopnja kreditne sposobnosti, količnik obratne likvidnosti, količnik obratno finančne likvidnosti, finančno posredniški položaj idr.

1.4 Zavarovanje obveznosti pred sklenitvijo pogodbe in specifične pogodbene oblike

Sklenjena pogodba predstavlja formalno ujemanje volj dveh ali več strank in se običajno sklene, ko se stranke uskladijo in poenotijo o njenih bistvenih sestavinah. V mednarodnem poslovanju je običajno aktivnost pogodbenih strank velika tudi pred samo sklenitvijo pogodbe. Obvezni fazi pred nastankom mednarodne pogodbe sta

ponudba ter sprejem ponudbe. V praksi pa poteka proces sklepanja mednarodne pogodbe bolj zapleteno in vsebuje vsaj štiri faze, kot prikazuje spodnja slika.

Slika št. 1: Proces sklepanja mednarodne pogodbe.

Vir: Lastno delo.

Slika prikazuje proces sporazumevanja pogodbenih strank o njenih bistvenih sestavinah. Seveda gre za možne, ne pa tudi nujne faze v procesu sklepanja pravnega posla. Proces sklepanja takšne pogodbe se začne z različnimi dejanji, npr. z navezavo stikov, zbiranjem informacij, predlogom za začetek pogajanj. Pri obeh strankah gre v tej fazi za začetek procesa udejanjanja volje skleniti pogodbo. Ta dejanja lahko imajo določene pravne učinke, ki pa nimajo narave zavezujočih dejanj. Katerakoli od obeh strank lahko v tej fazi prekine pogajanja in izstopi iz pogajanj kadarkoli hoče. Bistvena razlika med pripravljalnno fazo in fazo pogajanj je v tem, da v pripravljalni fazi kaže težnjo po sklenitvi pogodbe in izpeljavi posla predvsem ena od pogodbenih strank, v fazi pogajanj pa imata obe stranki namen doseči sklenitev pogodbe.

Za fazo pogajanj je značilno, da stranki izmenjujeta svoje predloge in zbližujeta stališča. Večina pravnih redov pozna načelo *avtonomne volje*, ki govori o tem, da

pogajanja pred sklenitvijo pogodbe pogajajočih se strank ne zavezujejo. Za naš pravni red je značilno, da se po načelu subjektivne odgovornosti šteje, da pogajalec, ki je pretrgal pogajanja drugemu pogajalcu, odgovarja v dveh primerih, in sicer tedaj, če se je pogajal, pa ni imel namena skleniti mednarodne pogodbe, ter v primeru, če je imel namen skleniti pogodbo, pa je ta namen brez utemeljenega razloga opustil⁹ in je bila s tem nasprotni stranki povzročena škoda.

Od vseh faz v procesu sklepanja pravnega posla sta ponudba in sprejem ponudbe nujni fazi, vse ostale, ki jih na tem mestu omenjam, pa so neobvezne. Za definicijo ponudbe so odločilne tri vsebinske prvine oziroma morajo biti izpolnjene tri zahteve (Pivka H. M., Puharič, K., 1999):

- ponudba je predlog, ki nedvomno izpričuje ponudnikovo hotenje in namen skleniti pogodbo; jasno mora izražati torej ponudnikov namen, da se bo tedaj, če bo naslovnik zadevno ponudbo tudi sprejel, ponudnik zavezal izpolniti to, kar je le temu ponudil;
- dan oziroma sporočen predlog mora biti vsebinsko določen, se pravi, da mora vsebovati vse bistvene sestavine bodoče pogodbe oziroma mora biti na njem navedeno blago in izrecno ali molče določena tudi njegova količina in cena oziroma mora vsebovati vsaj ključne prvine za njuno določitev;
- predlog mora biti dan oziroma sporočen eni ali več določenim osebam.

Praviloma velja pogodba za sklenjeno tedaj, ko se pogodbeni strani zedinita o njenih bistvenih sestavinah¹⁰. Poleg bistvenih pogodbenih sestavin so v mednarodne pogodbe vključene tudi druge sestavine. Med drugim tudi o kraju izročitve blaga ali opravljene storitve, določitvi dokumentov in listin, ki jih mora prodajalec izročiti kupcu, prehodu nevarnosti, odgovornosti za napake, povrnitvi škode ob razdrtju pogodbe, embalaže, sredstev za utrjevanje pogodbene discipline.

Po splošnih pravilih obveznostnega prava je izpolnitev v izvršitvi tega, kar je vsebina obveznosti. Zato pomeni izpolnitev mednarodne pogodbe izpolnitev treh pglavitnih prodajalčevih obveznosti: izročitev blaga ali opravljena storitev v skladu s pogodbenimi določili, izročitev listin, ki se nanašajo na prodani blago, ter prenos lastninske pravice na blagu. Osnovni kupčevi obveznosti pa sta plačilo kupnine in prevzem blaga ali storitve.

⁹ Proti tovrstnim rizikom se podjetja pogosto zavarujejo z bančno garancijo za resnost ponudbe.

¹⁰ Običajno velja v nacionalnih pravnih redih in konvencijskem pravu, da sta bistveni sestavini mednarodne pogodbe določeno blago (storitev) in cena.

2 Osnovni instrumenti zavarovanja plačil

Ena večnih tem civilnega prava je zavarovanje obveznosti in s tem povezan problem, ki izhaja iz časovne neuskkljenosti nastanka obveznosti in njene izpolnitve. A dinamika in pestrost ekonomskih odnosov med subjekti v poslovnem svetu pogosto zahteva, da se stranki v poslu dogovorita za odložen rok plačila, ki pa na drugi strani pomeni tudi zavarovanje obveznosti, ki naj bi bila izpolnjena enkrat v prihodnosti. Povsem razumljivo je, da tisti, ki obveznost izpolni prvi, pričakuje in išče zagotovila, da bo tudi druga stran izpolnila svojo obveznost in to pravočasno. Ravno v teh primerih pa se srečujemo z instrumenti zavarovanj in z različnimi drugimi oblikami zavarovanj in utrditvijo obveznosti.

Po eni strani si upniki želijo, da bi bili načini zavarovanja takšni, da bi jim zagotavljali trdno zagotovilo, da bo prišlo do kasnejše izpolnitve obveznosti. Le zagotovilo, da njihova pravica obstaja, pa čeprav jo lahko uveljavljajo v sodnih postopkih, jim ne koristi. V tej luči lahko trdimo, da naš pravni sistem upniku ponuja veliko in malo hkrati. Veliko v toliko, kolikor obstaja cela vrsta različnih instrumentov zavarovanja. Malo pa v toliko, da niti en instrument, razen plačila iz roke v roko, ne zagotavlja gotovosti dolžnikove izpolnitve obveznosti. Nekatere od poznanih oblik zavarovanja se v poslovni praksi temu idealu zgolj približajo, vendar imajo tudi te oblike zavarovanj za oba poslovna partnerja, upnika in dolžnika, določene pomanjkljivosti.

Zavarovanja obveznosti v najbolj splošni delitvi ločimo na osebna in stvarna. V tem pogledu sta najpomembnejša poroštvo kot osnovna oblika osebnih zavarovanj ter zastavna pravica kot osnovna oblika stvarnih zavarovanj. Za poglobljeno razpravo o umestitvi in delovanju menice znotraj instituta poroštva se v nadaljevanju podrobneje ustavim pri poroštvu oz. osebnih zavarovanjih.

2.1 Osebna zavarovanja

Med osebna zavarovanja poleg poroštva prištevamo še bančne garancije ter zavarovalne premije, saj upnik poleg glavnega dolžnika pridobi za zavarovanje in utrditev svoje terjatve še eno osebo.

V zvezi z menico in uporabo le-te v poslovni praksi ima poroštvo poseben in bistven pomen. Posebej je urejeno v institutu avala in se kot táko v nekaterih značilnostih bistveno razlikuje od poroštva v civilnopravnem pomenu.

Poroštvo je pogodba, sklenjena med upnikom in porokom. Namenjena je utrditvi obveznosti med upnikom in dolžnikom. Za obstoj poroštva, sodelovanje dolžnika ni potrebno, saj se lahko poroštvo uredi tudi brez vednosti ali pristanka dolžnika. Takšen način utrjevanja obveznosti, brez vednosti prvotnega dolžnika, dopušča tudi menična praksa in se tudi pogosto uporablja. Do upnika sta v primeru obstoja poroštva zavezana dva dolžnika. Dolžnik iz osnovne pogodba ter porok. V zvezi s poroštvom velja, da je porokova zaveza nesamostojna in tudi akcesorna v razmerju do zavarovane obveznosti. To pomeni, da brez glavne obveznosti poroštvo ne more nastati niti ne ostati v veljavi. Neveljavnost glavne obveznosti ima za posledico torej tudi neveljavnost poroštva.

Razmerje med dolžnikom iz osnovne pogodbe in porokom ne vpliva na veljavnost poroštva. Tudi če porok prostovoljno prevzame svojo obveznost v zameno za neko obljubljeni nadomestilo ali korist, ki mu jo ponuja dolžnik, še naprej velja poroštvena obveznost, tudi če dolžnik svoje obljube do poroka ne izpolni.

V nasprotju z akcesornostjo ali nesamostojnostjo poroštvene obveze pa je obveza meničnega avalista neakcesorna, saj je obveza avalista abstraktna in ločena od osnovnega posla. Pravica civilnopravnega poroka (npr. poroka iz kreditne pogodbe) je povezana z neko drugo pravico. Zato ima porok tudi pravico do ugovora iz osnovnega posla. Na drugi strani pa menični avalist takšne možnosti ugovorov nima. Avalist je meničnemu upravičencu odgovoren samostojno, neposredno in solidarno z drugimi meničnimi udeleženci.

Glede na vsebino porokove zaveze ločujemo subsidiarno in solidarno poroštvo. Subsidiarno poroštvo pomeni, da lahko upnik zahteva izpolnitev obveznosti od poroka šele potem, ko glavni dolžnik svoje obveznosti ne izpolni. Subsidiarni porok ima tako nasproti upniku možnost ugovora vrstnega reda, v kolikor zahteva upnik izpolnitev poroštva najprej od njega. Pri solidarnem poroštvu pa upniku glavni dolžnik in porok odgovarjata za izpolnitev obveznosti solidarno. To daje upniku možnost, da ob zapadlosti terjatve terja izpolnitev obveznosti od kateregakoli, od poroka, od glavnega dolžnika ali kar od obeh hkrati. V primeru, da se ob sklepanju pogodbe in poroštva ne dogovori, za kakšno vrsto poroštva gre, velja pravna

domneva, da je poroštvo solidarno, v kolikor je zavarovana obveznost nastala iz gospodarske pogodbe.

Kdaj je porok dolžan plačati dolg, je prav tako odvisno od tega, za kakšno poroštvo gre. Pri solidarnem poroštvu je to trenutek zapadlosti terjatve, pri subsidiarnem poroštvu pa šele potem, ko je upnik terjal glavnega dolžnika.

Naslednje bistveno razlikovanje med civilnopravnim poroštvom in meničnim avalom se dotika tudi področja ugovorov, ki jih ima porok na razpolago. Porok ima možnost ugovora vrstnega reda, vendar to velja le za subsidiarnega poroka. Solidarni porok pa tako kot avalist nima pravice do takšnega ugovora. Nadalje lahko porok uveljavlja vse ugovore, ki jih ima proti upniku glavni dolžnik. To so ugovori, ki se nanašajo na razmerje, iz katerega izvira zavarovana terjatev, kar pa ne drži za ugovore, ki jih ima na voljo menični avalist. Ta ne more uveljavljati zoper imetnika menice ugovorov, ki so utemeljeni v njunih osebnih razmerjih s trasantom ali s kakšnim prejšnjim imetnikom menice, razen če ni sedanji imetnik menice ravnal, ko jo je pridobil, zavestno v dolžnikovo škodo.¹¹

Porok lahko upnikovo terjatev pobota s terjatvijo, ki jo ima nasproti upniku glavni dolžnik. S to posebno določbo zakon sicer odstopa od siceršnjega pogoja vzajemnosti pri pobotanju. Kot že rečeno, lahko porok uveljavlja svoje lastne ugovore, oporeka lahko veljavnost poroštvene zveze ter pobota upnikovo terjatev s svojo nasprotno terjatvijo. Porok, ki izpolni svojo poroštveno obveznost, vstopi na podlagi samega zakona v upnikov položaj. Za takšen prehod terjatve ni potrebna cesija. Upnikova terjatev preide na poroka skupaj z vsemi akcesornimi pravicami in zavarovanji. Tako lahko porok na tej podlagi tudi zahteva, da mu glavni dolžnik plača vse, kar je zanj plačal. To je tudi ena od bistvenih razlikovanj nasproti meničnemu avalu, kjer obstaja velika abstraktnost zaveze meničnega poroštva. Gre za razliko od splošnih pravil o poroštvu, saj gre za samostojno in ne za akcesorno obveznost. To pomeni, da avalist odgovarja za plačilo menice ne glede na to, ali je veljavna menična obveznost zavezanca, za katerega je prevzeto poroštvo. Na splošno velja, da je avalist za plačilo menice odgovoren prav tako kakor tisti, za katerega je prevzel poroštvo. V kolikor avalist plača menični znesek, načeloma pridobi regresno pravico nasproti vsem tistim osebam, ki so bile iz menice odgovorne meničnemu upniku.

¹¹ Glej poglavje: Dopustnost uveljavljanja ugovorov iz temeljnega posla, na str. 65.

Sicer pa mora biti porok pri izpolnitvi svoje obveznosti pazljiv. Uveljavljanje ugovorov poroka nasproti dolžniku ni le porokova pravica, marveč tudi obveznost. Pravico do povračila plačanega izgubi, če proti upniku ni uveljavljal ugovora, s katerim bi se lahko glavni dolžnik uprl upnikovi zahtevi za plačilo. Zato je normalno, da porok pred plačilom pri glavnem dolžniku zahteva, da mu glavni dolžnik pred plačilom da zavarovanje za terjatev iz naslova poplačila. Vendar nesposobnost glavnega dolžnika, da zagotovi primerno zavarovanje, v ničemer ne vpliva na veljavnost porokove zaveze nasproti upniku.

Na nek način lahko trdimo, da ima poroštvo poseben učinek, ki spreminja kapitalsko družbo v družbo z osebno odgovornostjo. To velja predvsem v primeru družbe z omejeno odgovornostjo. Če je poroštvo družbenika dano kot osebno poroštvo na menici, je to še toliko bolj trdno. Družbenik tako odgovarja z vsem svojim premoženjem kljub temu, da njegova družba kot glavni dolžnik odgovarja z omejeno odgovornostjo. Poroštvo fizične osebe je v takšnih primerih solidarno. V primeru avala pa avalist izgubi tudi vsakršno možnost ugovora, ki izhaja iz temeljnega posla. To je ne le formalno, pač pa tudi dejansko relativno močno zagotovilo, da bo podpisnik, avalist ali porok storil vse, kar je v njegovi moči, da bo dolg družbe poravnal.

3 Menica

3.1 Viri meničnega prava

Danes nastopa menica kot kreditno sredstvo, kot plačilno sredstvo ter kot instrument zavarovanja plačila. V zgodovini meničnega prava pa se je menica razvila kot trgovski vrednostni papir s široko možnostjo kroženja. Tako se je uveljavila predvsem kot plačilno sredstvo ali širše opredeljeno kot sredstvo finančnega poslovanja. Z vedno večjim uveljavljanjem bianko menice se je sama menična materija vedno bolj razvijala. Razširitev meničnega poslovanja pa je vodila tudi do razdelitve menične regulative v dva velika bloka.

Tako je poslovni in bančni svet tudi danes razdeljen v dva pravna sistema, kar je vsebinsko gledano, za samo uporabnost menice bistvenega pomena. Različnost dveh sistemov je potrebno upoštevati, kar je pogosto ključnega pomena za uspešno in učinkovito uporabo menice v najširšem pomenu.

Prvi blok predstavljajo države kontinentalne Evrope, drugi blok pa tvorijo države, v katerih velja anglosaksonsko menično pravo. V Veliki Britaniji pomeni Bills of Exchange Act iz leta 1882 pravno osnovo, po kateri sta se oblikovala tudi Uniform Negotiable Instruments Act iz leta 1896 ter določila Enotnega trgovinskega zakonika ZDA, ki pomenita jedro menične zakonodaje še danes.

Menična zakonodaja držav kontinentalne Evrope pa temelji na treh ženevskih meničnih konvencijah iz leta 1930, ko so bile podpisane pod okriljem Društva narodov: Konvencija o enotnem meničnem zakonu, Konvencija o koliziji ter Konvencija o meničnih taksah in kolkovanju. Vse tri konvencije je ratificirala in sprejela večina evropskih držav ter tudi nekatere druge neevropske države. V 70-ih letih prejšnjega stoletja so se v svetu pojavile težnje po harmonizaciji obeh, evropskega in angloameriškega pravnega reda. To težnjo je spodbudila Komisija Združenih narodov za trgovino (UNCITRAL) in leta 1988 sprejela Konvencijo o mednarodni trasirani menici in mednarodni lastni menici. Konvencijo je nato ratificiralo premajhno število držav, da bi imela kakršenkoli praktični pomen.

V Republiki Sloveniji je poslovanje z menico urejeno¹² z Zakonom o menici nekdanje SFRJ¹³, ki velja kot predpis Republike Slovenije na podlagi 4. člena Ustavnega zakona za izvedbo Temeljne listine o samostojnosti in neodvisnosti Republike Slovenije.

Področje meničnega poslovanja delno urejajo tudi Zakon o natariatu¹⁴, Zakon o pravnem postopku¹⁵, Zakon o izvršbi in zavarovanju¹⁶ ter Zakon o finančnem poslovanju podjetij¹⁷. Menična materija je nadalje urejena še z drugimi predpisi in zakoni.

Tako imenovani angloameriški in ženevski pravni ureditvi menične materije se v nekaterih točkah bistveno razlikujeta. Naj omenim le najbolj bistvene, pri čemer želim poudariti, da se pravna veljavnost menice presoja po pravu, ki velja v kraju izdaje menice in velja za formalne in materialne menične elemente kot tudi za posamezne menične izjave (npr. za menico, ki je izdana v Ljubljani in avalirana v

¹² Povzeto po: Ivanjko Š. et al., 2001.

¹³ Uradni list FLRJ, št. 104/46, Uradni list SFRJ, št. 16/65, 54/70, 57/89.

¹⁴ Uradni list RS, št. 13/94, 48/94 ter 82/94.

¹⁵ Uradni list RS, št. 26/99.

¹⁶ Uradni list RS, št. 51/98.

¹⁷ Uradni list RS, št. 54/99.

Frankfurtu/M, se bistvene sestavine menice presojuje po pravu, ki velja v Ljubljani, institut avala pa po pravu, ki velja v Frankfurtu/M)¹⁸.

Po ženevskem pravnem redu se rok dospelosti na menici označuje na štiri možne načine (na vpogled¹⁹; na koledarski dan; na določen dan, po dnevu izdaje; na določen dan od ekcepta menice). V kolikor je dospelost označena na katerikoli drug način, sledi pravna posledica – ničnost menice. V angloameriškem pravnem redu pa velja, da menica, glede na rok dospelosti lahko glasi ali na vpogled ali pa na določen ali določljiv čas v prihodnosti²⁰.

Eden od bistvenih meničnih elementov v našem pravnem redu je tudi ta, da mora menični blanket vsebovati označbo »menica«. Torej mora biti na menici kot vrednostnem papirju zapisana ta beseda. Tega anglosaški pravni red ne pozna, pač pa se uporablja »orderska klavzula« (to the order of ...).

Prav tako so pomembne razlike med pravnima redoma v pojmovanju instituta meničnega poročstva oz. avala. Angloameriški pravni red instituta avala ne pozna, ker velja preprosto načelo indosamenta na hrbtni strani menice. Pomeni, da se avalist podpiše oz. indosira menico na hrbtni strani blanketeta. V Evropi pa mora biti menični aval označen na licu menice²¹.

Angloameriški pravni red za razliko od ženevskega pozna še vrsto specifičnih razlik, kot npr. menico na prinositelja (to bi v našem sistemu pomenilo, da bi se menica indosirala bianco), protest kot neobvezen pogoj za regres, pogojno menico idr. Ker se bom v nadaljevanju osredotočal na Evropski pravni in poslovno- - bančni prostor, nadaljnja podrobna diskusija o razlikovanju obeh pravnih redov ni bistvena.

1.2 Vrste menic in subjekti meničnega posla

Menično pravo pozna dve vrsti menice: trasirano in lastno menico. Slovenski Zakon o menici v skladu z evropsko zakonodajo podrobno ureja trasirano menico, ki se tudi praviloma pojavlja in uporablja v pravnem prometu, ureja pa tudi lastno menico.

¹⁸ Glej tudi: Falatov P., 1999, str. 46.

¹⁹ At sight.

²⁰ At future fixed or determinable time.

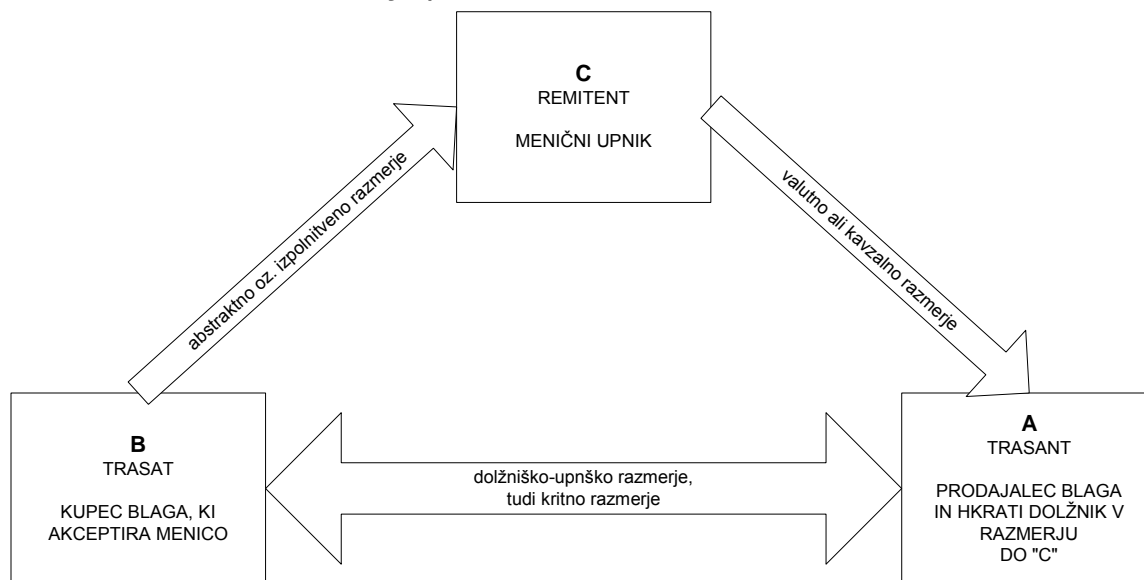
²¹ To ne velja za tri države (Belgija, Nizozemska in Luksemburg), ki so institut avala v svoji nacionalni zakonodaji uredile drugače. Podrobneje je institut avala opisan v nadaljevanju.

Takoj naj poudarim, da Zakon jasno loči med izdajateljem in trasantom, čeprav gre v obeh primerih za isti pravni subjekt oziroma je trasant hkrati tudi izdajatelj. Razlika izhaja namreč iz dejstva, da se pri trasirani menici izdajatelj imenuje trasant, pri lastni menici pa izdajatelj. Zaradi navedenega se tudi v nadaljevanju tega dela posvečam predvsem vsebinskim značilnostim menice in njeni funkcionalnosti, ki ostaja kljub različni terminologiji enovita.

V poslovni praksi se pogosto srečujemo s trasirano menico, katere uporaba je običajna in pogosta. A vendar se v ožjem slovenskem (bančnem) prostoru izrazito pogosto, predvsem v upniško-dolžniškem razmerju, pojavlja lastna menica. Morda je to posledica nezadostnega poznavanja dobre menične prakse ali pa tudi katerih drugih dejavnikov, kot so relativno kratka zgodovina dejanske, širše uporabe meničnega instrumentarija. A kljub pogosti uporabi lastne menice se je potrebno zavedati dejstva, da je uporabnost, učinkovitost in bonitetna vrednost lastne menice bistveno manjša od trasirane menice.

Pri trasirani menici izdajatelj, ki je praviloma dolžnik, daje nalog tretji osebi, trasatu (zavezancu), da naj remitentu kot upravičencu (upniku) izplača menični znesek. V tem primeru trasant trasira (pošlje) menico remitentu preko trasata, saj trasat sprejema s tem obveznost plačila.

Slika št. 2: Menična razmerja pri trasirani menici.

Vir: Lastno delo.

Trasant mora biti vnaprej dogovorjen s trasatom, da bo nanj naslovil menico, ki naj jo plača upniku. S tem, ko trasat akceptira menico, se zaveže plačati menično obveznost remitentu namesto trasantu. S tem, ko sprejme menico, se zaveže, da bo opravil izplačilo menice.

Pri tem se srečujemo z več vrstami razmerij, ki niso le menična razmerja²². Prvo takšno je razmerje med trasantom in trasatom. Zakaj trasat prevzame obveznost plačila, ki jo je nosil trasant iz meničnega razmerja, ni razvidno, temveč gre za civilnopravno razmerje. Trasirana menica kot taka je s civilnopravnega vidika posebna vrsta nakazila – asignacija²³. Vsebinsko gre za izjavo ene osebe (asignanta, trasanta), s katero pooblašča drugo osebo (asignata, trasata), ki je dolžnik prve osebe, da izpolni neko obveznost tretji osebi – prejemniku nakazila.

Razmerje med prejemnikom nakazila (v našem primeru osebo C) in osebo A imenujemo valutno ali kavzalno razmerje. V primeru razmerja med osebo C in osebo B pa gre za abstraktno oz. izpolnitveno razmerje. Tretje razmerje, razmerje med osebo A in B, pa imenujemo kritno razmerje.

Ko govorimo o abstraktnem oz. izpolnitvenem razmerju, mislimo na to, da nastane šele kot posledica predhodnega, kritnega razmerja med osebama iz osnovnega posla. S tem, ko oseba A pooblasti osebo C – prejemnika nakazil, da lahko sprejme izpolnitev, še ne pomeni, da ima prejemnik pravico terjati izpolnitev od osebe B. To pravico pridobi prejemnik šele z meničnim akceptom trasata, torej z njegovo »izjavo o sprejemanju obveznosti«. S tem postane to razmerje tudi dolžniško razmerje in hkrati neodvisno od razmerja med osebama A in B in tudi neodvisno od razmerja med osebama A in C.

Podoben primer enako tolmači tudi sodna praksa, ki v sodbi Višjega sodišča v Ljubljani, I Cp 1898/99 z dne 22. 12. 1999 pravi: »Menica je abstraktni vrednosti papir, zaradi katerega trasat nima ugovorov delne izpolnitve iz osnovnega posla«.

Valutno razmerje med osebama A in C je razlog za nastanek razmerja med prejemnikom nakazila, osebo C in osebo B in ga zato imenujemo kavzalno.

²² Povzeto po: Ivanjko Š., 2001.

²³ Razmerje, ki ga ureja Zakon o obligacijskih razmerjih v členih od 1020 do 1034.

V takšnem meničnem razmerju, kot ga prikazujem na zgornji sliki, med trasatom in remitentom ne obstaja obveznost trasata, da plača remitentu znesek, oziroma remitent nima pravice terjati od trasata plačila zneska na podlagi naloga trasanta, temveč le, če trasat privoli v nakazilo in ga sprejme s podpisom na menici v obliki meničnega akcepta.

4 Menica kot instrument plačila

Za poravnavo mednarodnega trgovskega posla se uporabljajo štiri načini plačil. *Denar vnaprej, plačilo na odprt račun, inkaso ter dokumentarni akreditiv*. Znotraj naštetih štirih načinov nastopa menica v poslu inkasa ter dokumentarnega akreditiva.

Pri načinu *denar vnaprej* da kupec svoja sredstva prodajalcu na razpolago, preden je storitev opravljena oz. pred odpremo blaga. Ta način je primeren, kadar se stranki dogovorita, da bo kupec financiral proizvodni proces oz. izvajanje storitve, ali pa gre zgolj za dvomljivo plačilno sposobnost kupca, nestabilen gospodarski ali politični položaj kupčeve države.

Pri *plačilu na odprt račun* prodajalec opravi storitev oz. odpremi blago, preden zanj zahteva plačilo. Plačilo se izvrši po prejemu blaga oz. v določenem roku po prejemu. Hkrati pa kupec za zavarovanje ne izda nobenih instrumentov, ki bi izkazovali njegovo pravno obveznost plačila. Prodajalec ima možnost, da svojo terjatev ponudi finančni instituciji v eskont. Plačilo na odprt račun ima predvsem prednosti za kupca in pomanjkljivosti za prodajalca.

4.1 Plačila v okviru dokumentarnega inkasa (Documentary Collections)

Področje dokumentarnega inkasa je Mednarodna trgovinska zbornica prvič urejala leta 1957, danes pa je to področje urejeno v Enotnih pravilih za inkaso (Uniform Rules for Collections), ki so objavljena v dokumentu Mednarodne trgovinske zbornice št. 522. Slovenske banke so k uporabi teh pravil pristopile kolektivno v letu 1995.

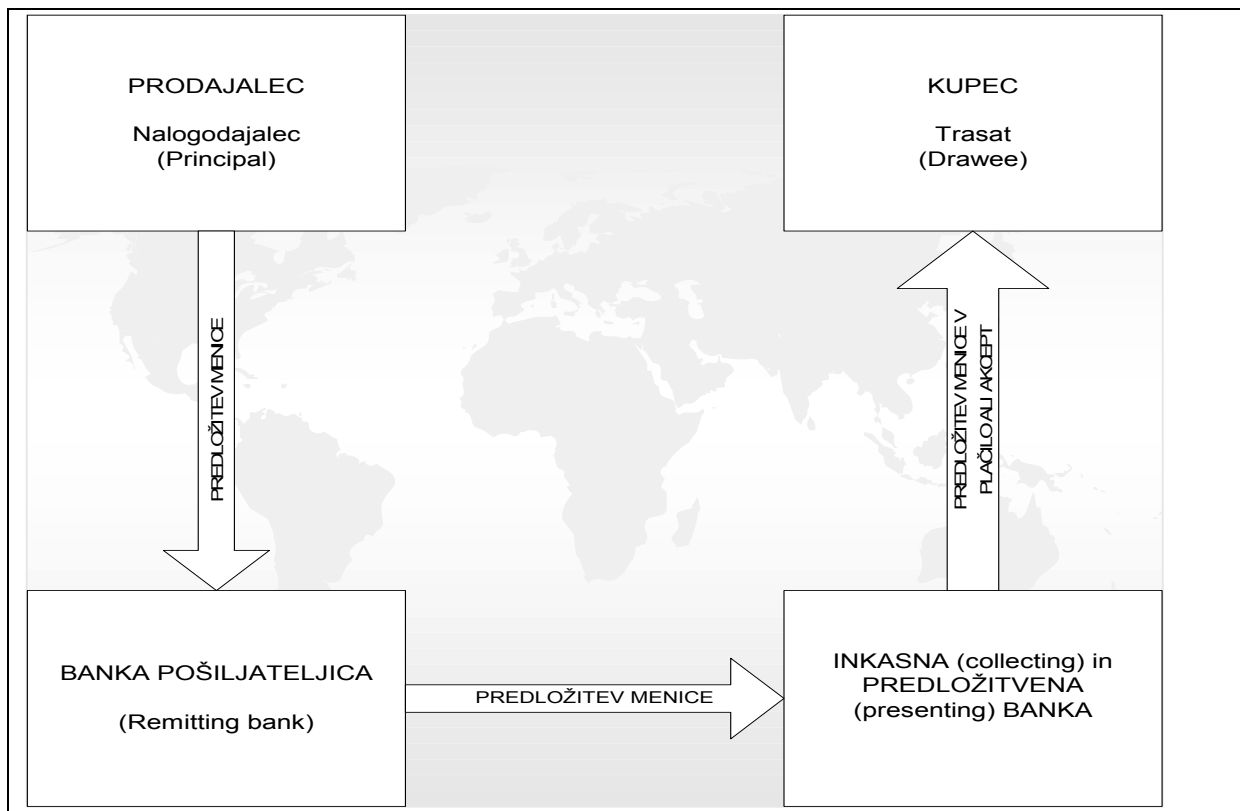
Plačila v okviru mehanizma dokumentarnega inkasa se običajno uporabljajo za plačila blaga in ne za plačila opravljenih storitev. Lastništvo na blagu se ne prenaša

na kupca vse dotlej, dokler menica ni plačana ali akceptirana s strani kupca. Terjatev prodajalca dospe v plačilo tedaj, ko predložitvena banka predloži dogovorjene dokumente (menico) v plačilo oz. akcept kupcu. Pri poslu inkasa gre torej za dogovor, pri katerem se ob odpremi blaga običajno izstavi menica, ki jo izstavitelj trasira na kupca.

Enotna pravila za inkaso (v nadaljevanju EPI-522) ločijo čisti inkaso (clean collection) od dokumentarnega (documentary collection). Delitev izhaja glede na vrsto dokumentov, ki se predlagajo v honoriranje. V primeru čistega inkasa prodajalec trasira na kupca le menico za prodano vrednost blaga, ki jo predloži svoji banki. Menica je izpolnjena v višini vrednosti blaga ter je plačljiva na vpogled ali na določen kasnejši rok. Če pa gre za inkaso komercialnih dokumentov ali menice v kombinaciji s komercialnimi dokumenti, pa govorimo o dokumentarnem inkasu.

Ker nas v tem poslu zanima predvsem cirkulacija menice, si oglejmo naslednjo skico, ki to prikazuje.

Slika št. 3: Cirkulacija menice v okviru dokumentarnega inkasa.

Vir: Lastno delo.

V inkasnem poslu sodelujeta najmanj dve banki. Lahko pa je inkasnih bank²⁴ več. EPI-522 določajo, da so v poslu inkasa udeležene naslednje stranke:

- *naročnik inkasa* oz. nalogodajalec (principal), ki je v konkretnem primeru ponavadi prodajalec oz. proizvajalec določenega blaga. Ta podeli nalog oz. mandat²⁵
- *banki pošiljateljici*, ki je naročnikova domača banka, s katero poslovno sodeluje.

Naročnik predloži banki pošiljateljici, ki deluje kot naročnikov agent, menico in druge dokumente. Banka se obveže, da bo dolžniku preko inkasne banke predložila dokumente v odkup in denarni znesek izplačala naročniku. V poslu inkasa ostane naročnik v pravnem razmerju le z banko pošiljateljico in ne z inkasno banko. V praksi se je izoblikovalo stališče, da je v primeru, ko sta se pogodbeni stranki odločili za način plačila *dokumenti proti plačilu*, možna izročitev dokumentov le na podlagi efektivnega plačila. Tak dogovor vsebuje izrecno prepoved pobotanja medsebojnih terjatev.²⁶ V poslu inkasa obstaja tudi tveganje, da kupec dokumentov ne bi odkupil. To tveganje nosi nalogodajalec in ne banka pošiljateljica. Zato lahko nalogodajalec v takem primeru od kupca zahteva povračilo škode zaradi neodkupa dokumentov, kar izhaja iz osnovnega pogodbenega razmerja med kupcem in prodajalcem.

- *Inkasna banka* je vsaka banka, ki je vključena v posel inkasa, razen banke pošiljateljice. Pravno razmerje med banko pošiljateljico in inkasno banko²⁷ je prav tako urejeno s pogodbo o naročilu²⁸, vendar banka pošiljateljica, ki se poslužuje storitev drugih inkasnih bank, ne odgovarja za postopke teh bank. Pomembno je upoštevati tudi dejstvo, da nalogodajalec nima neposrednega vpliva oz. ne more neposredno dajati navodil inkasnim bankam. Z njimi ni v pravnem razmerju in tako tudi nima možnosti, da bi nasproti njim vlagal neposredne zahtevke.

- *Predložitvena banka* je tista banka, ki predloži dokumente v inkaso trasatu – inkasnemu dolžniku. Predložitvena banka nastopa nasproti kupcu v lastnem imenu in po nalogu in za račun naročnika. Zato tudi kupec nasproti njej ne more uveljavljati ugovorov iz osnovnega posla, kot jih lahko nasproti prodajalcu.

²⁴ Inkasna banka je vsaka banka, ki je vključena v mehanizem inkasa, razen banke pošiljateljice.

²⁵ pogodba o naročilu inkasa

²⁶ O tem tudi: Falatov P., 1999, str. 27.

²⁷ Inkasna banka je lahko istočasno tudi predložitvena banka.

²⁸ Geschäfts-besorgungsvertrag (nem.)

4.1.1 Finančna klavzula »Dokumenti proti meničnemu akceptu«²⁹

V okviru dokumentarnega inkasa poznamo tri finančne klavzule, ki so dogovorjene med kupcem in prodajalcem. To so:

- dokumenti proti plačilu (Documents against Payment – D/P),
- dokumenti proti meničnemu akceptu (Documents against Acceptance – D/A),
- akcept menice – dokumenti proti plačilu (Acceptance with Documents against Payment).

V praksi se najpogosteje pojavljata prvi dve obliki finančnih klavzul. Klavzula D/P pomeni, da predložitvena banka izroči dokumente kupcu le na podlagi takojšnjega plačila. Takšen pogoj je dogovorjen v pogodbi o osnovnem poslu in torej ne predvideva kakršnegakoli odloga plačila kupca. Klavzula *Akcept menice – dokumenti proti plačilu* je v praksi zelo redko uporabljena. Predvideva pa, da kupec na poziv predložitvene banke menico akceptira, dokumente pa mu banka izroči le na podlagi dejanskega plačila meničnega zneska.

Podrobneje se ustavimo pri finančni klavzuli D/A, ki je z vidika našega proučevanja najpomembnejša. Tu opravlja menica funkcijo kreditnega vrednostnega papirja, saj omogoča kupcu, da prevzame blago, preden ga plača. Menica z dospelostjo na poznejši datum spremlja ostale komercialne dokumente in jim je priložena. Navodilo, da se komercialni dokumenti smejo izročiti kupcu, mora biti izrecno navedeno v inkasnem navodilu³⁰, ki ga banka pošiljateljica da inkasni oz. predložitveni banki. V primeru, da takšnega izrecnega navodila ni, velja, da lahko banka izroči kupcu komercialne dokumenta le ob plačilu menice, samo akcept ne zadostuje za izročitev dokumentov.

4.1.1.1 Menični aval

Kupec blaga in v našem primeru dolžnik, postane z meničnim akceptom glavni menični dolžnik. Menica, ki mu je predložena v akceptiranje, je izpolnjena na faktorni znesek in na datum v prihodnosti, za katerega sta se kupec in prodajalec dogovorila v osnovnem poslu. V praksi pa se pogosto zgodi, da se kupec in prodajalec dogovorita, da menico, ki je predložena v akcept, avalira še tretja fizična ali pravna

²⁹ Dokumente gegen Wechselakzept (nem.)

³⁰ Collection Instruction.

oseba. S tem dejanjem kupec običajno lažje pridobi daljše plačilne roke, prodajalec pa dodatno jamstvo, da bo njegova terjatev v dogovorjenem roku tudi plačana. To še posebej velja v primeru, če je menica avalirana s strani ene od poslovnih bank kupca. Avalist je torej oseba, ki prevzame nasproti upniku obveznost plačila v primeru, če tega ne stori dolžnik. Aval je menično dejanje, ki zavaruje meničnega upnika tako, da menico plača avalist, če je ne plača glavni menični zavezanec.

Banka pošiljateljica je dolžna inkasni banki dati jasna in natančna navodila glede vrste in pridobitve avala. Prav tako je bistveno, da so na menici, ki je predložena v akceptiranje in avaliranje, izpolnjeni vsi bistveni elementi skrbno in pravilno, predvsem označba dospelosti.

Tudi ko govorimo o klavzuli *dokumenti proti meničnemu akceptu*, je potrebno upoštevati dejstvo, da je poslovni svet glede uporabe menice in pravne regulative, ki ureja to področje, razdeljen na dva velika sistema. Poimenujemo ju anglosaksonski in evropski, ki, kot že rečeno, vsak po svoje in specifično urejata nekatere bistvene menične sestavine. Nepoznavanje in neupoštevanje tega dejstva lahko v praksi hitro pripelje do ničnosti menice, o čemer smo že pisali.

Anglosaksonski menični sistem instituta avala ne pozna, pač pa je le-ta opredeljen le v ženevski menični konvenciji. Aval, ki ga daje tretja pravna ali fizična oseba, se označi na menici z besedami »per aval«, kar pomeni kot porok. S tem avalist prevzame obveznost plačila v primeru, če tega ne stori glavni menični dolžnik. Aval pa lahko da tudi oseba, ki je na menici že podpisana. Pomembno je dejstvo, da za menični aval zadostuje že samo podpis na menici, razen v primeru, če gre za trasata ali trasanta. Pri avalu se posebej označi tudi, za koga je aval dan. Če to na menici ni izrecno navedeno, velja pravna domneva, da je aval dan za trasanta³¹. To pa pomeni, da je aval dan za izdajatelja menice.³²

V vseh mednarodnih poslih, kjer srečamo menico (to velja tudi za inkaso posel), velja, da obliko in pravni učinek prevzetih meničnih obvez določa zakon države, v kateri so takšne obveze prevzete.³³

³¹ Glej čl. 30 ZM.

³² Izdajatelj menice je v primeru inkasa prodajalec, zato skladno z navedeno pravno domnevo velja, da bi v takšnem primeru avalist (porok) jamčil za upnika in ne za dolžnika (prodajalca in ne kupca).

³³ Glej Falatov P., 1998a.

4.2 Plačila v okviru mehanizma dokumentarnega akreditiva (Documentary Letter of Credit)

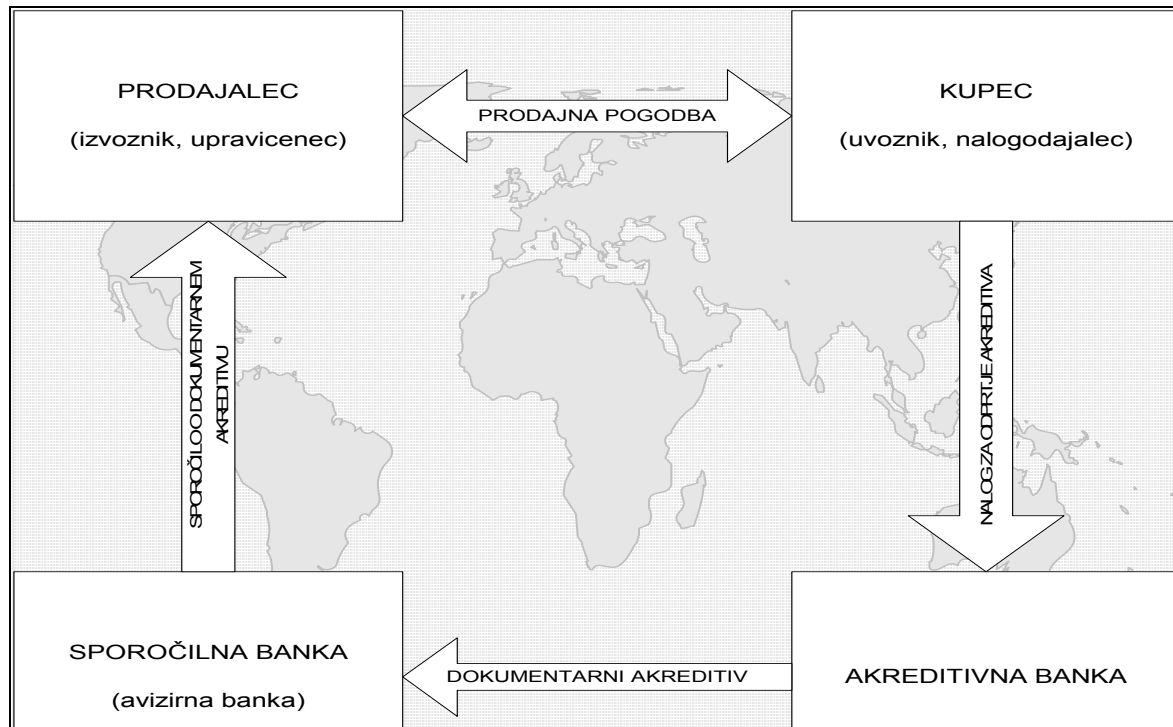
4.2.1 Pojem in vloga dokumentarnega akreditiva

Dokumentarni akreditiv³⁴ predstavlja enega najpogostejših instrumentov mednarodnih plačil v zunanjetrgovinskem prometu. Njegova uporaba je razširjena po vsem svetu. Nastal je z namenom, da ščiti interese kupca in prodajalca hkrati (Ilešič, 1985, str. 33). V bančnem jeziku pomeni akreditiv pismo, s katerim banka naroča drugi osebi, naj pod pogojem, ko so izpolnjeni določeni pogoji, izplača določeno vsoto v korist tretje osebe. Z izbiro dokumentarnega akreditiva, kot pogodbeno določenega načina plačila, je tako zavarovan obojestranski interes, kupca in prodajalca.

Tudi v okviru mehanizma dokumentarnega akreditiva srečamo menico, kjer se banka zaveže, da bo za račun kupca plačala menico (in/ali druge dokumente) pod pogojem, da bodo določila in pogoji dokumentarnega akreditiva izpolnjeni. Takšen dokumentarni akreditiv, poimenovan tudi akreditivno pismo, običajno zadosti tako potrebam kupca (uvoznika) kot tudi željam prodajalca (izvoznika). Dokumentarni akreditiv s svojim instrumentarijem tako olajšuje financiranje, kot tudi daje pravno zaščito, ki je podana z vrsto pravil in zakonov.

³⁴ Ang. Letter of Credit ali kratko L/C, nem. Dokumentenakkreditiv.

Slika št. 4: Plačila v okviru mehanizma dokumentarnega akreditiva.

Vir: Lastno delo.

V proces izdaje dokumentarnega akreditiva se vključuje več bank. *Akreditivna banka* je tista, ki v skladu s poslovno prakso in zakonodajo, ki velja v državi nalogodajalca, presodi, če so akreditivni pogoji izpolnjeni. Proti predložitvi v akreditivu navedenih dokumentov, ki morajo biti skladni s pogoji in roki akreditiva, je po navodilih nalogodajalca ali v svojem lastnem imenu akreditivna banka dolžna (Falatov, 1998, str. 11-12):

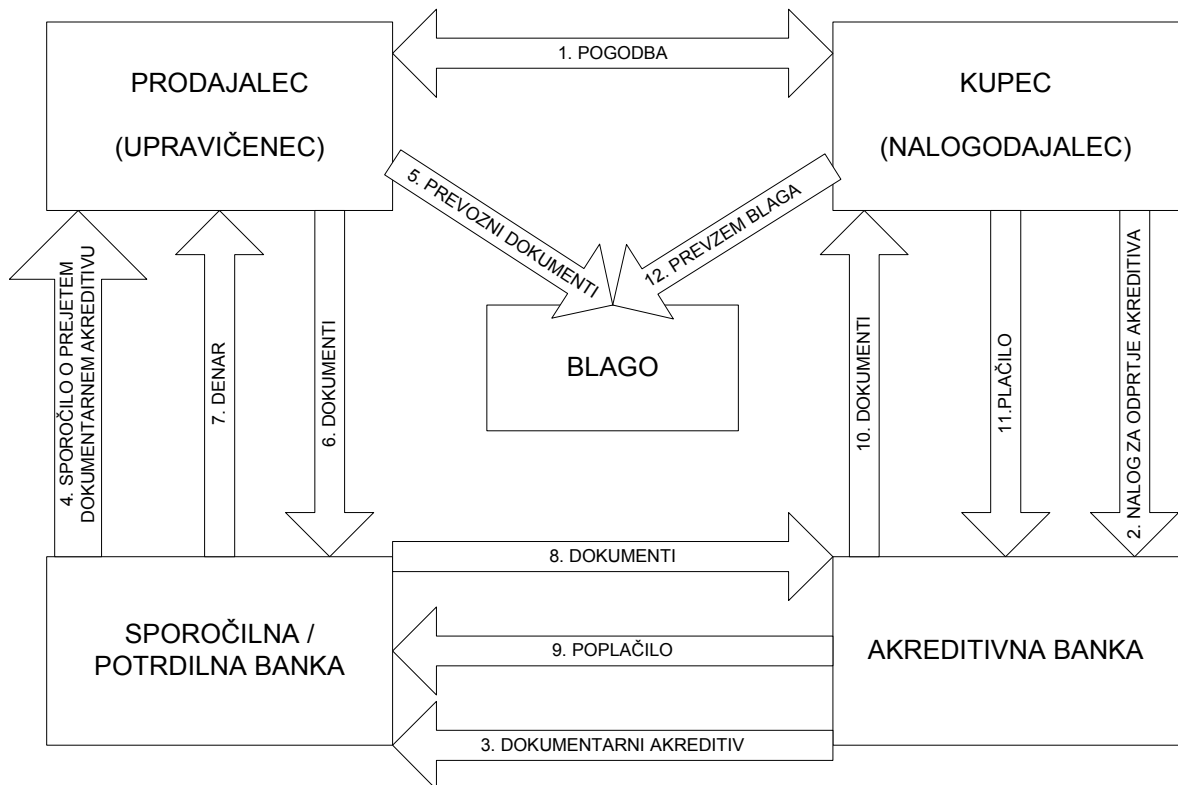
- plačati upravičencu ali po njegovi odredbi določen znesek;
- akceptirati in plačati menico, ki jo je na banko trasiral upravičenec – izvoznik;
- pooblastiti drugo banko, da izvrši plačilo ali da akceptira in plača menico;
- pooblastiti drugo banko, da predložene menice in/ali druge dokumente negocira, t.j. odkupi.

Nadalje se v posel vključi vsaj še ena banka, locirana v državi upravičenca. Ta, tako imenovana korespondenčna banka, ima lahko več vlog (Falatov, 1998, str. 19):

- kot obvestilna oz. avizirna banka (Advising bank);
- kot potrdilna banka (Confirming bank);

- kot imenovana, izplačilna banka (Nominated bank);
- kot reimburzna banka (Reimbursing bank);
- kot transferna banka, ki akreditiv prenaša na drugega upravičenca (Transferring bank).

Slika št. 5: Potek akreditivnega posla.

Vir: Del Busto, 1999, str. 96.

Obveznosti vsake od naštetih bank, ki se lahko vključujejo v proces izdaje akreditiva, so vedno ločene od prodajnih pogodb, četudi se nanje sklicujejo. Tako je tudi obveznost banke, da plača menico po akreditivu, ločena od vseh obveznosti med kupcem in prodajalcem, ki izhajajo iz osnovne pogodbe, sklenjene med njima.

4.2.2 Menica v akreditivnem poslovanju

Menica, ki se pojavlja v akreditivnem poslovanju, ni predmet predložitve po akreditivu. Menica tu ne nastopa le kot instrument zavarovanja, pač pa tudi kot dokument plačilnega prometa s tujino. Dokumentarno menico mora prodajalec

trasirati na akreditivno banko, lahko pa jo trasira tudi na naročnika akreditiva, torej kupca. Prodajalec, kot izdajatelj menice, nastopa kot glavni menični dolžnik. Izdano menico akceptira akreditivna banka, ali pa sam naročnik akreditiva. Če gre za menico, ki je spremljala dokumente, zahtevane po akreditivu, je z vidika uporabnosti še zelo primerna za prodajalca. Takšno, od tuje banke akceptirano menico, lahko prodajalec ponudi v eskont svoji banki, ali kakšni drugi firmi, ki se s tem ukvarja. V tem trenutku nastopi nevarnost za prodajalca, saj v primeru, da ob zapadlosti menica ne bi bila plačana s strani akreditivne banke, bi prodajalec regresno odgovarjal tistemu, ki je menico odkupil, trenutnemu meničnemu upniku. Tega pa si prodajalec ne želi, zato takšno menico obvezno označi s klavzulo »brez regresa«.

Kot je bilo že omenjeno, je menica, ki jo izda upravičenec po akreditivu, lahko trasirana tudi na naročnika akreditiva. To običajno zahteva akreditivna banka, ko ji je enkrat menica predložena v akcept. S tem si akreditivna banka zagotovi plačilo od naročnika akreditiva. Riziko neplačila naročnika ne prehaja na upravičenca in s potrditvijo akreditiva celotno tveganje neplačila naročnika ostane na akreditivni banki. Potrditev akreditiva pomeni ločeno in nepreklicno zavezo akreditivne banke. Neplačilo menice, trasirane na naročnika akreditiva, akreditivna banka ne more izrabiti kot opravičilo za neplačilo akreditivnega zneska.

4.2.3 Pravna ureditev dokumentarnega akreditiva – EPO³⁵-600

Dokumentarni akreditiv je v mednarodnem pravu urejen z Enotnimi pravili in običaji za dokumentarne akreditive (EPO). Vodilno vlogo pri uresničitvi ideje o poenotenju pravil o dokumentarnem akreditivu je ob podpori Komisije OZN za mednarodno trgovsko pravo (UNCITRAL) prevzela Mednarodna trgovinska zbornica v Parizu (v nadaljevanju MTZ), ki je tudi prva pristopila k urejanju te materije na mednarodnem nivoju že leta 1926. Takrat je bil sestavljen prvi osnutek EPO, leta 1933 pa so bila pravila prvič sprejeta. Sledilo je več revidiranj EPO, zadnja verzija, EPO-600, velja od 1. julija 2007.

EPO so določila dispozitivne narave, saj se morajo stranke v poslu nanje izrecno sklicevati v samem besedilu akreditiva. To določa 1. člen EPO-600. Stranke iz pogodbenega razmerja, ki se odločilo za uporabo dokumentarnega akreditiva, so

³⁵ EPO – Enotna pravila in običaji za dokumentarne akreditive, ang. Uniform Customs and Practise for Documentary Credits – UCP).

primorane uporabljati EPO, saj je EPO v svoje splošne pogoje poslovanja sprejela večina bank, in sicer na različne načine. Nekatere banke so k EPO pristopile s kolektivnim pristopom pri Mednarodni trgovinski zbornici (preko pristojnih nacionalnih komitejev MTZ), v nekaterih državah pa preko bančnih združenj (tako tudi v Sloveniji, preko Združenja bank Slovenije). Nekatere banke pristopijo k sprejemu EPO tudi samostojno in o tem obvestijo MZT.

Dokumentarni akreditiv je produkt avtonomne mednarodne poslovne in bančne prakse ter ga večina držav v svojih zakonodajah, razen redkih izjem, ne ureja. Glede na dolgoletno kodifikacijsko aktivnost MTZ v Parizu in dejstvo, da banke večinoma sprejemajo ta pravila v svoje vsakodnevno poslovanje, je nacionalna akreditivna zakonodaja v praksi relativne vrednosti (Falatov, 1998, str. 3).

4.2.3.1 Nova enotna pravila in običaji – EPO 600

Zadnja popravljena in dopolnjena verzija EPO je stopila v veljavo pred kratkim, 1. julija 2007. Po devetih letih uporabe EPO 500 je skupina komisije za bančno tehniko in prakso, ki so jo sestavljali strokovnjaki iz vseh petih kontinentov pod okriljem MTZ, začela pripravljati novo verzijo EPO 600. Vzrok za noveliranje EPO je bil predvsem v konfliktih, do katerih je prihajalo zaradi neenotne interpretacije dotedanjih določil EPO 500. V devetih letih je bilo za le sedem členov EPO 500 pripravljenih 262 uradnih mnenj (Grešak, 2007).

Pomembnejše novosti s področja akreditivnega poslovanja so naslednje:

- V okviru SWIFT-sporočila se je dodalo novo obvezno polje vnosa pravil, po katerih se presoja akreditiv.
- Na novo so se definirali akreditivni pojmi, kot so nalogodajalec, upravičenec, razumen rok, brez zavlačevanja, originalne listine, akreditivna, avizirna, potrdilna, nominirna banka ipd.
- Po novih pravilih je vsak akreditiv nepreklicen, saj EPO 600 preklicnega akreditiva več ne poznajo.
- Pojem "negociacija" je po novem opredeljen kot odkup dokumentov (menice) in ne več kot eden od načinov plačila po akreditivu, kar je predvsem pomembno pri naraščajoči vlogi akreditiva kot instrumenta financiranja.
- Poudarja se ločenost osnovnega posla od akreditivnega poslovanja.

- Ko dokumente spremlja menica, EPO 600 jasno določajo, da menica ne sme biti trasirana na nalogodajalca.
- Natančneje so določene obveznosti akreditivne in potrdilna banke v odnosu do nominirne banke.
- Dodana so nova pravila za akreditive, ki omogočajo elektronsko predložitev listin - eEPO.

Ostala določila, ki jih EPO 600 vpeljujejo kot novost, nimajo bistvenega vpliva na tematiko tega dela, zato jih podrobneje ne predstavljam.

4.2.4 Učinkovitost dokumentarnega akreditiva

Dokumentarni akreditiv, kot nepreklicna obveza banke, je poleg bančne plačilne garancije eden najučinkovitejših finančnih plačilnih instrumentov, saj poleg pravne zaščite (v skladu z veljavnimi EPO pravili) obeh pogodbenih strank tudi olajšuje financiranje (Del Busto, 1999, str. 25):

- nudi specifično poslovanje, podprto s samostojnim kreditom in jasno obljubo plačila,
- zadovoljuje finančne potrebe prodajalca in kupca in je s svojo bančno kredibilnostjo poleg bančnih sredstev na razpolago obema strankama,
- lahko omogoči kupcu nižjo nakupno ceno blaga, kakor tudi daljše plačilne roke kot pri nakupu na odprt račun ali z inkasom,
- zmanjšuje ali izloči komercialno kreditno tveganje, ker je plačilo zagotovljeno s strani banke, ki odpre nepreklicni dokumentarni akreditiv. Prodajalcu se ni več potrebno zanašati na pripravljenost in sposobnost kupca, da izvrši plačilo,
- zmanjšuje določena valutna in politična tveganja, čeprav jih vedno ne prepreči,
- ne zahteva, da kupec dejansko izloči denarna sredstva, ker akreditivna banka ne zahteva vedno, da kupec vnaprej pokriva akreditivne obveznosti in
- kupcem razširja prodajno ponudbo, ker so nekateri prodajalci pripravljene prodajati samo proti avansu ali proti dokumentarnemu akreditivu.

Kljub mnogim naštetim prednostim, ki jih ponuja uporaba dokumentarnega akreditiva za obe pogodbeni stranki, prinaša akreditiv tudi nekatere slabe strani. Obstaja namreč tveganje, da izvoznik zaobide sprejeta in uveljavljena pravila poslovanja z dokumentarnim akreditivom. Istovetnost dokumentov je lahko

vprašliva. Istočasno pa tudi uvoznik oziroma kupec s svojimi prestrogimi pogoji preveč omeji prodajalca, da bi lahko izpolnil »prestroge« akreditivne pogoje. V takšnem primeru akreditivna banka hitro zavrne izlačilo zneska po akreditivu. Nato odstopanjem od dogovorjenih pogojev sledi usklajevanje. Odprema blaga zamuja in pogosto pride do sporov o tem, kakšen akreditiv je bil kupec sploh dolžan odpreti.

Čeprav je zaveza akreditivne banke relativno zanesljiva, istočasno tudi drži, da je zanesljiva le toliko, kolikor je stabilna banka sama. V kolikor gre za izvoz v politično nestabilna in tvegana okolja, prodajalec pogosto zahteva potrditev akreditiva, kar pa bistveno vpliva na višino stroškov, ki so za akreditivno poslovanje značilni. To je tudi ena od pomanjkljivosti uporabe dokumentarnega akreditiva kot načina zavarovanja in plačila.

Ena od bistvenih pomanjkljivosti uporabe dokumentarnega akreditiva so bila do nedavnega³⁶ tudi stara Enotna pravila in običaji, o čemer govorim v naslednjem poglavju.

4.2.5 Regresna pravica posamezne banke v akreditivnem postopku

Akreditivna banka je dolžna odkupiti predložene dokumente in menico, v kolikor so ti dokumenti skladni, ne glede na to, ali akreditiv predvideva plačilo ali odkup. Hkrati pa zaveza iz akreditiva ne dovoljuje pravice do regresa ne glede na to, ali je v menici klavzula »brez regresa« ali ne.³⁷ Enako velja tudi za potrdilno banko, ki pa s potrditvijo akreditiva ne postane odkupna banka. To postane tista banka, ki jo akreditivna banka za to pooblasti in le-ta odkup tudi opravi. Odkupna banka lahko akreditiv odkupi in pri tem indosira menico, ali pa preprosto opravi odkup brez indosiranja. V primeru, ko menice ne bi želela indosirati, bi se istočasno tudi izognila klavzuli »brez regresa«, v kolikor bi jo menica vsebovala. S tem bi odkupna banka posledično zmanjševala tveganje slabe bonitete akreditivne banke ter deželno tveganje. V primeru, ko pa se odkupna banka odreče regresni pravici, to vključi kot premijo v obrestno mero odkupa. Rečemo lahko, da se v tem primeru odkupna banka zavestno odloči za odpoved pravici do regresa, in sicer le zaradi dodatnega zaslužka v skladu s svojo poslovno politiko.

³⁶ Do sprejetja Novih enotnih pravil in običajev za dokumentarne akreditive, UCP-600, ki so začela veljati 1. 7. 2007.

³⁷ Tako: Zidar B., 2001.

Regresno pravico pa odkupna banka vsekakor obdrži, ko gre za neizpolnitev plačila po akreditivu akreditivne ali potrdilne banke, saj v tem primeru ne gre za menično obveznost teh dveh bank, pač pa za ločeno in nepreklicno ter samostojno zavezo po akreditivu.

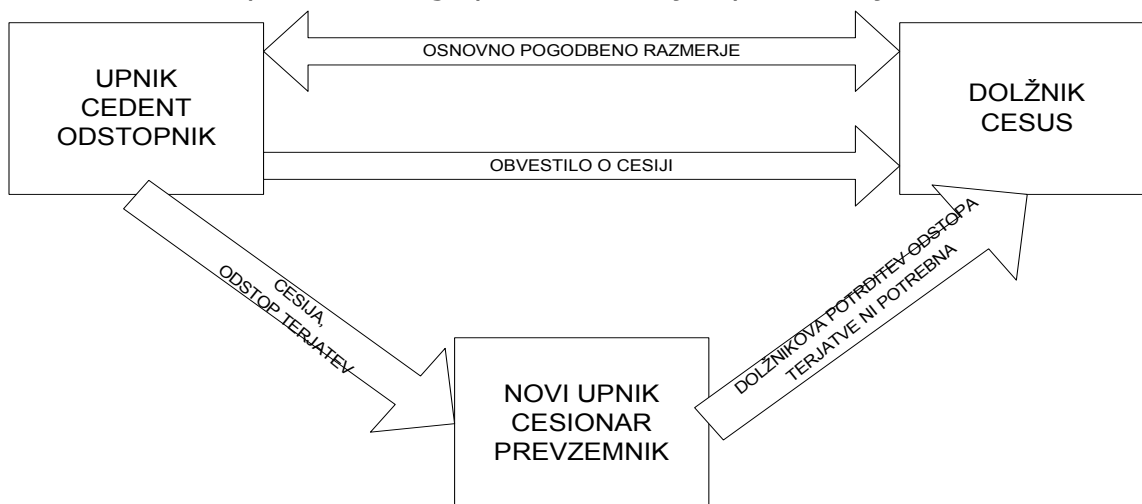
Sklenemo lahko, da pri odkupu dokumentov in menice le potrdilna banka nima pravice do regresa do trasanta, to je izdajatelja menice oz. prodajalca v našem primeru. Vse ostale banke pa si pravico do regresa lahko pridržijo oz. jo imajo. Seveda pa je izjema tudi akreditivna banka, ki pa, kot že rečeno, regresne pravice do trasanta nima.

4.2.6 Odstop akreditivnega priliva

Instituta odstopa akreditivnega priliva se upravičenec posluži v primeru, ko želi svojo terjatev, ki jo ima do akreditivne, potrdilne ali nominirne banke, prodati pred dospelostjo na denarnem trgu. V poslovni praksi se srečamo s primeri forfetiranja terjatev po akceptnih akreditivih in po akreditivih z odloženim plačilom. Govorimo o refinanciranju terjatve iz posla z odloženim plačilom v posel s takojšnjim plačilom.

Pri tem je pomembno razlikovanje med odstopom akreditivnega priliva, kot določajo EPO 600³⁸ ter cesijskim prenosom terjatve, skladno z Obligacijskim zakonikom.

Slika št. 6: Odstop akreditivnega priliva kot cesijski prenos terjatve.

Vir: Lastno delo.

³⁸ EPO 600 v 39. členu.

V procesu odstopa – cesije akreditivnega priliva upnik oziroma odstopnik jamči za obstoj terjatve, ne jamči pa za njeno izterljivost. Novi upnik oziroma prevzemnik ohrani enake zahteve do dolžnika, kot jih je imel prvotni upnik.

V primeru odstopa akreditivnega priliva po EPO 600 je potrebno razlikovati terjatev med dejansko terjatvijo in bodočo terjatvijo, ali povedano drugače, med obstoječo in prihodnjo terjatvijo. Obveznost banke po izplačilu akreditivnega zneska nastane v trenutku, ko potrdilna, izplačilna ali akreditivna banka izrecno potrdi izplačilo akreditivno skladnih dokumentov. Banka torej pregleda zahtevane dokumente in potrdi njihovo skladnost z akreditivnimi pogoji. V tem trenutku lahko torej šele govorimo o terjatvi. Vse do tedaj pa je tudi odstopanje priliva mišljeno kot odstop neke bodoče terjatve.

Tako kot v primeru cesije po Obligacijskem zakoniku tudi v primeru odstopa po EPO 600 dolžnikova potrditev odstopa ni potrebna, prvi upravičenec po akreditivu pa mora dolžnika obvestiti o prenosu akreditivnega priliva.

Spreminjanje terjatve iz posla z odloženim plačilom v tako imenovani cash posel oziroma posel s takojšnjim plačilom je poleg odstopa akreditivnega priliva možno še na dva načina (Falatov, 2000, str 1-2), in sicer:

- Odstop akreditivnega priliva tretji osebi namesto plačila denarne obveznosti: V tem primeru banka plača odstopljen akreditivni priliv pod dvema pogojema, in sicer: če so predloženi dokumenti akreditivno skladni in če je akreditivna terjatev že zapadla v plačilo. Tudi v tem primeru morata upravičenec po akreditivu in novi upnik podpisati pogodbo o cesiji terjatev.
- Odstop akreditivnega priliva kot oblika zavarovanja: Terjatev iz naslova plačila po akreditivu se prenese v korist neke druge banke, ki bo na podlagi takšnega zavarovanja odobrila kredit upravičencu po akreditivu.

4.2.6.1 Odstop akreditivnega priliva po akceptnem akreditivu³⁹

Dokumenti, ki jih mora upravičenec po akceptnem akreditivu predložiti banki, vsebujejo tudi menico, ki je izdana z določenim datumom plačila in trasirana na akceptno banko. Akreditivna banka pa mora priznati obveznosti za akcept (čl. 7/a-i EPO 600). Prav tako je akreditivna banka dolžna priznati obveznost za akcept menice, ki je na razpolago pri imenovani banki, če imenovana banka ne akceptira

³⁹ Ang. Letter of Credit against Acceptance.

menice, ki je vlečena nanjo, ali če je imenovana banka akceptirala nase vlečeno menico, pa je ob zapadlosti ne plača (čl. 7/a-iv EPO 600).

Ko akreditivna banka prejme dokumente in ugotovi njihovo skladnost z akreditivnimi pogoji, akceptira menico. Njen akcept torej predstavlja trdno zavezo, da bo menični znesek izplačala. To dejstvo samo po sebi ponuja upravičencu dobro izhodišče, da svojo terjatev proda pred dospelostjo.

S pomočjo akceptnega akreditiva lahko upravičenec po akreditivu svojo menično terjatev proda pred dospelostjo in jo tako spremeni v posel s takojšnjim plačilom. Takšna terjatev, ki se spreminja iz kreditnega v gotovinski posel, se lahko proda drugi banki na način meničnega eskonta ali kot posel forfeiranja. Bistvena razlika med njima je v izključitvi regresne pravice kupca te terjatve pri poslu forfeiranja, medtem ko pri meničnem eskontu regresna odgovornost prodajalca ostaja.

V nadaljevanju oba načina podrobneje predstavljam.

4.2.6.2 Odstop akreditivnega priliva po dokumentarnem akreditivu z odloženim kritjem⁴⁰

Dokumentarni akreditiv z odloženim plačilom predstavlja nepreklicno obvezo banke, da bo na v akreditivu določen dan izplačala določen znesek upravičencu. To je za naročnika akreditiva oziroma kupca blaga ugodno, saj preden je plačilo izvršeno, lahko prevzame blago in presodi o njegovi količini in kvaliteti.

Istočasno pa kupec nima pravice ugovarjati akreditivni banki, naj ne plača zneska v akreditivu, v primeru, ko vsi, v akreditivu navedeni dokumenti ustrezajo, so pravočasno predloženi in akreditivno skladni. Pogosto se zgodi, da kupci v takšnih primerih utemeljeno ali neutemeljeno ugovarjajo akreditivni banki. A upoštevajoč načelo ločenosti osnovnega od akreditivnega posla⁴¹, tudi sodna praksa takšne zahteve zavrača.

Takšen primer najdemo tudi v slovenski sodni in poslovni praksi. Navajam izvleček iz sodbe Višjega sodišča v Ljubljani, VSL sklep Cpg 1150/96, z dne 1.10.1996: Kupec

⁴⁰ Ang. Deferred Payment Letter of Credit.

⁴¹ O tem jasno govori 4. člen EPO 600.

ne more zavarovati svoje terjatve do prodajalca (znižanje kupnine zaradi napak na blagu) z začasno odredbo s prepovedjo akreditivni banki, da ne sme izvršiti plačila po dokumentarnem akreditivu. V takem primeru ima akreditivna banka v izvršilnem postopku položaj udeleženca in zato pravico do pritožbe zoper sklep o začasni odredbi (s katero ji je sodišče prepovedalo plačati potrdilni in izplačilni banki določen znesek iz potrjenega dokumentarnega akreditiva).

4.2.7 Forfetiranje akreditivnih terjatev

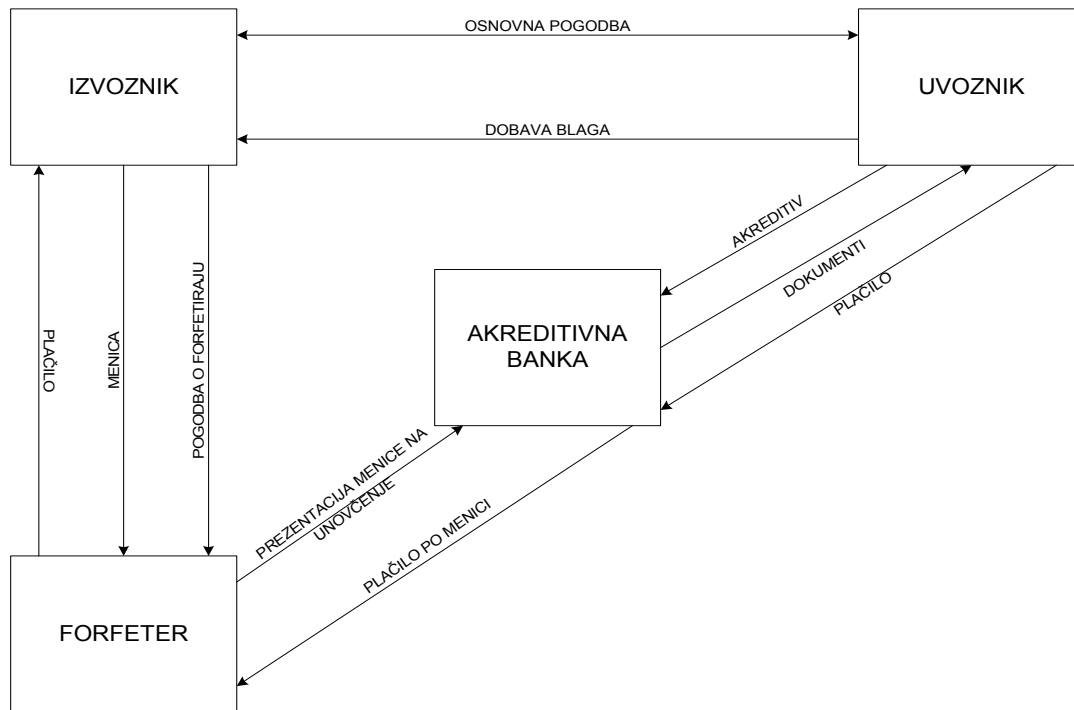
Forfetiranje, kot oblika financiranja, daje upravičencu iz akreditivnega razmerja možnost, da terjatev, ki jo ima do banke, spremeni v denar. Specializirane finančne institucije, kot forfeterji, se s takšnim načinom financiranja odpovedo regresni pravici. Temu primerno visok je tudi diskont, ki si ga forfeter za takšno storitev obračuna.

Pri forfetiranju izvoznik proda terjatev in s tem doseže ugoden vpliv, ki se odraža v likvidnosti poslovanja. Istočasno pa forfeter prevzema določena tveganja, tudi gospodarska in politična. V poslovni praksi se namreč dogaja, da institucije, ki se ukvarjajo s forfeting posli, zelo pogosto odkupujejo srednjeročne terjatve, in sicer na relativno tveganih območjih. Kupljene terjatve so zato zavarovane z različnimi finančnimi instrumenti. Same terjatve pa so nesporne in se glasijo na konvertibilne valute.

Takšna stalna terjatev je tudi terjatev iz naslova akreditivne obveze banke. Najbolj pogoste so obveze, ki izhajajo iz akceptnih akreditivov. Glavni dokument v tem primeru je akceptirana menica s strani ene od bank, ki glasi na znesek akreditiva in ima datum dospelja, kot izhaja iz akreditiva. Terjatev, ki izhaja iz takšne menice, upravičenec po akreditivu oziroma izvoznik proda forfeting podjetju. To podjetje izvrši plačilo z diskontom do izvoznika, samo pa unovči menico ob njeni zapadlosti.

Odstop denarnih sredstev po akreditivu dovoljuje oz. določa tudi 39. člen EPO 600.

Slika št. 7: Forfetiranje akreditivne terjatve.

Vir: Lastno delo.

4.2.8 Refinanciranje akreditivnih terjatev v praksi

Prednosti refinanciranja oziroma spreminjanja terjatev z odloženim plačilom v takojšnja plačila so predvsem v likvidnosti. Prodajalcu ni potrebno čakati na dogovorjeni rok zapadlosti terjatve v plačilo. Faktoring v primerjavi z običajnim kreditiranjem nudi pozitiven vpliv na bonitetno in kreditno sposobnost podjetja, s tem pa se posledično izboljšuje konkurenčni položaj prodajalca na trgu. Podjetja si izboljšajo denarni tok, s čimer si lahko financirajo dodaten obseg poslovanja. S prodajo terjatve brez regresne pravice, forfeitingom, se podjetje izogne tudi možnemu komercialnemu tveganju in tveganju neplačila zaradi nepoznavanja bonitete kupca, kar predvsem velja za mednarodni prostor oziroma prodajo v dežele z višjo stopnjo deželnega tveganja.

Po drugi strani pa je takšna storitev refinanciranja tudi dražja od kreditov, saj znaša provizija za takšno storitev v povprečju od 0,8 do 2,5 odstotka, odvisno od bonitete

udeležca, obsega poslovanja, odobrenih odlogov plačil ter števila poslov na letni ravni. Tudi obrestna mera je v povprečju višja od bančne posojilne obrestne mere.

V Sloveniji se večina bank ukvarja tudi s factoring posli, vendar to ne predstavlja njihovega osnovnega posla. Banke opravljajo tudi forfezne posle, in sicer na način, da odkupujejo terjatve iz naslova dokumentarnih akreditivov, vendar gre v tem primeru za nepopolne forfezne posle. Vse banke, ki se s tovrstnimi posli ukvarjajo, si na nek način pridržijo regresno pravico. To storijo s posebno pogodbo, ali pa je takšna klavzula vključena v samo pogodbo o odkupu terjatve. Na slovenskem trgu ne srečamo odkupov terjatev, evidentiranih z menicami in dodatnim zavarovanjem v obliki bančnih avalov. V tem smislu gre pri nas za dokaj nerazvit trg.

Primer družbe, ki pa se ukvarja s praviimi forfezning posli oziroma je to njihova osnovna dejavnost, pa je družba InterFinanz AG Zurich, članica skupine NLB. Svoje storitve nudijo tako za slovenske izvoznike, kakor tudi za izvoznike iz drugih evropskih držav. V večini primerov odkupujejo srednjeročne terjatve do uvoznikov iz držav, ki veljajo za bolj tvegana območja. V teh primerih se prodane terjatve, večinoma gre za izvoznike investicijske opreme, odkupuje brez pravice regresa. Odkupljene terjatve pa so ponavadi evidentirane z bančnimi avali ali drugimi oblikami zavarovanja. V primeru akceptnega akreditiva se analogno uporabljajo pravila, ki veljajo za forfeziranje meničnih terjatev. Ker take vrste akreditivov akceptirajo banke, se meni, da takšen akcept nadomešča bančno garancijo, ki se običajno zahteva v forfezning poslu. Konkreten primer takšnega forfeziranja prikazujem v enem od naslednjih poglavij.

Kljub dejstvu, da gre pri forfezning poslih za poslovanje z relativno tveganim in neznanim poslovnim okoljem, imajo družbe, ki se s tovrstno dejavnostjo ukvarjajo relativno dobre izkušnje. Za forfezning družbe in njihovo poslovanje je ključnega pomena, s kakšnimi oblikami zavarovanja so posli podprti ter kako kvalitetno je bančno okolje v teh državah.

Za pomanjkanje pravih forfezning poslov pri nas lahko poiščemo vzrok tudi v dejstvu, da slovenski izvozniki dokaj redko razpolagajo s takšnimi terjatvami, da bi zadostile pogoju abstraktnosti, ki je za forfezning posel bistvenega pomena, ali pa terjatev nima ustreznega zavarovanja.

Forfetiranje, kot vse bolj pomemben mehanizem financiranja srednjeročnih terjatev, ima možnosti prihodnjega razvoja predvsem v povezovanju z akreditivnim poslovanjem. Pri obeh poslih se srečamo z obljubo tako uvoznikove kot izvoznikove banke, podlaga pa so določeni dokumenti, ki so povezani in izhajajo iz osnovnega posla. V poslovnem svetu pa je forfeiting pogosto izpeljan ločeno od prodajalčeve »domače« banke, saj danes glavnino povpraševanja po forfeiting poslih v svetu obvlada nekaj sto finančnih institucij, ki se nahajajo v večjih svetovnih središčih.

Za forfeitiranje se v prihodnosti pričakuje, da se bodo standardizirala nekatera pravila in poenotila poslovna praksa. S tem namenom je bilo v Ženevi ustanovljeno tudi Mednarodno forfeiting združenje⁴². Tudi z uveljavitvijo Dodatka za elektronsko predložitev k EPO 600 se bo posledično tudi v poslih forfeitiranja začela uveljavljati elektronska predložitev dokumentov, rast elektronskega poslovanja ter obveze bank v nematerializirani obliki.

5 Menica v poslih faktoringa

Poslovna in bančna praksa pozna vrsto storitev oz. načinov financiranja podjetij. Poleg najbolj osnovnih, klasičnih načinov bančnega financiranja podjetij danes poznamo načine financiranja, ki ne temeljijo izključno na bonitetni presoji in kreditni sposobnosti posojilojemlcev. Gre za financiranje na podlagi odstopa različnih terjatev, ki jih imajo podjetja do svojih kupcev. Stroški, ki nastopijo v poslih faktoringa, so odvisni predvsem od tega, ali gre za eskontiranje (odkup terjatve z regresno pravico) ali pa gre za forfeitiranje (odkup terjatve brez regresne pravice). Strošek forfeitiranja je običajno višji za strošek zavarovanja, ki ga eskontiranje ponavadi ne vsebuje in se v praksi prevladi na končnega kupca iz osnovne pogodbe. Najpogostejši instrumenti zavarovanja forfeiting posla so lastna menica, trasirana menica, akreditiv, aval in garancija.

5.1 Menica v poslu meničnega eskonta

Pri poslu meničnega eskonta gre za prodajo menične terjatve pred dospelostjo brez izključitve regresne odgovornosti (Falatov, 1999, str. 77).

⁴² IFA International Forfaiting Association.

Pri poslih eskontiranja menic se v praksi uporabljajo predvsem trasirane menice po lastni odredbi (Bill of Exchange), kjer prodajalec blaga nastopa kot izdajatelj menice (trasant) in hkrati tudi kot menični upnik. Kupec blaga, ki pa je pozvan k plačilu in k meničnemu akceptu predložene menice, pa predloženo menico akceptira⁴³. Lahko pa se uporabi tudi lastno menico (Promissory Note), ki jo izda kupec kot dolžnik iz temeljnega posla in v tem primeru nastopa kot glavni menični dolžnik. Prodajalec blaga in odstopnik menične terjatve pa v tem primeru nastopa kot menični upnik – remitent, ki takšno menico indosira na institucijo, ki se ukvarja z eskontiranjem menic. V praksi slovenskega izvoza se v večini primerov uporabljajo menice po lastni odredbi. To pomeni, da je izvoznik na menici podpisan kot izdajatelj menice (trasant) ter hkrati kot remitent, to je prvi indosant menice. Kupec pa nastopa kot trasat, ki menico akceptira (akceptant) in s tem postane glavni menični dolžnik. Vendar pa eskontna banka, ki takšno menico prejme, lahko terja plačilo od obeh, tako od trasata (kupca) kot tudi od akceptanta (prodajalca), saj trasant regresne pravice v tem primeru ne more izključiti.⁴⁴

Prenos menične terjatve na novega upnika se opravi z meničnim indosamentom⁴⁵, ki mora biti nepogojen. Vsak pogoj, ki bi se postavil, bi se štel za nezapisanega. Tudi delni indosament je zato ničen. Z indosamentom se novi upnik (indosatar, običajno eskontna banka) izkaže kot novi menični upravičenec in s tem prevzame tudi jamstvo, da bo menica redno izplačana. Ko banka poskusi unovčiti menico pri trasatu, le-ta ne more uveljavljati ugovorov zoper plačilo iz osebnih razmerij, ki jih ima do trasanta oz. do kateregakoli prejšnjega imetnika menice.⁴⁶ Izjama je le primer, ko je imetnik menice zavestno ravnal v škodo dolžnika. Trasat lahko uveljavlja ugovor proti imetniku (banki) le za tisto, kar izhaja iz samega indosamenta (npr. njegovo neveljavnost).

Stroški, ki nastopajo pri poslih meničnega eskonta, so odvisni od več dejavnikov. Najvažnejša (poleg davčnih okoliščin) je provizija (opravnina) finančne institucije, ki

⁴³ To dejanje imenujemo menični akcept in je najpomembnejše dejanje pri trasirani menici, saj s tem postane trasat glavni dolžnik. Trasat soppodpiše menico praviloma na licu menice na levi strani počez. Lahko pa se menični akcept izvrši tudi s podpisom na hrbtni strani menice, vendar mora v tem primeru ob podpisu dodati stavek, iz katerega je razvidno, da je podpisal menico kot akceptant. Na hrbtni strani menice se namreč lahko podpiše tudi avalist (porok), ki pa doda stavek: kot porok (kot avalist).

⁴⁴ Glej čl. 9/2 Zakona o menici.

⁴⁵ Indosament je pravno dejanje, s katerim se prenaša pravica, ki jo menica vsebuje.

⁴⁶ Imetnik menice je vselej tisti, ki ima menico v rokah, če dokaže svoje pravice z nepretrgano vrsto indosamentov. Natančneje govori o tem 15. čl. Zakona o menici.

pa eksplicitno ali implicitno vsebuje tudi premijo za tveganje⁴⁷. Vpliv ima tudi obrestna mera oziroma diskontna stopnja, ki odraža sedanjo vrednost denarja in se ravna predvsem po cenah financiranja na trgu.

1.3 Menica v poslu forfetiranja

Po svoji vsebini je posel forfetiranja odkup srednjeročne, nedospele izvozne terjatve, ki jo ima izvoznik proti svojemu kupcu iz tujine, pri čemer se subjekt, ki terjatev kupi, odpove vsakemu regresu proti prodajalcu terjatve (Falatov, 1999, str. 79).

V poslovni praksi so se prve transakcije forfetiranja opravile v začetku 60-ih let prejšnjega stoletja, danes pa se z njimi srečuje večina izvoznikov, ki se ukvarjajo s prodajo investicijske opreme, izgradnjo investicijskih objektov ter izvajanjem drugih investicijskih del v tujini. Ker se ti posli odvijajo predvsem na trgih, kjer je prisotno večje tveganje od običajnega, so tudi marže, ki jih dosegajo banke in druge institucije, udeležene v takšnem poslu, višje od običajnih. Tudi zato posli forfetiranja v deželah z nizko stopnjo deželnega in političnega tveganja niso najbolj aktualni. Izpodrinile so jih druge, bolj primerne oblike financiranja. S podaljševanjem ročnosti forfeting posla se povečuje riziko, ki ga forfeter sprejema. Zato forfeter običajno kupuje le tiste terjatve, ki so zavarovane s točno določenimi instrumenti zavarovanja, saj se tveganje nezmožnosti izterjave s temi instrumenti pokriva. Med najpogosteje uporabljenimi so lastne in trasirane menice, pa tudi bančne garancije, akreditivi in menični avali.

5.2.1 Forfetiranje meničnih terjatev

Razloge za dejstvo, da se v praksi odvija največ forfetnih poslov na podlagi forfetiranja menic, najdemo v naslednjem:⁴⁸

- V menici je inkorporirana terjatev iz osnovnega posla, ki predstavlja abstraktno finančno obveznost meničnega dolžnika in ni vezana na pravno problematiko osnovnega posla.

⁴⁷ Risk premium.

⁴⁸ Povzeto po: Falatov P. (1999).

- Unifikacija meničnega prava, ki ga sestavljata dva velika pravna sistema⁴⁹, predstavlja dovolj jasen odgovor glede vsebine meničnih obvez ter prav tako glede uveljavljanja meničnih zahtevkov.
- Ker je zavarovanje menične terjatve z bančno garancijo eden od pogojev pri poslu forfeiranja, nam evropski institut avala nudi skupaj z bančno garancijo na prvi poziv in ameriškim standby akreditivom najprimernejši pravno-finančni instrument zavarovanja menične terjatve.
- Sam inštitut meničnega indosamenta omogoča izjemno enostaven in jasen prenos terjatev na novega upnika.
- Načelo solidarne menične odgovornosti vseh podpisnikov menice (seveda ob upoštevanju klavzule *brez regresa*) omogoča forfeiterju možnost izterjave terjatve zoper posamezne menične zavezance.
- Bistvena prednost pri forfeiranju meničnih terjatev predstavlja abstraktnost menične obveze in nezmožnost dolžnika, da uveljavlja ugovore iz osnovnega posla.

5.2.2 Odpoved regresnemu zahtevku

Terjatev, s katero razpolaga prodajalec iz osnovnega posla, in je razvidna iz menične zaveze, je abstraktne narave. Menica, ki v osnovnem poslu nastopi kot instrument zavarovanja terjatve, lahko opravi tudi funkcijo plačilnega sredstva, če upnik iz menice (v našem primeru prodajalec iz osnovnega posla) plača svojo obveznost svojemu upniku s tem, da na njega prenese menico. V tem primeru se nanj prenašajo tudi vse pravice, ki jih takšna menica vsebuje. Prvotni upnik iz menice pa lahko svojo odgovornost za plačilo izključi. To je zanj (kot forfeitista) bistvenega pomena. To mu omogoča institut izključitve regresne pravice imetnika menice. Takšno menico je potrebno indosirati na forfeiterja (kupca terjatve) z ustrezno klavzulo »brez regresa«⁵⁰.

Pri forfeitnem poslu, katerega predmet je menična terjatev, bo upnik iz temeljnega posla (prodajalec iz osnovne pogodbe) zahteval od svojega kupca izstavitve menice. Pri tem je možno več različnih menično pravnih situacij:

⁴⁹ Ženevsko konvencijsko menično pravo na eni ter anglosaksonski menični pravni red na drugi strani.

⁵⁰ Without Recours, sans recours, ohne Regress, ohne Verbindlichkeit, ohne Obligo.

- Menico izda kupec iz prodajne pogodbe, in sicer gre za lastno menico, saj nastopa kot trasant. Takšno menico izroči upniku (prodajalcu iz osnovne pogodbe), ki jo kot forfetist indosira na svojega kupca terjatve, forfeterja.
- Kupec iz osnovne pogodbe izda bianco menico, ki jo akceptira in jo skupaj z meničnim pooblastilom za izpolnitev izroči prodajalcu. Takšno menico lahko izstavi tudi direktno na kupca terjatve (forfeterja).
- Kupec iz prodajne pogodbe lahko namesto plačila prodajalcu indosira nanj nedospelo menico, ki jo je sprejel od svojega dolžnika.

5.2.3 Indosiranje menice pri forfetiranju in solidarna odgovornost dolžnikov ob dospelosti menične terjatve

Forfetist svojo terjatev iz osnovnega posla proda. To stori z indosamentom - prenosom terjatve, ki je inkorporirana v menici. Prodaja se izvrši ob diskontirani vrednosti menice, saj gre prvič za predčasno unovčenje terjatve in drugič, kar je v tem primeru pomembnejše, da prodajalec terjatve ne odgovarja za terjatev, če le-ta ne bo plačana. Zato se pri sklenitvi forfetnega posla menico, ki jo je forfetist prejel od svojega kupca, indosira na forfeterja, skladno z že opisano klavzulo »brez regresa«. Prodajalec terjatve tako ne odgovarja niti za obstoj terjatve niti za njeno poravnavo.

Forfeter, ki takšno menico poseduje, lahko terjatev, ki iz takšne menice izhaja, proda naprej neki tretji osebi. V tem primeru prvotni forfetist, ki je poleg svojega imena vpisal klavzulo »brez regresa«, prav tako ne odgovarja do tretje osebe in do nje nima nikakršne obveznosti. Hkrati pa mu je dopuščena možnost, da ob prodaji terjatve onemogoči nadaljnjo prodajo te terjatve. To stori z vnosom klavzule »ne po odredbi«.

Indosament, kot pravno dejanje, s katerim se prenaša pravica, ki jo vsebuje menica, mora biti nepogojen, prav tako pa ne sme biti delen, sicer se šteje, da je ničen. Pri indosiranju meničnih terjatev prav tako velja, da menični zavezanec ne more uveljavljati ugovorov zoper vsakokratnega imetnika (tudi do katerega koli prejšnjega imetnika menice) menice iz njihovih osebnih razmerij. Ugovori so možni le v zvezi s samim indosamentom, npr. ko gre za njegovo neveljavnost.

V primeru, ko menico izda prodajalec terjatve⁵¹, torej upnik, ki je hkrati tudi trasant in remitent, se v praksi uporablja posebno potrdilo, ki ga izda kupec terjatve in ga preda prodajalcu. Gre za posebno pismo o odpovedi regresnemu zahtevku, saj forfetist kot trasant ne more neposredno omejiti svoje regresne odgovornosti. Takšna izključitev odgovornosti bi bila absolutno nična.⁵² Na podlagi navedenega pisma, kot posebnega pravnega posla, pa se forfeter tako vnaprej odpoveduje regresnemu zahtevku nasproti forfetistu. Takšno pismo o odpovedi regresnemu zahtevku velja izključno med forfetistom in forfeterjem. V primeru, da forfeter menico indosira dalje na tretjo osebo, postane prej omenjena izjava brezpredmetna in novega imetnika menice v ničemer ne zavezuje. Iz povedanega logično sledi, da forfetist v primeru, ko gre za trasirano menico, poleg pridobitve pisma o odpovedi regresnemu zahtevku na menico doda klavzulo »ne po odredbi«.

V kontekstu nezmožnosti izključitve regresne pravice pri trasirani menici moramo omeniti dejstvo, da to velja v tistih pravnih redih, ki so prevzela Ženevsko konvencijo o Enotnem zakonu o menici iz leta 1930. V nasprotju s tem pa trasant in remitent lastne menice po kontinentalnem pravu svojo odgovornost za plačilo lahko izključita. Ravno zato so v kontinentalnem pravnem redu tudi bolj pogoste lastne in netrasirane menice.

V praksi se zelo pogosto zgodi, da v primeru trasirane menice prodajalec iz osnovnega posla nastopa kot trasant, menico pa akceptira uvoznik, kupec. Kot remitent pa lahko nastopa kar forfeter. Uvoznik s svojim akceptom postane glavni menični dolžnik in se s tem zaveže, da bo vsakemu naslednjemu imetniku menice izplačal dolgovani znesek.

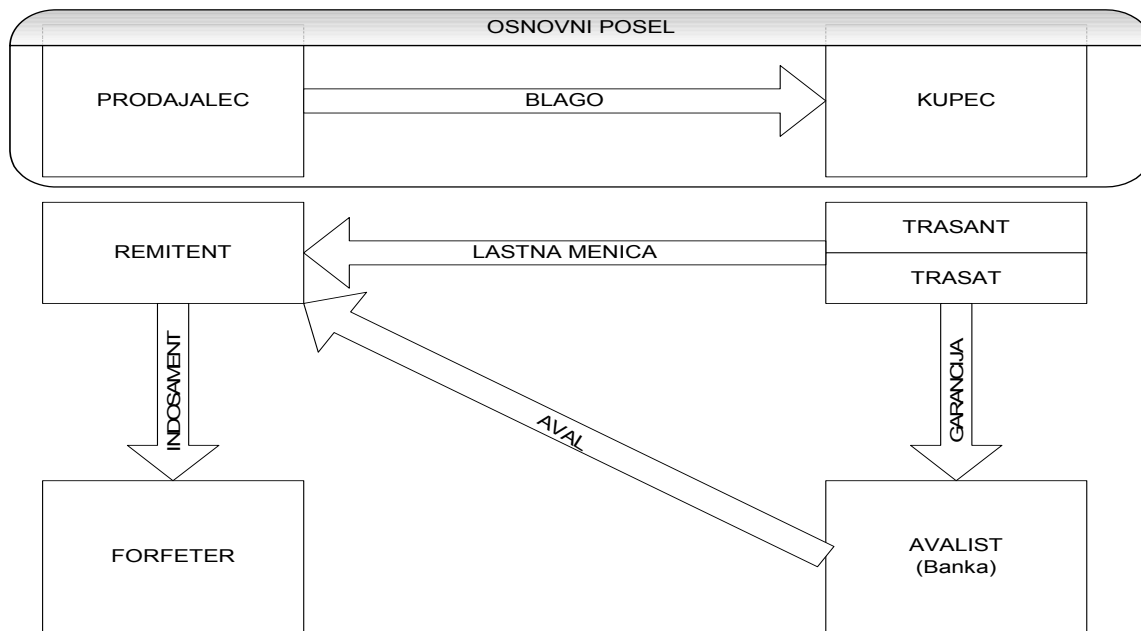
Pri lastni menici⁵³, kjer izdajatelj menice nastopa kot dolžnik iz osnovnega posla, to je kupec, je remitent prodajalec, izvoznik. Remitent je lahko, v skladu z dogovorom, tudi forfeter. To je za forfetista ugodno, saj se v tem primeru podpis forfetista sploh ne pojavi na menici. S tem je avtomatično izključena vsakršna možnost regresnega zahtevka. Če pa je menični remitent forfetist, lahko z brezpogojnim indosamentom s klavzulo »brez regresa« izključi lastno odgovornost za plačilo.

⁵¹ Gre za trasirano menico oziroma trato – Bill of Exchange, B/E.

⁵² Glej 9/2 člen Zakona o menici.

⁵³ Promissory Note.

Slika št. 8: Razmerja pri forfetiranju.

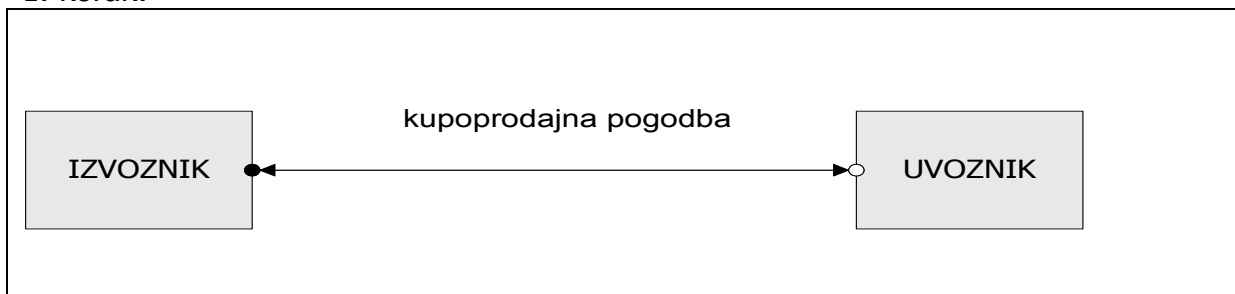
Vir: Lastno delo.

V zvezi z različnima pravnima redoma obstaja še ena razlika, in sicer pri meničnem avalu. Pri menicah v anglosaksonskem pravu se institut avala ne uporablja. Namesto tega se uporablja stand-by akreditiv ali bianko indosament. Obveza avalista je samostojna, neodvisna in solidarna, zato v praksi menični aval izdajajo le uspešne in v okolju uveljavljene banke v državi kupca.

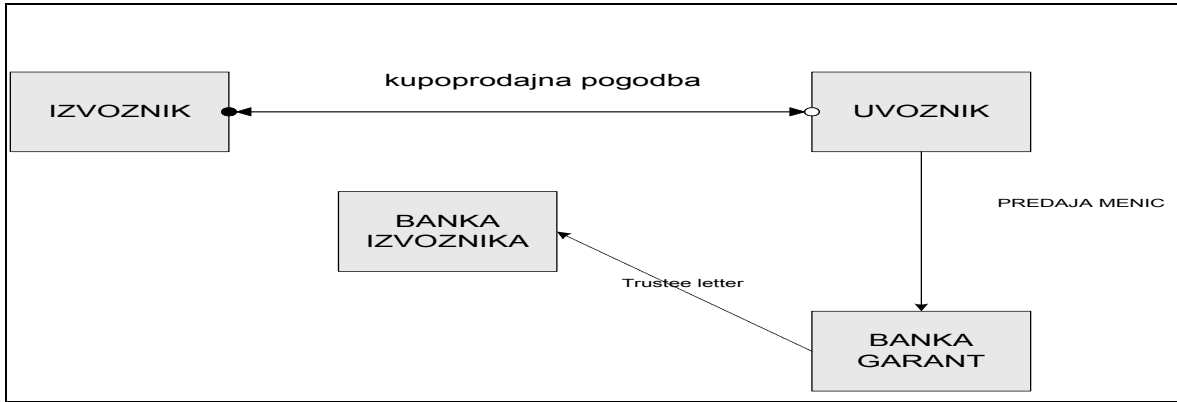
5.2.4 Primer odkupa izvozne terjatve, evidentirane z menicami z dodatnim zavarovanjem v obliki bančne garancije

Slika št. 9: Proces forfetiranja.

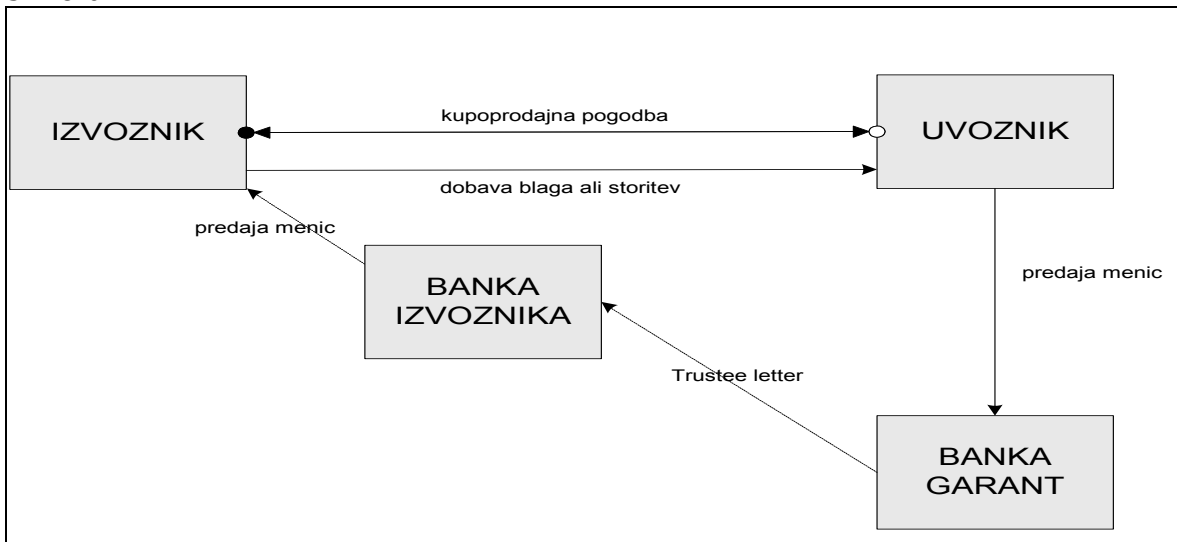
1. korak:

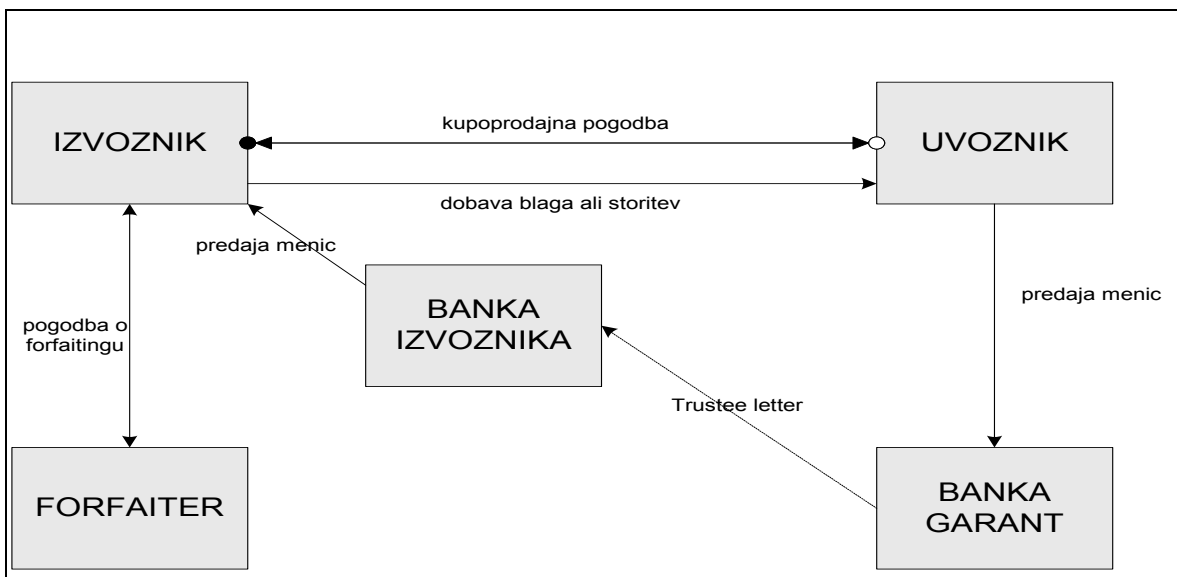
2. korak:

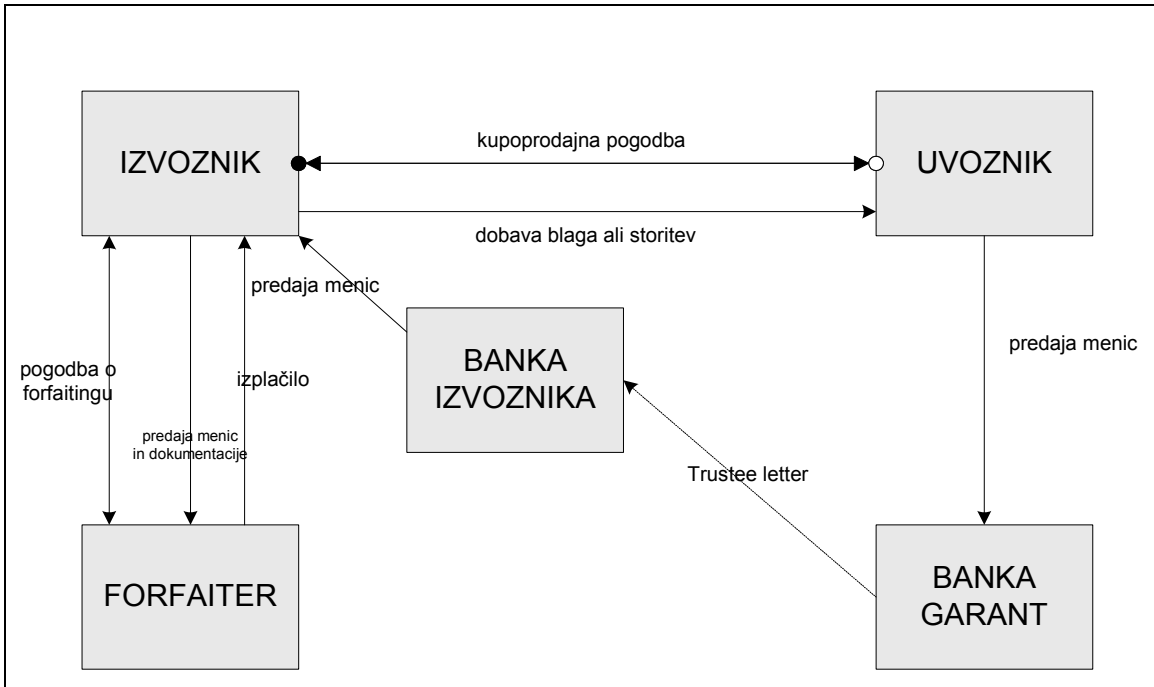
3. korak:

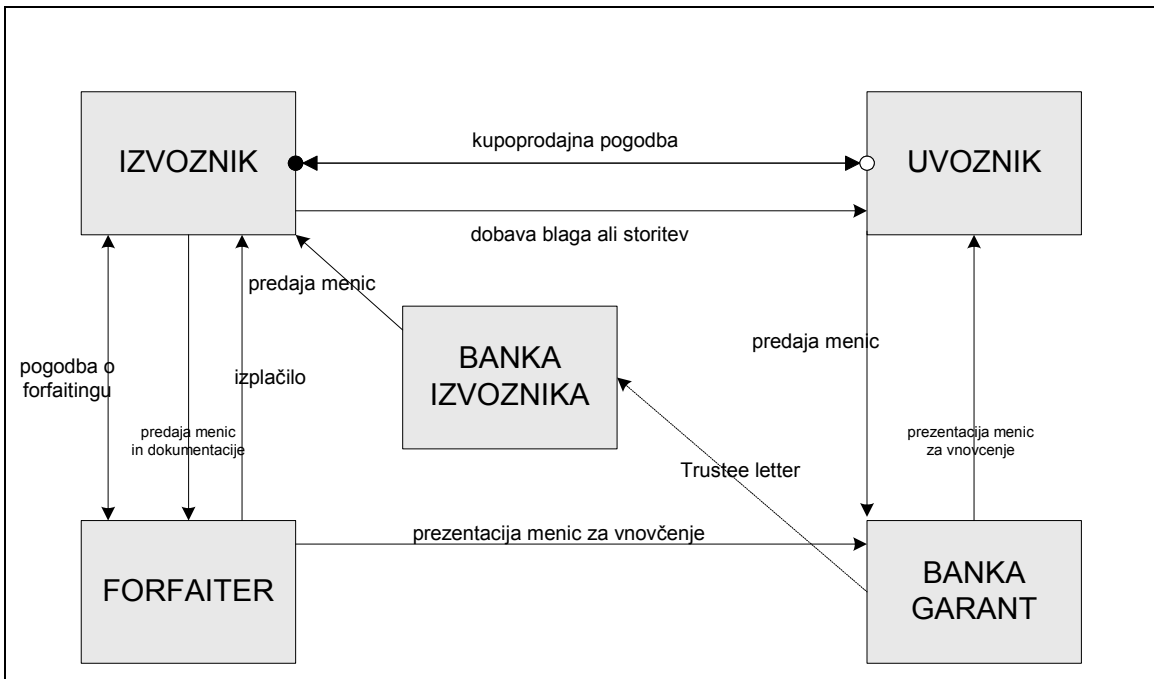
4. korak:

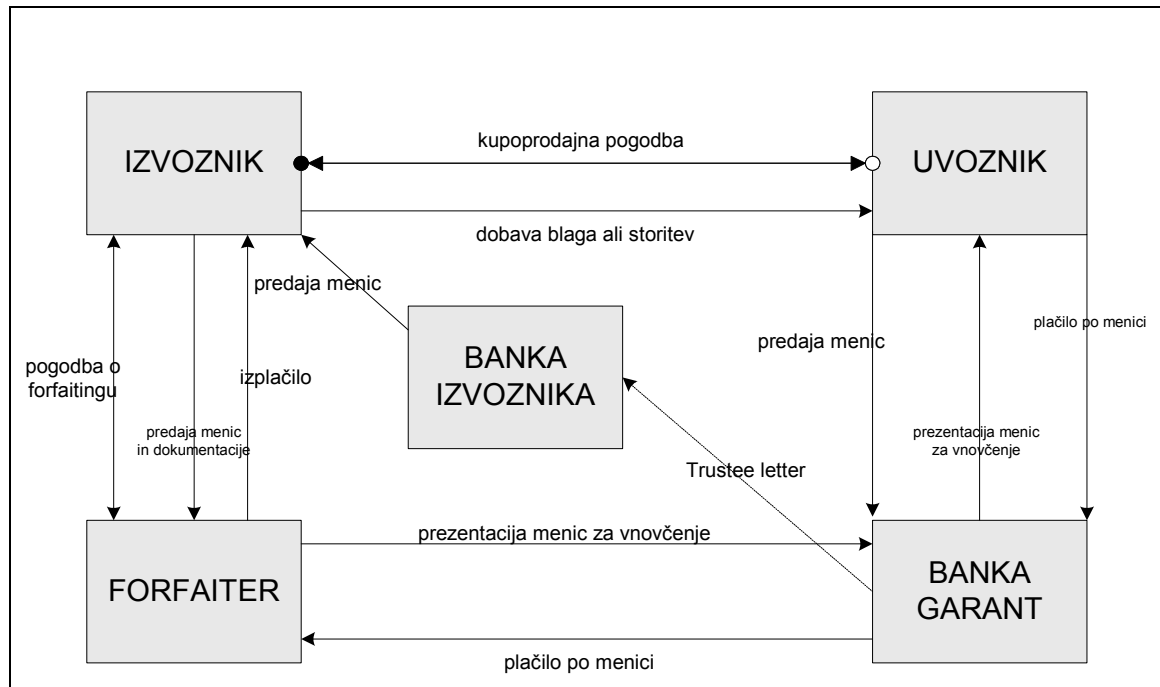
5. korak:

6. korak:

7. korak:

Vir: Jančar G., 2005.

6 Menični lombard in način prenašanja menične terjatve

Menični lombard⁵⁴ pomeni zastavo vrednostnega papirja, v našem primeru menice, kot jamstvo pri najetju kredita. Pri poslu meničnega lombarda gre za najmanj dve vrsti pravnih razmerij.⁵⁵ Prvič gre za posel odobritve kredita z vsemi specifičnostmi, ki jih kreditiranje zajema, drugič pa za posel zastave menice kot vrednostnega papirja.

Zastava menice se vrši z zastavnim indosamentom, ki pomeni prenos pravice, ki jo vsebuje menica, na novega meničnega upnika. Indosament se označi na sami menici z besedami: »namesto meni plačajte ... po nalogu indosatarja ...«. Z indosiranjem menice se indosant spremeni iz meničnega upnika v meničnega dolžnika. Menico je sicer možno na novega meničnega upnika prenašati tudi s cesijo kot običajnim načinom prenašanja terjatev, vendar je v tem primeru novi menični upnik na slabšem kot v primeru, če je menica prenesena z indosamentom. Z indosamentom pridobi indosatar vse pravice, ki izhajajo iz menice same, in ki jih je imel indosant.

⁵⁴ Institut lombarda ureja ZOR v členih od 1069 do 1071 ter ZM v členih od 10 do 19.

⁵⁵ Povzeto po Falatov P., 1999.

Ne tičejo se ga ugovori, ki bi jih imel menični dolžnik do trasanta ali prejšnjih imetnikov menice. Novi menični dolžnik kot indosant je samostojno in solidarno odgovoren z drugimi meničnimi zavezanci.

Na dejstvo, da je od načina prenosa menične terjatve (indosament ali cesija) odvisno, kakšne ugovore ima menični dolžnik proti novemu upniku, ki izhajajo iz osebnega razmerja dolžnika proti prejšnjemu upniku, opozarja tudi sodna praksa⁵⁶. Od ugotovitve tega odločilnega dejstva je namreč tudi odvisno, do kakšne višine je utemeljen zahtevek tožeče stranke glede obresti. Z indosamentom pridobi oseba, na katero je terjatev prenesena, terjatev, kot je vpisana v menici, razbremenjeno vseh morebitnih ugovorov, ki bi izhajali iz osebnega razmerja dolžnika nasproti prejšnjemu upniku, razen če ni sedanji imetnik menice ravnal, ko jo je pridobil, zavestno v dolžnikovo škodo⁵⁷. V primeru, da pa nekdo pridobi menico s cesijo, sicer postane novi upnik nasproti meničnemu dolžniku, vendar pa ima menični dolžnik proti njemu vse tiste ugovore, kakor bi jih imel proti prvemu upniku. Enako velja, če je nekomu terjatev odstopljena s pogodbo.⁵⁸

6.1 Posebnost zastavnega indosamenta

Za okvir naše razprave je dovolj, če rečemo, da poznamo dve glavni vrsti indosamentov, in sicer zastavni indosament (indosament za zastavo in izvršbo) ter inkaso indosament (prokurni indosament)⁵⁹. Zastavni indosament pomeni, da se zastavni upnik lahko poplača iz menice kot zastavljene stvari. Pripadajo mu vse pravice, ki izhajajo iz zastavljene menice, z edino omejitvijo⁶⁰, da sme menico indosirati na novega meničnega upnika le kot prenos pooblastila, to pomeni z inkaso indosamentom. Na osnovi zastavnega indosamenta lahko indosatar (banka) uveljavlja pravico, ki izhaja iz menice po pravilih, ki veljajo za izterjavo zastavljene menice. Upnik se lahko poplača iz zastavljene menice brez sodne intervencije.⁶¹

⁵⁶ Sklep Višjega sodišča v Ljubljani, (VSL sklep I Cp 774/99 z dne 5. 7. 2000).

⁵⁷ 16/1 člen Zakona o menici; Ur.l. FLRJ, št. 104/46 s spremembami in dopolnitvami.

⁵⁸ 436. člen ZOR in naslednji.

⁵⁹ Glej tudi 245. člen ZOR.

⁶⁰ Glej člen 18 ZM.

⁶¹ Glej člen 1071 ZOR.

Pri inkaso indosamentu pa indosatar v imenu in za račun indosanta opravi določeno menično dejanje oz. izvrši določeno menično dejanje. Indosatar ne sme indosirati menice s polnim indosamentom, temveč le kot prenos pooblastila.

7 Bianco menica kot instrument zavarovanja plačil

Po svoji obliki je bianco menica takšna menica, ki ne vsebuje vseh bistvenih sestavnih delov in je zato potrebno naknadno izpolniti vsaj en podatek, ki je bistven za njeno veljavnost. Vsebuje pa bianco menica podpise meničnih zavezancev, bodisi trasanta ali akceptanta. Lahko pa bianco menica vsebuje tudi že podpis avalista⁶².

Po vsebini pa je bianco menica bodoča menica, ki jo izpolni menični upnik na podlagi priloženega pooblastila za izpolnitev, ki ga je predhodno izdal izdajatelj bianco meničnega akcepta. Obstaja torej le akceptantova obveznost, ne pa tudi polno veljavna menica. Bianco menični akcept je v praksi zelo pogosto akcept trasata, izdajatelj menice pa je upnik in gre torej ta trasirano menico po lastni odredbi. Takšno menico spremlja poleg pisnega pooblastila trasata (meničnega akceptanta) za izpolnitev bianco meničnega akcepta tudi pooblastilo za predložitev takega akcepta v plačilo.

V veljavnem Zakonu o menici bianco menica ni posebej opredeljena, posredno pa o njej govori 2. odstavek 16. člena, ki dopušča, da ob izdaji menice niso vsebovane v njej vse sestavine in da jih vpiše v menični blanket menični upnik na podlagi sporazuma. Ob tem se soočamo z različnimi pravnimi mnenji, kaj je bianco menica oz. v katerem trenutku njenega obstoja to nastane. Po enem prepričanju je bianco menica to v trenutku izdaje, če je izdana s takšnim namenom, da naj se kasneje izpolni, po drugem mnenju pa je bianco menica to šele v trenutku, ko se izpolnijo vsi njeni bistveni elementi.

7.1 Pooblastilo za izpolnitev menice

Pravica do izpolnitve bianco menice izhaja iz nepreklicnega pooblastila, ki ga menični dolžnik izda meničnemu upniku na izpolnitev bianco akcepta v svojo korist. Bianco

⁶² Če bianco menico podpiše in da v obtok izdajatelj, je to bianco menica, če pa jo je izdal akceptant, je to bianco akcept.

akcept lahko na podlagi takšnega pooblastila izpolni upnik ali vsakokratni imetnik menice, na katerega je bil bianko akcept prenesen. Če pisno pooblastilo⁶³ ob bianko menici ni izdano, se šteje, da je takšna menica nepopolna in ni veljavna.

V primeru, ko imetnik izpolni bianco menico brez izrecnega (ali ustnega) pooblastila, lahko menični zavezanec ugovarja. To potrjuje tudi sodna praksa⁶⁴. Ko imetnik menice le-to izpolni, ima menica vse meničnopravne učinke. Zato je menična zaveza avalista, dana na bianco menici, samostojna. Sprejem bianco menice predstavlja pooblastilo poštenemu imetniku, da lahko pozneje izpolni odredbo za plačilo menice. Pooblastilo za izpolnitev blanketa da dolžnik upniku izrecno ali molče. Če pa je menična izjava dana bianko, o izrecnem pooblastilu za izpolnitev menice ni mogoče govoriti. Pisnega dogovora o bistvenih meničnih sestavinah, v katerem bi bile določene meje, ki jih upnik pri izpolnitvi menice ne sme prekoračiti, v takšnem primeru ni. Kljub temu (in ne glede na to, da je njegova zaveza samostojna) lahko menični zavezanec ugovarja, da vsebina menice ni bila izpolnjena v skladu z vsebino osnovnih pogodb oz. v skladu z dogovorom.

Samo pooblastilo za izpolnitev menice ne daje tudi pooblastila imetniku menice, da jo lahko ob izpolnitvi tudi domicilira. Banka lahko predloženo menico sprejme na unovčenje le v primeru, ko imetnik menice predloži tudi pooblastilo izdajatelja menice, ki dovoljuje imetniku domiciliranje oz. ga za to dejanje pooblašča.

7.2 Abstraktnost menične zaveze in prenos meničnega akcepta

Izdajatelj menice ima pravico, da ugovarja imetniku menice, da le-ta ni pravilno izpolnjena le v primeru, če je imetnik menice istočasno tudi pooblaščenec za izpolnitev menice. Če je bianko menica prenesena na trejo osebo brez pooblastila za njeno izpolnitev, izdajatelj menice ne more ugovarjati, da menica ni pravilno izpolnjena. Šteje se, da se pri prenosu bianco menice prenaša udi pooblastilo za njeno izpolnitev.

V postopkih prenašanja oz. indosiranja meničnega akcepta še posebej prihaja do izraza abstraktnost menične terjatve. Menična obveza namreč s prenosom

⁶³ Pooblastilo je lahko izjemoma tudi ustno (»molče dano«), ko dolžnik pošlje upniku blanket z namenom in ustnim naročilom, da ga izpolni do višine medsebojno priznanega dolga.

⁶⁴ Sodba Višjega sodišča v Ljubljani, Icp 466/99, z dne 5. 7. 2000.

meničnega akcepta na novega indosatarja postane abstraktna. Medtem ko lahko menični akceptant vedno ugovarja le neposrednemu meničnemu upniku, da le-ta menice ni izpolnil v skladu s pooblastilom, tega ne more storiti, ko menica pride v kroženje z indosiranjem.

Postavlja se resno vprašanje, ki se veže na razpravo, ali je bianko menica sploh menica, ali postane to šele z izpolnitvijo vseh njenih bistvenih elementov. V kolikor bianko menica ne uživa statusa pravne narave menice, tudi prenos takšnega blanketeta z indosiranjem ni možen. Edina možnost za prenos terjatve, ki je po svoji vsebini tudi bodoča terjatev ali še boljše potencialna terjatev, je cesija. Cesija kot institut civilno pravnega prenosa terjatve se izvrši skupaj s prenosom pooblastila za izpolnitev menice. Novi imetnik menice lahko takšen »odstopljeni« blanket izpolni skladno s pripadajočim pooblastilom. Od tu naprej pa je možno tudi nadaljnje indosiranje, sedaj (prave) menice.

Pri prenašanju (menične) terjatve s cesijo pa je dopustno, da akceptant uveljavlja ugovor nasproti cesionarju, da menica ni izpolnjena v skladu s pooblastilom. To je tudi eden od argumentov, ki potrjuje navedbo, da bianko menica ne uživa statusa menice, dokler niso izpolnjeni vsi bistveni menični elementi.

Indosiranje bianko menice lahko v praktičnem poslovanju z menico pripelje do zlorab. Imetnik bianko menice (remitent) lahko takšen blanket izpolni do višine, ki ne ustreza znesku, ki je naveden na pooblastilu. Pri nadaljnjem indosiranju takšne menice pa izdajatelj te menice ne more ugovarjati novemu upniku – indosatarju glede zneska na katerega glasi izpolnjena menica. Indosament torej izključuje ugovore, ki bi jih imel dolžnik do indosatarjevih prednikov.

Pravica do izpolnitve bianko menice je prenosna. Dolžnik s podpisom bianko menice molče prizna, da mu je vseeno, v čigave roke bo blanket prišel in kdo ga bo izpolnil in iztirjal. S tem so nasproti imetniku menice možni le ugovori, ki izhajajo iz same menice.

7.3 Menični akcept

Menični akcept pomeni sprejem menične obveze, in sicer je to pisna izjava trasata na menici, s katero se zavezuje, da bo plačal menično vsoto ob njeni dospelosti. Pri trasirani menici trasant kot izdajatelj menice in upnik pozove trasata k plačilu

meničnega zneska. Če je trasat pripravljen poziv sprejeti, menico akceptira (sprejme poziv) in s tem postane prvi menični dolžnik – akceptant. Praviloma akceptant ob podpisu doda besedo »akceptiram« ali »sprejemem«. Če pa se akceptant na menico le podpiše, njegov akcept vseeno velja. Da gre za podpis akceptanta, je razvidno iz dejstva, da je njegovo ime vpisano na menici pri klavzuli »obvestite«.

S tem, ko akceptant postane glavni menični zavezanec, mora menični upnik k plačilu vedno najprej terjati akceptanta. Nasproti glavnemu meničnemu upniku stojijo regresni menični zavezanci. To pa so preostali možni podpisniki menice, kot npr. trasanti, avalisti in indosanti. Obveznosti teh dolžnikov so subsidiarne, zavezanci so dolžni plačati menični znesek le v primeru, če ga ne bi plačal akceptant.

Pri meničnem akceptu je pomembno, kako akceptant podpiše menico. Če iz podpisa ni jasno razvidno, da ga je dala oseba kot zastopnik družbe, se šteje, da je menico ta oseba akceptirala v svojem imenu. Tako je odločilo tudi Višje sodišče v Ljubljani s sodbo I Cp 335/2000 z dne 25. 4. 2001, ko je odločilo: »Za pooblaščenca pravne osebe velja, da mora biti iz njihovega podpisa razvidno, da podpisujejo menico kot pooblaščenca, sicer je po načelu menične strogosti šteti, da je menično obveznost akceptiral v svojem imenu kot fizična oseba.«

Poslovna in bančna praksa se pogosto srečuje tudi z akceptom na lastni menici kljub dejstvu, da se pri lastni menici že izdajatelj sam zavezuje, da bo menično obveznost plačal. Poznamo primere, ko podjetje za zavarovanje kredita izda lastno menico, ki jo kot trasant podpiše pooblaščen predstavnik podjetja⁶⁵, kjer je poleg podpisa razviden tudi naziv družbe. Poleg tega pa menico akceptira še osebno, kot fizična oseba (poleg klavzule obvestite). To je primer akceptirane lastne menice. Primer iz sodne prakse to potrjuje v izreku sodbe Višjega sodišča v Mariboru z dne 29. 8. 2006, I Cp 2584/2005, in sicer: »Podpis na licu menice po prvem odstavku 24. člena Zakona o menici, velja za akcept. Toženčev podpis in zapis na levi strani lica menice sta brez kakršne koli dodatne navedbe, iz katere bi sledilo, da ne pomeni akcepta, oz. brez žiga družbe, ki bi pomenil, da trasant menico sam tudi akceptira. Trasant menice v obravnavanem primeru je d.o.o., zato bi zapis »akceptiram« in podpis, ki ni podpis trasanta, pomenil akcept. Glede na že navedeno načelo menične strogosti namreč ni mogoče dokazovati tistega, kar ni zapisano na menico – npr. pomanjkanje žiga družbe d.o.o., kot je v izpovedbi zatrjeval toženec.«

⁶⁵ To je oseba, ki je v sodnem registru zavedena kot zakoniti zastopnik družbe. Če menična obveznost akceptanta ni pravno veljavna, ker menico niso podpisale pooblaščen osebe, je sodišče o sporu dolžno odločiti na podlagi temeljnega posla med strankama, če sta v neposrednem pravnem razmerju.

Okoliščine, da je oseba, ki menico akceptira, pooblaščenka družbe, ki je menico izdala, niso ovira, da ta oseba v lastnem imenu sprejme akcept. Gre namreč lahko za pravni položaj, ko direktor družbe kot dolžnice, izda lastno menico in jo nato še akceptira v svojem lastnem imenu, kar pomeni, da v lastnem imenu kot porok jamči obveznosti. To je potrdila tudi sodna praksa⁶⁶.

7.4 Domiciliranje menice pri bankah in hranilnicah

Zakon o menici namenja postopku unovčevanja menice precejšnjo pozornost. Po Zakonu o obligacijskih razmerjih, kjer je opredeljen institut izpolnitve obveznosti, mora praviloma dolžnik izpolniti obveznost s tem, ko »prinese« svoj denarni dolg na upnikov naslov. Zakon o menici pa nasprotno določa, da mora upnik priti po predmet svoje terjatve k dolžniku. Tako je predložitev menice tudi pogoj za plačilo. Pogosto dolžnik niti ne ve, kje je menica in kdo je ob njeni dospelosti menični upnik.

Bistveno za domicilirano menico⁶⁷ je to, da kraj plačila menice ni kraj prebivanja trasata, temveč upnik iz menice išče plačilo pri neki tretji osebi – domiciliatu, ki bo izvršil plačilo menice.

Domicil predstavlja plačilni kraj, kjer je menica plačljiva (npr. v trasatovem prebivališču). Domiciliat pa je oseba, navedena na domicilirani menici, pri kateri naj bo menica plačana. Menični dolžnik je dolžan plačati menico zadnjemu indosatarju, če menica ni indosirana, pa remitentu. Kadar gre za indosirano menico, se mora akceptant prepričati o istovetnosti in upravičenosti osebe, kateri plača. Formalna legitimacija se ugotavlja zlasti z neprekinjeno verigo veljavnih indosamentov, ne pa z avtentičnostjo podpisov indosantov (Falatov, 1999, str. 65)⁶⁸.

Domiciliat ni menični dolžnik, pač pa le posrednik med trasatom (akceptantom) in imetnikom menice. Banka ali hranilnica kot domiciliat plača znesek iz kritja, ki ga ima trasat pri njej. Lahko pa banka trasatu tudi odobri kredit, iz katerega se plača menični znesek. Razmerje med domiciliatom in trasatom je civilnopravne in ne meničnopravne narave, saj domiciliat v tem procesu nastopa le kot trasatov (akceptantov) pooblaščenec.

⁶⁶ Sodba Vrhovnega sodišča II Ips 486/2001 z dne 27. 3. 2002.

⁶⁷ V našem pravu Zakon o menici opredeljuje ime takšne menice, v nemškem pravu pa zakon ne določa njenega imena.

⁶⁸ Glej 39/3. člen ZM.

Domicilirano menico mora upnik vedno predložiti v plačilo domiciliatu in ne npr. akceptantu in jo v primeru neplačila tudi protestirati⁶⁹. Menico, ki dospe v plačilo, je potrebno predložiti v plačilo pri banki na sam plačilni dan ali pa na enega od dveh delavnikov, ki mu sledita⁷⁰.

Ob tem je pomembno razlikovati zapadlost od dospelosti. Dospelost po ženevskem konvencijskem pravu je mogoče označiti na menici na enega od naslednjih štirih načinov⁷¹:

- na vpogled,
- na določen čas po vpogledu,
- na določen čas od dneva izdaje,
- na določen dan.

Če dan dospelosti pride na nedelovni dan, takšna menica zapade v plačilo naslednji delovni (plačilni) dan.

Banke in hranilnice so praviloma plačilno mesto za svoje komitente, vendar ob dospelosti menice le-te niso dolžne plačati, če nimajo ustreznega pisnega naloga svojega komitenta – akceptanta. To velja ne glede na to, ali ima akceptant pri banki dobroimetje ali ne.

Če trasant ob izdaji menice ni opredelil plačilnega kraja⁷², se šteje, da je to kraj, kjer prebiva trasat, s tem, da trasat lahko pri akceptu določi plačilno mesto v svojem kraju prebivališča, in osebo, ki naj plača.

7.5 Unovčevanje bianko menice kot instrumenta zavarovanja

Plačilo menične vsote meničnemu upniku se lahko izvrši prostovoljno ali pa prisilno. Do prisilne izterjave pride, če meničnega zneska ob dospelosti menice ne plačajo menični dolžniki. Trasirano menico, ki je akceptirana, mora plačati predvsem akceptant kot glavni menični dolžnik, sicer pa jo je dolžan plačati trasant. Vendar tudi v primeru, ko je menica protestirana zaradi neakceptiranja, se jo najprej

⁶⁹ Razen v primeru klavzule »brez protesta«.

⁷⁰ Glej 37. člen ZM.

⁷¹ Podrobneje Falatov, 1999.

⁷² Za plačilno mesto se šteje neposredna lokacija v plačilnem kraju, ki pa je praviloma kraj trasatovega prebivališča.

predloži v plačilo trasatu. Velja namreč, da je možno, da jo bo trasat ob dospelosti plačal, četudi je predhodno že odbil akceptiranje (Žiberna, Ivanjko, 1993, str. 134).

7.5.1 Presentacija menice

Zakon o menici v svojem 106. členu določa, da je potrebno menico predložiti v plačilo na plačilnem mestu, ki ga je navedel trasat, in to pri osebi, ki je razvidna iz menice. Nujen pogoj za plačilo menice je njena predložitev. Domicilirano menico je torej potrebno predložiti v plačilo domiciliatu. Domiciliat, ki nastopa kot trasatov pooblaščenec in posrednik med trasatom in imetnikom enice, torej ni ista oseba kot trasat. Domicil je kraj plačila pri tretji osebi, v trasatovem prebivališču ali v popolnoma drugem kraju. Natančna določitev lačilnega kraja je pomembna zaradi določitve krajevne pristojnosti sodišča v primeru sporov.⁷³ Prav tako je plačilni kraj pomemben zaradi same prezentacije menice domiciliatu, kjer se menico tudi protestira v primeru morebitnega neplačila. Zmota v plačilnem kraju lahko povzroči zamudo plačilnega dneva in s tem prejudic menice⁷⁴.

Če menica ni bila indosirana, je potrebno menični znesek plačati remitentu, sicer pa zadnjemu indosantu, pri čemer je pomembno, da obstaja nepretrgana vrsta indosamentov. V skladu s prvim odstavkom 15. člena Zakona o menici namreč velja, da se tisti, ki ima menico v rokah, šteje, da je zakoniti imetnik⁷⁵ menice, če to svojo pravico dokaže z nepretrgano vrsto indosamentov. Menico torej predloži njen imetnik. To je torej remitent, zadnji indosatar, ali pa drugače pooblaščen oseba. Menice pa ne more predložiti le nekdo, ki menico drži v rokah in iz nje nima nobenih pravic.

Menico je potrebno prezentirati v plačilnem mestu na plačilni dan ali pa na enega od dveh delavnikov, ki prideta za njim. Zakon tudi nalaga upniku, da predloži menico na plačilni dan in ne na dan dospelosti. Seveda velja, da pri menici na vpogled plačilni dan določi upnik s predložitvijo menice v plačilo meničnemu zavezancu. Posledica zamude pri prezentaciji menice je, da imetnik menice izgubi vse pravice zoper vse regresne zavezance, razen zoper akceptanta pri akceptirani menici in izdajatelja pri lastni menici ter zoper njune avaliste.

⁷³ To določa 63. člen Zakona o pravnem postopku.

⁷⁴ O tem podrobneje Šlamberger M., 2006.

⁷⁵ »prezentant«

Če glavni menični zavezanec ne plača menice, se menico prezentira akceptantu. Menice pa se ne predloži v plačilo trasantu pri trasirani menici, indosantu in avalistu. Pri domicilirani menici se menico predloži banki ali drugi finačni organizaciji, ki nastopa kot domiciliat in šteje se, da je menica predložena v plačilo tistega dne, ko je predložena domiciliatu. Zakon o menici točno ne opredeljuje, na katerem kraju mora biti menica predložena, vendar je jasno, da potrebno menico prezentirati pravni osebi v njenem poslovnem prostoru oz. fizični osebi v njenem stanovanju.

Tudi v zvezi s prezentacijo menice je potrebno upoštevati abstraktnost menične zaveze. S tem, ko je menica predložena v plačilo meničnemu zavezancu, še ne pomeni, da je zapadla plačilo tudi kupnina po osnovni pogodbi, če ni določen rok plačila kupnine.

7.5.2 Navodilo Banke Slovenije o unovčevanju menic pri bankah

Svet Banke Slovenije je leta 2003 izdal Navodilo o unovčevanju menic pri bankah, ki se ga danes vse banke sprejele in se po njem tudi ravnaajo. V njem so opredeljeni postopki za unovčenje in izplačilo menic.

Iz navedenega Navodila izhaja, da potrebuje banka za izplačilo meničnega zneska upniku njegov nalog. Podlaga za takšno zahtevo izhaja iz določil⁷⁶ Zakona o plačilnem prometu, ki določa, da je lahko le imetnik transakcijskega računa in nihče drug nalogodajalec. Banka tako brez naloga imetnika transakcijskega računa, ne more prenesti sredstev iz računa. Iz povedanega sledi, da sama menica ne predstavlja naloga za plačilo menice, pač pa mora biti poleg meničnega blanketa predložen tudi nalog imetnika Transakcijskega računa.

Navodilo še bolj natančno govori o nalogu za plačilo, in sicer v 11. točki pravi, da lahko nalog za plačilo izda le oseba, ki je pooblaščen razpolagati s sredstvi na transakcijskem računu. Ena izmed bistvenih in pomembnejših nalog banke pred izplačilom meničnega zneska je preverjanje upravičenosti razpolaganja s sredstvi. Pri tem pa je pomembno dejstvo, da banka ne potrebuje naloga v posebni predpisani obliki, pač pa zadostuje, da je nalog v pisni obliki ter da določa, da imetnik računa banko pooblašča za unovčitev menice.

⁷⁶ 5. tč. 5/I. člena ZPlaP- UPB 1; Ur. l. RS, št. 45/03.

V bančni praksi se najpogosteje dogaja, da je nalog za izplačilo menice vključen kar v menično izjavo oz. pooblastilo za izpolnitev menice, saj gre največkrat za unovčenje bianko menice. V tem primeru banka nujno potrebuje omenjeno menično izjavo, iz katere izhaja nalog za unovčenje.

Navodilo o unovčevanju menic pri bankah odgovarja tudi na vprašanje, ali je potrebno ob unovčevanju menice navajati tudi točno številko transakcijskega računa, v breme katerega se naj izvede plačilo. Številko računa je potrebno navesti na domicilirani menici sami ali pa se ga navede v pooblastilu za izpolnitev, kar tudi zadostuje. Navodila pa dopuščajo tudi možnost, da se številka navaja tudi v nalogu za plačilo.

7.5.2.1 Preverjanje temeljnih pogojev za unovčevanje menic

Sedma točka Navodil natančno predpisuje, katere pogoje preverja banka pred unovčenjem menice⁷⁷.

- Banka preverja, ali je bila menica pravočasno predložena v plačilo. Šteje se, da je bila menica predložena istega dne, če je bila predložena v plačilo banki do določene ure, sicer se šteje, da je bila predložena naslednji dan. Če menica ni predložena pravočasno, jo banka vrne upniku z označbo, da kot prepozno predložena ni bila unovčena. Če je rok predložitve v plačilo zamujen, izgubi upnik pravico terjati plačilo od morebitnega regresnega zavezanca, hkrati pa plačila ne sme terjati niti od meničnega zavezanca niti od domiciliata, ker se takšna menica šteje za prepozno in je banka ne sme unovčiti.
- Banka preverja, ali menica vsebuje vse bistvene menične sestavine. Če katera od bistvenih meničnih vsebin manjka, se šteje, da je takšna menica nična oz. da ni menica.
- Banka preverja, ali je navedena številka transakcijskega računa oz. ali banka sploh vodi navedeni transakcijski račun meničnega dolžnika, v breme katerega naj se opravi izplačilo na podlagi predložene menice. Transakcijski račun dolžnika je lahko naveden na tri možne načine. Ali na sami menici ali na pooblastilu za izpolnitev menice ali na nalogu za plačilo. Če banka ne razpolaga s številko transakcijskega računa dolžnika ali če je zapisana številka transakcijskega računa napačna, banka takšno menico upniku vrne.

⁷⁷ Povzeto po: Navodila za unovčevanje menic.

- Banka preverja, ali je pooblaščenca za unovčenje menice v breme transakcijskega računa meničnega dolžnika. Preverja tudi, ali je izdan nalog imetnika oz. pooblaščenca za razpolaganje s sredstvi na računu za plačilo iz transakcijskega računa. Če banka ob predložitvi menice na unovčenje nima ustreznega naloga za plačilo meničnega zneska, menice takoj ne vrne upniku, ampak o tem obvesti meničnega dolžnika. Če ji menični dolžnik ne predloži ustreznega naloga za plačilo ustrezne menice v roku, ki zagotavlja izplačilo menice na plačilni dan, banka zavrne unovčenje menice in menico vrne upniku z označbo, da ni bila plačana.
- Banka preverja, ali ima menični dolžnik na svojem transakcijskem računu kritje⁷⁸. Če na transakcijskem računu dolžnika ni kritja za plačilo menice, banka zavrne unovčitev menice in jo vrne upniku z označbo, da ni bila plačana. Če kritje na računu ne zadošča za izplačilo celotnega zneska menice, banka menico delno unovči v višini kritja na računu. Ob delnem plačilu banka na menici zaznamuje datum in višino delnega plačila ter menico vrne upniku.
- Banka preverja ali razpolaga s številko transakcijskega računa, v dobro katerega naj menico plača. To navede upnik ob predložitvi menice na unovčenje, sicer ga banka k temu pozove.

Nekateri pravni strokovnjaki, ki se v bančni praksi ukvarjajo s problematiko unovčevanja menic, so mnenja, da bi banke morale v primerih, ko menice niso unovčene in so zato vrnjene upnikom, natančneje opisati razloge, zakaj do unovčenja menic ni prišlo. Klavzula »ni pogojev za unovčitev« je namreč presplošna in ni dovolj jasna. V takšnih primerih namreč upnik težje dokazuje dejstva pred sodiščem. V primeru, ko banka skupaj z vrnjeno menico točno opredeli, zakaj menica ni bila unovčena, upnik v odškodninskih tožbah lažje dokazuje naklep.

Omenjena problematika jasno kaže na dejstvo, da je v bankah še vedno premalo dovolj dobrih pravnih strokovnjakov in ostalih bančnih delavcev, ki obvladajo menično materijo.

Miha Šlamberger (2006) pojasnjuje tudi dva primera iz bančne prakse, in sicer, kako naj se obravnavajo menice, katerim ob unovčitvi ni priložen nalog za plačilo niti v menični klavzuli niti posebej. Gre zlasti za primere menic, izdanih pred sprejemom ZplaP in pred sprejetjem Navodil. S takšnimi menicami je potrebno ravnati

⁷⁸ Kritje predstavlja pozitivno stanje sredstev na računu in tudi dovoljeno negativno stanje – odobreni limit.

popolnoma enako kot z vsemi ostalimi, saj se vprašanje izpolnjevanja pogojev za unovčitev menice postavi ob njeni zapadlosti in ne ob njeni izdaji.

Prav tako se v bančni praksi soočamo z vprašanjem, ali lahko menični dolžnik prekliče že izdan nalog. Odgovor delno opredeljuje ZplaP, ko pravi, da je nalog mogoče vselej preklicati, seveda dokler ni izvršen, saj gre pri izdaji naloga za enostranski pravni posel.

7.6 Menice, izdane pred začetkom stečajnega postopka/postopka prisilne poravnave

V praksi se pogosto pojavlja vprašanje, ali se sklep o potrditvi prisilne poravnave nanaša tudi na lastno ali trasirano menico, torej ali se sklep o zmanjšanju obveznosti meničnega dolžnika nanaša tudi na menično zavezo. Postavlja se tudi vprašanje, kako ravnati v primeru, ko banka prejme menico meničnega zavezanca, nad katerim je bil postopek prisilne poravnave pravnomočno potrjen, menica pa je bila izdana pred začetkom postopka prisilne poravnave.

Najprej velja poudariti, da po določilih Zakona o prisilni poravnavi, stečaju in likvidaciji menični upnik ni ločitveni upnik⁷⁹ in nima zavarovane terjatve v smislu določil navedenega zakona. Hkrati pa velja, da je menični upnik pri posameznih menicah lahko v bistveno boljšem položaju od drugih upnikov. Položaj upnikov se loči v postopku prisilne poravnave predvsem po tem, ali gre za lastno, trasirano, akceptirano oziroma indosirano menico.

Lastna menica (izdajatelj je dolžnik), ki jo ima upnik v posesti, mu ne daje nobenih prednostnih pravic pred drugimi upniki. Menična terjatev se obravnava kot vse ostale terjatve, le da se dospelost spremeni tako, da menica dospe v času začetka prisilne poravnave. Sklep o zmanjšanju ali odložitvi plačila torej velja tudi za menico. Pri lastni menici je izdajatelj menice dolžnik iz osnovnega posla in hkrati na podlagi meničnega prava. A postopku prisilne poravnave v praksi upnik, ki ima v posest takšno menico, ponavadi uveljavlja svojo terjate na podlagi pravnega posla.

⁷⁹ Ločitveni upniki v postopku prisilne poravnave so tisti, ki so dobili pravico do posebnega poplačila iz določenega dolžnikovega premoženja. Hkrati pa ločitveni upniki nimajo pravice glasovati oz. se odločati o sklepu prisilne poravnave, razen če se odrečejo ločitveni pravici.

V povsem drugačnem položaju je upnik, ki ima v posesti avalirano lastno menico. Postopek prisilne poravnave nad izdajateljem menice ne vpliva na obveznosti poroka. To pomeni, da ima upnik možnost, da izterja celotni dolg od meničnega poroka ne glede na sklep o potrditvi prisilne poravnave, s katero je izdajatelju odloženo plačilo oziroma zmanjšano plačilo. Tudi pri avalirani lastni menici se dospelost menice v postopku prisilne poravnave spremeni tako, da dospe v času začetka prisilne poravnave. Od tega trenutka dalje je pri tej menici mogoč regres, to je poplačilo od poroka. S tem je povezana natančna in pravočasna reakcija meničnega upnika, ki mora takšno menico, ne glede na dejstvo, da ne bo plačana, pravočasno prezentirati glavnemu meničnemu dolžniku, nakar lahko po opravljenem protestu uveljavlja plačilo v okviru tako imenovanega prvega meničnega regresnega postopka⁸⁰ zoper avalista.

To potrjuje tudi primer iz sodne prakse⁸¹: »Za ohranitev regresne pravice zoper zavezance iz trasirane menice (med njimi tudi zoper avalista), razen zoper trasata, ni potreben protest zaradi neplačila, če je zoper trasata pred dospelostjo menice začet stečajni postopek. V nobenem primeru pa za ohranitev regresnih pravic ni predpisan protest zaradi odklonitve plačila kakšnega drugega meničnega zavezanca (na primer avalista), razen trasata.«

Tako kot to velja za poroka, kadar gre za menico v postopku prisilne poravnave, tudi indosant odgovarja za plačilo v primeru lastne indosirane menice. Imetnik indosirane menice lahko uveljavlja plačilo od svojih predhodnikov ne glede na sklenjeno prisilno poravnavo nad izdajateljem lastne menice kot dolžnikom. Postopek prisilne poravnave torej ne učinkuje na indosantovo obveznost plačati menico v celoti indosatarju (imetniku menice). Edini primer, ko indosant ne odgovarja za plačilo po menici je ta, da v postopku indosiranja na menici ob indosamentu doda klavzulo »non ogligo« oz. brez obveznosti.

V primeru trasirane menice, kjer se kot izdajatelj menice pojavlja upnik iz osnovnega posla, je stvar zanimivejša. Takšna trasirana menica, ki ni tudi akceptirana, ima v postopku prisilne poravnave enake pravne posledice kot lastna menica in tudi ta dospe z dnem začetka postopka prisilne poravnave. Če pa je trasirana menica tudi akceptirana, pomeni, da je trasat prevzel obveznost kot glavni dolžnik. Imetnik menice ima ne glede na sklep o prisilni poravnavi pravico, da celotni znesek izterja od akceptanta.

⁸⁰ Prvi regres – poplačilo od drugih meničnih zavezancev in ne od glavnega meničnega dolžnika.

⁸¹ Sklep Višjega sodišča v Ljubljani VSL Cgp 1083/94 z dne 14. 9. 1994.

Če pa je prisilno poravnavo sklenil akceptant, je zelo pomembno, da imetnik menico pravočasno protestira. Šele s tem pridobi pravico, da uveljavlja plačilo menice tudi od morebitnih avalistov in indosantov. Če menica ni bila protestirana (in ne vsebuje klavzule brez protesta), lahko imetnik menice zahteva plačilo le od akceptanta pod pogoji prisilne poravnave. Vedno velja, da lahko upnik zahteva plačilo menice od vseh drugih podpisnikov menice v celoti, razen od tistega, ki je v prisilni poravnavi. Sam postopek prisilne poravnave ima učinek na menično poslovanje oz. na način unovčevanja menice. Imetnik menice (remitent ali indosatar) mora v tem primeru takoj začeti s postopkom unovčevanja menice. Ob tem velja poudariti, da mora menico vedno najprej predložiti na unovčenje glavnemu meničnemu dolžniku, in sicer ne glede na to, kdo je predlagal začetek postopka prisilne poravnave. Z začetkom postopka prisilne poravnave nad glavnim meničnim dolžnikom se menična terjatev spremeni iz nedospele v dospelo.

V skladu z 42. členom Zakona o menici ima imetnik menice pravico, da začne s postopkom unovčevanja menice od drugih podpisnikov menice takoj, ko je uveden začetek postopka prisilne poravnave nad trasatom pri trasirani oz. nad izdajateljem pri lastni menici.

Iz povedanega lahko povzamem, da ima menični upnik v postopku prisilne poravnave v rokah kvalitetno zavarovanje tedaj, če mu je dolžnik izročil menico s čim več podpisanih oseb. Torej, če ima v rokah avalirano, akceptirano ali indosirano menico.

Danes se v bančni praksi za zavarovanje terjatev najpogosteje izdajajo bianko menice. S tem je povezan tudi problem t.i. postdatiranih datumov. Datum dospelosti menice se lahko enostavno vpiše drugače, kot je to navedeno v temeljnem poslu. Takšno postdatiranje je problematično zaradi datuma, ki je že vpisan na menični izjavi. V primeru menične izjave z datumom pred izdajo menice se postavlja vprašanje, kdaj je bila menica dejansko izdana. Menično pooblastilo se v praksi namreč nanaša na že izdano bianko menico. V primeru, ko se datuma izdaje na menični izjavi in menici ne ujemata, je mogoče predrugačenje datuma na menici (vpis kasnejšega datuma na menici, kot pa je na menični izjavi) šteti za prekoračitev pooblastila za izpolnitev menice. To ima lahko za posledico pravico do ugovora zoper sodno unovčitev takšne menice⁸². Takšen tipičen primer bi se lahko zgodil v primeru

⁸² To potrjuje tudi primer iz sodne prakse in sicer sklep Višjega sodišča v Kopru z dne 28. 9. 2005, VSK sodba I Cp 292/2004.

menice, ki dospe na vpogled in bi zaradi prekoračenega enoletnega najdaljšega roka dospelosti izgubila svojo veljavo in funkcijo. Razen seveda v prej navedenem primeru, ko pa bi postala postdatirana⁸³.

Za razliko od instituta meničnega avala pred stračajnim postopkom pa institut civilnopravnega poroštva pomeni naslednje. V primeru stečaja glavnega dolžnika mora upnik poskrbeti za prigrasitev terjatve in o tem obvestiti poroka, drugače mora povrniti škodo, ki jo zaradi tega utрпи porok. Kljub stečaju glavnega dolžnika mora porok poravnati svojo obveznost v celoti, kot je to dogovorjeno s poroštveno pogodbo. Sam pa s tem stopi v položaj stečajnega upnika in seveda lahko računa le na delno poplačilo. Breme stečaja glavnega dolžnika tako preide od upnika na poroka. Upnik je prav tako dolžan obvestiti poroka, da glavni dolžnik ob zapadlosti svoje obveznosti ni izpolnil. To dejanje mora opraviti takoj po opustitvi izpolnitve, saj drugače odgovarja za škodo, ki jo s tem utрпи porok. Obstaja pa tudi možnost, da upnik posebej ne opozarja poroka na opustitev. To pa stori hkrati z zahtevo, naj porok izpolni svojo poroštveno obveznost. Nadalje pa ima porok možnost, da od upnika zahteva, da ta po zapadlosti zavarovane obveznosti terjaja glavnega dolžnika.

7.7 Absolutni in relativni ugovori s primeri iz sodne prakse

Abstraktnost menične obveze sproža v poslovni praksi številna ugibanja, ali lahko in v katerih primerih, menični dolžnik uveljavlja menične ugovore zoper meničnega upnika. Ugovori se lahko nanašajo na osnovni posel oz. osnovno pogodbeno razmerje, ali pa se nanašajo na samo menično obvezo in s tem povezana razmerja. Na tej osnovi tudi ločimo dve vrsti meničnih ugovorov, in sicer:⁸⁴

- Absolutni ali objektivni ugovori, ki jih lahko menični dolžnik uveljavlja nasproti vsakemu meničnemu upniku (ugovori *in rem*). Značilnost ugovorov te vrste je, da se nanašajo na vsebino same menične obveze in jih lahko uveljavlja vsak menični dolžnik. Ugotavlja se pravna veljavnost menične listine kot strogo formalnega vrednostnega papirja, katerega obličnost in zahtevane bistvene sestavne dele opredeljuje Zakon o menici v svojem prvem poglavju.

⁸³ O tem podrobneje: Šlamberger M., 2003.

⁸⁴ Povzeto po Falatov P., 1999.

Če menica ne vsebuje kraja izdaje, velja, da je menica izdana v kraju, ki je vpisan poleg trasanta. Če se zgodi, da tudi ta kraj ni vpisan, je takšna menica nična.

Če menica ne vsebuje roka dospelosti, velja, da menica dospe v plačilo *a vista* (na vpogled), potrebno pa jo je predložiti v roku enega leta.

Če menica ne vsebuje kraja plačila, velja, da je to kraj, ki je naveden poleg trasata.

V primeru avalirane menice velja, da je aval dan za trasanta (meničnega izdajatelja), v kolikor ni natančno navedeno, za koga je aval dan. Ženevska konvencija sicer predpisuje, da mora biti aval označen na menici sami, a tri države (Belgija, Nizozemska in Luksemburg) so z zakonom uredile, da se menični aval označuje na dokumentu, ločenem od menice.⁸⁵

Za ponazoritev navajam primer objektivnega ugovora iz sodne prakse. Višje sodišče v Ljubljani je s sodbo I Cpg 533/2003 z dne 16. 9. 2004 odločilo naslednje: »V kolikor se ugovor nanaša na nepravilno izpolnitev menice, ki jo je storil imetnik menice, gre torej že po definiciji za nepošteno pridobitev menice, zato je tovrstne ugovore poleg izdajatelju menice, potrebno v celoti priznati tudi avalistu. Glede na namen zavarovanja z *bianco menico* torej imetnik menice v okviru danega pooblastila sme ustvariti obveznost iz menice za menične zavezance samo do višine terjatve, ki je na ta način zavarovana. Znesek na menici torej ne sme presegati zneska obveznosti iz zavarovanega posla.«

- Personalni ali relativni ugovori, ki jih menični dolžnik uveljavlja samo nasproti določenim meničnim upnikom (ugovori *in personam*). Običajno gre za ugovore neposredno povezanih strank iz osnovnega posla. Ugovori iz osnovnega posla so dopustni tedaj, ko gre za neposredno razmerje strank iz osnovnega posla. Če se v tem primeru uporablja trasirano menico po lastni odredbi, kjer prodajalec nastopa kot upnik, torej kot trasant in remitent hkrati, kupec pa kot dolžnik, torej kot trasat oz. akceptant, je načelo menične abstraktnosti preseženo. Le dva podpisnika na menici, ki istočasno nastopata kot edini stranki v poslu, predstavljata primer, ko menična zaveza ni

⁸⁵ »aval par acte séparée«

abstraktne, pač pa povsem realne narave. Dopusčeni so tudi vsi ugovori dolžnika nasproti upniku po takšni menici. V tem sta si enotna tudi pravna teorija in sodna praksa. To potrjuje tudi sodba Višjega sodišča v Ljubljani I Cp 919/2004, z dne 15. 6. 2005, v kateri sodišče ugotavlja naslednje: »Dokler sta upnik in dolžnik tudi stranki iz temeljnega razmerja, lahko menični dolžnik zoper meničnega upnika, uveljavlja vse ugovore iz razmerja, ki je podlaga za izdajo menice. Načelo abstraktnosti menične zaveze v tem razmerju ne velja.«

Menica, ki jo opisujemo v prejšnjem odstavku, je specifičen primer, ki je v praksi tudi zelo pogost, posebej pri običajnih izvoznih poslih, kjer izvoznik zavaruje svojo terjatev nasproti kupcu z meničnim akceptom inozemskega kupca.

Ko pa je takšna menica dana v cirkulacijo in je indosirana s strani tretje osebe, menični dolžnik ne more več uveljavljati ugovorov zoper indosatarja. Zlasti so takšni primeri razvidni pri poslih forfetiranja.

Za menične ugovore, ki se nanašajo na pooblastilo za izpolnitev menice, prav tako velja 2. odstavek 16. člena Zakona o menici, čeprav neposredno ne govori o t.i. bianko menici. Primer takšne rzsodbe je tudi sklep III Cp 356/2003 Višjega sodišča v Ljubljani z dne 9. 4. 2003, v katerem je ugotovljeno naslednje: »Upnik na podlagi protestirane lastne menice (verodostojna listina v smislu 23. člena ZIZ) z izvršbo uveljavlja denarno terjatev, navedeno v menici, ki mu jo je dolžnik, kot bianko menico izročil v zavarovanje posojila. Upnik ima v načelu prav, da je menična obveznost abstraktna, kar pomeni, da menični dolžnik zoper imetnika menice nima (kavzalnih) ugovorov, ki izvirajo iz temeljnega razmerja z upnikom oziroma iz osebnega odnosa z imetnikom menice. Vendar pa to načelo velja le v primeru, ko gre za spor med meničnim dolžnikom in kakšnim drugim imetnikom menice, ne pa takrat, kadar gre za spor med meničnim dolžnikom in remitenetom kot prvim meničnim upnikom. Prav za slednji spor pa gre v danem primeru. Menični dolžnik (dolžnica v tem izvršilnem postopku) je hkrati tudi dolžnik iz posojilne pogodbe, v zavarovanje katere je bila izdana bianko menica, menični upnik - remitent (upnik v tem izvršilnem postopku) pa je hkrati tudi upnik iz temeljnega posla, torej iz posojilne pogodbe. Navedeno pomeni, da v obravnavanem primeru dolžnik lahko uveljavlja kavzalne ugovore zoper upnika.«

Ob dejstvu, da sem navajal dve glavni skupini meničnih ugovorov, velja opomniti, da nekateri avtorji (Ivanjko, 2001) poleg navedenih dveh opredeljujejo še tretjo skupino meničnih ugovorov, in sicer ugovore, ki izhajajo iz vsebine menice (materialnopravni ugovori). Te ugovore je mogoče uveljaviti zoper vsakega imetnika menice, ki je sprejel menico na podlagi indosamenta, razen če je ta imetnik ravnal zavestno v škodo meničnega zavezanca.

7.7.1 Dopustnost uveljavljanja ugovorov iz temeljnega posla

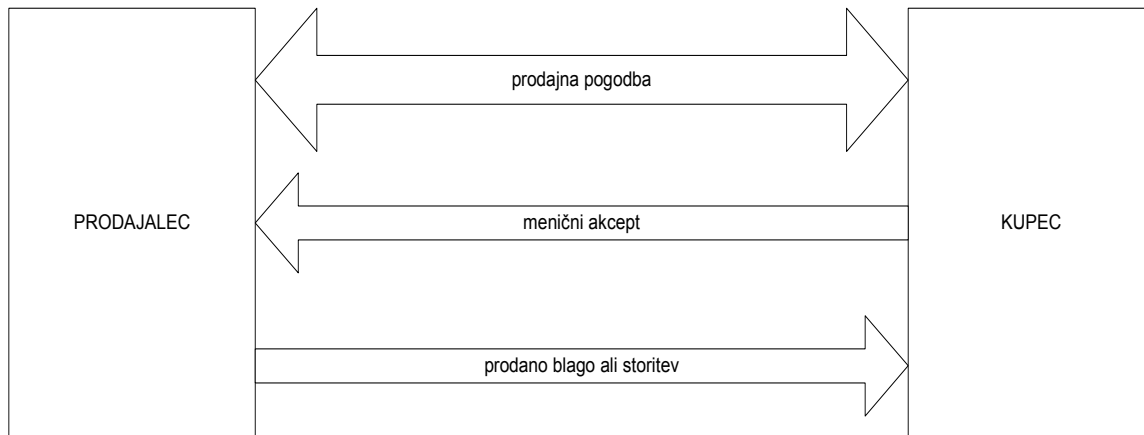
Menica je kot vrednostni papir namenjena kroženju. Kdor menico z indosiranjem sprejme, se načeloma lahko zanese na njeno veljavnost in resničnost tistega, kar je na njej zapisano. Zakon varuje imetnikove pravice, ki izhajajo iz menice, pred morebitnimi ugovori, ki bi jih imel menični zavezanec, pa niso utemeljeni v samem zapisu na menici. O tem govori 16. člen Zakona o menici⁸⁶. Omenjena omejitev ugovorov se nanaša le na imetnika menice, ki ni remitent. To sledi iz dejstva, da je 16. člen ZM vključen v poglavje, ki sicer ureja indosiranje menice, ne ureja razmerij med vsakokratnim meničnim zavezancem in prvim upnikom iz menice. Torej je navedena omejitev ugovorov, ki izhaja iz prvega odstavka 16. člena Zakona o menici, namenjena predvsem zaščiti in varstvu drugega pridobitelja menice. S tem je zavarovana, okrepljena in podprta temeljna funkcija menice, to je kroženje menice in s tem povezana abstraktnost menične zaveze.

Dopustni ugovori pa so tako tisti, ki ugovarjajo, da je menica nična ali neveljavna, ter ugovori, ki izpodbijajo pravico imetnika, ker pravice, ki jih uveljavlja, ne izhajajo iz menice same, itd.

Menične ugovore je mogoče uveljaviti zoper vsakega imetnika menice, ki je sprejel menico na podlagi indosamenta, razen če je ta imetnik ravnal zavestno v škodo meničnega zavezanca. Primer zavestnega ravnanja imetnika menice v škodo meničnega zavezanca je naslednji:

⁸⁶ Prvi odstavek tega člena pravi, da osebe, od katerih se zahteva, da izpolnijo zavezo iz menice, ne morejo uveljavljati zoper njenega imetnika ugovorov, ki so utemeljeni v njihovih osebnih razmerjih s trasantom ali s kakšnim prejšnjim imetnikom menice, razen če ni sedanji imetnik menice ravnal, ko jo je pridobil, zavestno v dolžnikovo škodo.

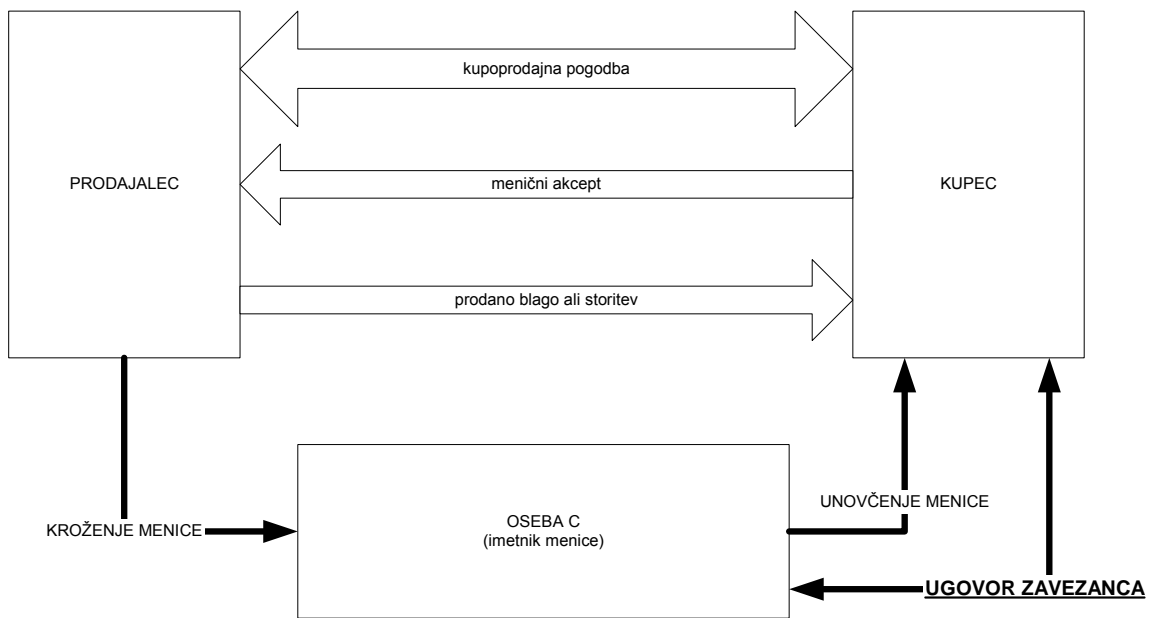
a) slika št. 10: Osnovni posel.

Vir: Lastno delo.

Kupec s prejetim blagom oz. izvršeno storitvijo ni zadovoljen in prodajno pogodbo razveljavi.

b) Slika št. 11: Imetnik menice – oseba C pridobi menico od prodajalca z namenom, da bi akceptantu (kupcu) preprečil možnost ugovaranja, čeprav je bila prodajna pogodba razveljavljena.

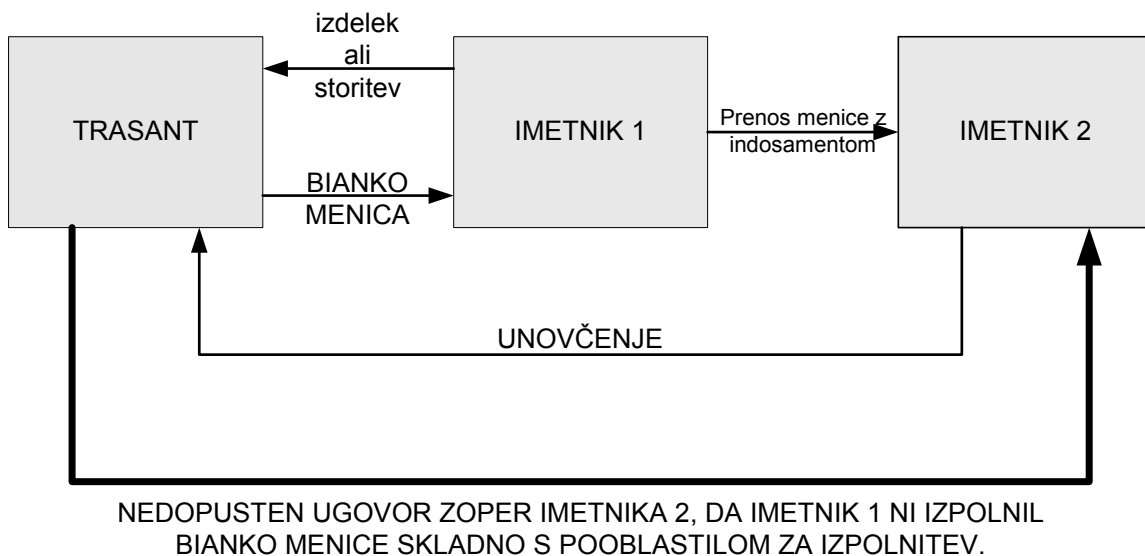
Vir: Lastno delo

Imetnik menice je ravnal zavestno v škodo meničnega zavezanca, zato je v tem primeru možen in dopusten ugovor kupca.

Kot že rečeno, prvi odstavek 16. člena Zakona o menici opredeljuje le omejitve ugovorov meničnega zavezanca do vsakokratnih imetnikov menice, ki pa niso remitenti kot prvotni imetniki menice. Torej lahko ugovori do remitenta temeljijo tako na vsebini menice kot na mendsebojnih osebnih razmerjih ali pravnem temelju za nastanek menične obveze.

Zoper vsakega imetnika menice so možni in dopustni ugovori, da zapis na menici ni pravilen z vidika meničnega prava. Ni pa dopusten ugovor, ki je povezan z bianko menico, in sicer ugovor zoper drugega imetnika menice (npr. akceptanta), da je prvi imetnik menice (remitent) nepravilno izpolnil menico glede na dogovor o izdaji menice. Če imetnik menice ni bil pooblaščenec za njeno izpolnitev, so proti njemu torej nedopustni vsakršni ugovori iz naslova nepravilne izpolnitve.

Slika št. 12: Dopostnost ugovora.

Vir: Lastno delo.

Sodna praksa pozna več primerov, s katerimi lahko podkrepimo zgornjo skico. Obrazložitev Sklepa Višjega sodišča v Ljubljani (VSL sklep III Cp 356/2003) govori o primeru, ko je menični dolžnik hkrati dolžnik iz posojilne pogodbe, v zavarovanje

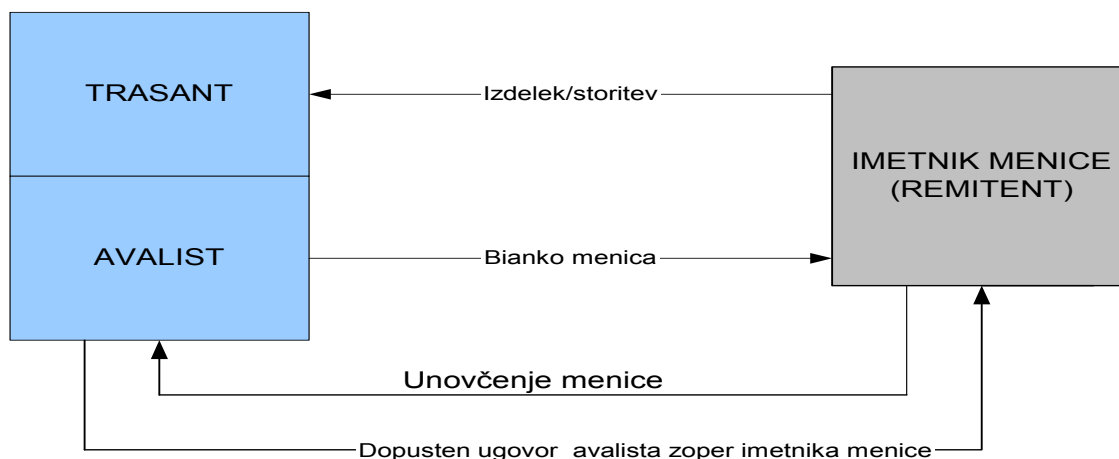
katere je bila izdana bianko menica. Menični upnik pa je hkrati tudi upnik iz temeljnega posla, torej iz posojilne pogodbe. Navedeno pomeni, da dolžnik lahko uveljavlja kavzalne ugovore zoper upnika. V navajanem primeru je bil ravno upnik v tem izvršilnem postopku pooblaščen, da izpolni bianko menico, zato so zoper njega dovoljeni ugovori, da je bila menica izpolnjena v nasprotju z izdajateljevim (dolžnikovim) pooblastilom.

Ko je bianko lastna menica indosirana gospodarski družbi, tožena stranka izgubi pravico uveljavljati ugovor v zvezi s prekoračitvijo meničnega pooblastila, saj gre v tem primeru za ugovor iz temeljnega posla. To je tudi primer iz sodne prakse, sodba II Cp 1066/2004 Višjega sodišča v Ljubljani, z dne 29. 9. 2004.

Do podobnega zaključka je prišlo tudi Višje sodišče v Ljubljani z rzsodbo II Ips 33/2005 z dne 28. 3. 2007, v kateri ugotavlja, da lastna menica ni abstraktna, vse dokler ni (prvič) indosirana. To ima za posledico, da ima menični zavezanec na razpolago vse ugovore, torej enako kot pri vsaki drugi obligacijski zavezi.

Pozorni pa moramo biti v primeru, ko menica ni indosirana, pač pa le avalirana. Tudi v takšnem primeru imamo prvotnega meničnega zavezanca in imetnika menice, hkrati pa se pojavlja še avalist. Avalist je s sprejetjem avala vstopil v osnovno upniško – dolžniško razmerje, torej je vključen v osnovni posel. Tako lahko kot avalist oz. glavni menični zavezanec uveljavlja ugovore iz temeljnega posla.⁸⁷

Slika št. 13: Dopustnost ugovora avalista.

Vir:

Lastno delo.

⁸⁷ Prim.: Sklep Višjega sodišča v Ljubljani IIICp 2638/2004 z dne 13. 4. 2005.

Sprejem bianko menice predstavlja pooblastilo poštenemu imetniku menice, da lahko pozneje izpolni odredbo za plačilo menice. Ko imetnik menice le-to izpolni, ima menica vse meničnopravne učinke. Zato je menična zaveza avalista na menici samostojna. Vendar pa avalist lahko tudi ugovarja, da vsebina menice ni bila izpolnjena v skladu z vsebino osnovne pogodbe. Kljub temu, da je avalistova obveznost samostojna⁸⁸, je vseeno pravno pomembna vsebina osnovne pogodbe oziroma skladnost osnovnih pogodb z menico. Ker je avalist kot menični zavezanec zavezan tako in v istem obsegu kot glavni zavezanec⁸⁹, je zavezan le, če je avalirana bianko menica naknadno izpolnjena skladno z vsebino osnovne pogodbe.

8 Bianco menica kot nadomestek za bančno garancijo - razmejitev menice kot instrumenta zavarovanja plačila napram bančni garanciji na prvi poziv

Bančna garancija na prvi poziv je instrument zavarovanja obveznosti, pri katerem se banka zaveže, da bo upravičencu iz garancije poravnala obveznost, če v dogovorjenem roku in na dogovorjeni način te obveznosti ne bo izpolnila oseba, za katero jamči. Banka pokrije obveznost kot pavšalno nadomestilo za nastalo škodo zaradi neizpolnjenih pogodbenih obveznosti. Takšna bančna garancija predstavlja samostojno in abstraktno obvezo banke. To pomeni, da je zaveza banke neodvisna od usode temeljnega posla. In ravno ta ločenost temeljnega posla od garancije na prvi poziv predstavlja njeno bistvo.

Zavarovanje plačila z bianko menico ima nekaj prednosti pred zavarovanjem z bančno garancijo. Najprej je to hiter in enostaven način pridobitve zavarovanja, saj se bianko menico lahko izda oz. pridobi takoj, običajno brez nepotrebnih postopkov. To pa ne velja za pridobitev bančne garancije, saj za njeno pridobitev potrebujemo vsaj nekaj dni.

Zavarovanje plačila z bianko menico je v primerjavi z bančno garancijo bolj tvegano za upnika oz. upravičenca. V praksi se pri poslovanju z menico pogosto pojavljajo možni ugovori s strani dolžnika. Banka v primeru bančne garancije nastopa kot nepreklicni in brezpogojni plačnik, kar pa za menico ne velja, saj se pri menici banka

⁸⁸ Glej 2. odstavek 31. člena ZM.

⁸⁹ Glej 1. odstavek 31. člena ZM.

pojavi le kot domiciliat, torej le kot posrednik med dolžnikom in upnikom iz meničnega razmerja. Seveda pa je možno, da se banka na menici pojavi tudi kot akceptant, kar pa tveganje neplačila po takšni menici za meničnega upnika bistveno zmanjša.

Bianko menica kot instrument zavarovanja se v praksi izkaže kot relativno ne-varen instrument, ki od meničnega upnika zahteva vsaj osnovno znanje s področja meničnega poslovanja.

Najpomembnejše načelo garancijskega poslovanja je: »Najprej plačajte, nato izpodbijajte«⁹⁰. Upravčenec iz garancije ima tako za zavarovanje morebitno nastale škode kritje, in sicer brez vnaprejšnjih sodnih postopkov in drugega dokazovanja. Nalogodajalec za odprtje garancije pa si nasprotno želi, da bi imel možnost uveljavljanja ugovorov na podlagi osnovnega posla in s tem možnost odložitve izplačila po garanciji.

To možnost, torej ugovor iz osnovnega posla ima tudi menični dolžnik, v kolikor sta trasant, menični zavezanec in imetnik menice stranki iz osnovnega posla. Ko pa je menica enkrat indosirana ali avalirana, pa možnosti ugovorov iz osnovnega posla ni več.

Res pa je, da je cirkulacija menice njena bistvena prednost, česar pri garanciji ne poznamo. To predstavlja za meničnega upnika določeno fleksibilnost, ki je lahko bistvena pri njegovih nadaljnjih poslovnih transakcijah.

9 Bianco menica kot instrument zavarovanja bančnih kreditov

Bianko menica predstavlja eno od oblik zavarovanja bančnih terjatev. Dejansko pa se danes v praksi vsak bančni kredit zavaruje najmanj bianko menico. Bianco menica tako služi banki kot zavarovanje za posojena sredstva kreditojemalcu, ki jo banka spravi v promet le, če se zgodi zavarovalni primer oz. neplačilo obveznosti. Zaradi praktičnih razlogov sprejemajo banke menične zaveze že na podlagi vnaprej pripravljenih enotnih obrazcev – meničnih golicah, ki so pripravljene tako, da ob izpolnitvi vsebujejo vse bistvene sestavine.

⁹⁰ Pay first-argue later (erst zahlen, dann prozessieren) (Falatov, 1996, str. 11).

Ob unovčenju instrumeta zavarovanja, torej vnaprej podpisane menice s strani dolžnika, velja načelo inkorporacije, kar pomeni, da banka ne more uveljavljati pravic, ki izhajajo iz menice, če dolžniku ne predloži menice na unovčenje. Brez menice ni menične obveznosti.

Za takšno menico velja tudi načelo samostojne menične obveznosti, kar pomeni, da je obveznost vsakega izmed podpisnikov samostojna. To velja tako za trasanta, trasata, akceptanta ali avalista.

Kolikor trdno drži v bančni praksi mnenje, da menica ni zanesljiv instrument zavarovanja, toliko bolj z gotovostjo lahko trdimo, da je položaj meničnih dolžnikov težji od položaja dolžnikov pri drugih civilnopравnih poslih. Kot že rečeno, je menica v načelu ločena in neodvisna od osnovnega posla, prav tako pa tudi menični dolžnik ne more uveljavljati ugovorov iz osnovnega posla. To v principu drži, res pa je tudi, da ima pravico do takšnega ugovora menični dolžnik napram banki, če gre za kreditorejmalca. Torej v primeru, ko gre za razmerje med upnikom in dolžnikom iz osnovnega posla. Iz povedanega sledi, da je menica toliko bolj in predvsem vredna toliko, kolikor več podpisov (porokov) je na menici. Ostali akceptanti (poleg glavnega meničnega dolžnika) namreč nimajo pravice do ugovorov iz osnovnega posla.

9.1 Izterjava meničnega dolga

Če kreditorejmalec ne poravnava svojih obveznosti do banke, bo banka kot pogodbeni upnica na podlagi podpisane menične izjave in pooblastila za izpolnitev menice takšno menico izpolnila in unovčila. Kreditorejmalčev račun pa bo banka bremenila le v primeru, da bo na njem kritje za celotni ali le delni menični znesek. Takšno morebitno neplačilo ali delno plačilo se praviloma ugotavlja s protestom, ki je s strani notarja ugotovljeno dejstvo, da menica ni bila plačana, ali da ni bila plačana v celoti. Protest pa seveda ni potreben, če je na menici navedena klavzula brez protesta, ki jo mora praviloma zapisati trasant. Če takšno klavzulo zapiše kdo drug od podpisnikov menice, se šteje, da je imetnik menice oproščen napraviti protest samo zoper podpisnika te klavzule.

Protest pa prav tako ni potreben zoper akceptanta trasirane menice. Zaradi nepravočasnega protesta imetnik ne izgubi pravice do plačila. Poudariti velja, da lahko to določilo velja enako tudi za izdajatelja lastne menice, čeprav 52. člen

Zakona o menici tega eksplicitno ne pove. To nam potrjuje tudi sodna praksa. Kot primer navajam sodbo Višjega sodišča v Ljubljani Cpg 966/93. Sodišče tu ni moglo upoštevati ugovora nepravočasnega protesta, saj sporna menica, na osnovi katere tožnik uveljavlja svoje pravice, ima po Zakonu o menici značaj lastne menice. Izdajatelj lastne menice je enako odgovoren kot akceptant trasirane menice. Zoper njega pa po že omenjenem določilu 52. člena Zakona o menici imetnik menice kljub poteku roka za protest zaradi neplačila ne izgubi svoje pravice.

Sodna izterjava meničnega zneska fizične osebe⁹¹ je po sedaj že starem Zakonu o izvršilnem postopku potekala v okviru normalnega pravnega postopka, kar je lahko bistveno oddaljilo izterjavo dolgovanega zneska. Menični upnik (banka) in menični dolžnik (kreditojemalec) sta bila običajno istočasno tudi upnik in dolžnik iz osnovnega posla, zato je imel dolžnik možnost zoper banko uveljaviti vse ugovore iz temeljnega posla kot tudi iz drugih medsebojnih pravnih razmerij. To je pomenilo, da je bila menica relativno učinkovit instrument zavarovanja le v primeru, da je bil kreditojemalec prvovrstna pravna oseba oziroma ko je bilo v zavezi več meničnih zavezancev.

Novi Zakon o izvršbi in zavarovanju v tem smislu ne pozna več personalno pravne omejitve⁹². Izvršbo lahko torej predlaga vsakdo, ki ima zapadlo terjatev ne glede na to, ali je dolžnik pravna ali fizična oseba. V vseh takšnih primerih, ko gre za izterjavo denarne terjatve, je torej smiselna izterjava meničnega dolga na podlagi menice kot verodostojne listine, na podlagi katere se lahko vloži zoper dolžnika neposredna izvršba oziroma izvršilni predlog. Pred izvršbo ni potrebno pridobiti pravnomočne sodbe.

Velja pa poudariti, da menica kot verodostojna listina, ki je kot takšna opredeljena v 23. členu Zakona o izvršbi in zavarovanju ni izvršilni naslov, zato ima tudi predlog za izvršbo na podlagi verodostojne listine drugačno specifično vsebino.⁹³

⁹¹ Glej sklep Vrhovnega sodišča št. II Ips 386/95 (Povzetek: V 1. odstavku 21. člena zakona o izvršilnem postopku, - v nadaljevanju ZIP je določeno, da se izvršba za uveljavitev denarne terjatve pravne osebe dovoljuje tudi na podlagi verodostojne listine. Iz jasne zakonske določbe tako izhaja, da je mogoče dovoliti izvršbo na podlagi verodostojne listine le za uveljavljanje denarnih terjatev pravnih oseb. Ker upnik A. M. ni oseba iz 1. odstavka 21. člena ZIP, sodišče prve stopnje njegovemu predlogu, da se zaradi izterjave njegove denarne terjatve dovoli izvršba na podlagi verodostojne listine, ne bi smelo ugoditi.).

⁹² Glej 2. odst. 23. člena ZIZ.

⁹³ Glej Ivanjko Š. et al., 2001, str. 108.

Bistveni pogoj, da lahko uporabimo omenjeni institut izvršilnega prava, pa je pravilno opravljen protest menice⁹⁴. Protestna listina, ki jo izda protestni organ, mora vsebovati naslednje:⁹⁵

- prepis protestirane menice oz. protestiranega meničnega prepisa kot tudi vse izjave oz. pripombe na njej;
- ime oz. firmo osebe, na zahtevo katere je opravil protest ter ime oz. firmo nasprotne stranke;
- ugotovitev, da iskana oseba ni izpolnila storitve, ki se od nje na podlagi menice zahteva, oziroma da protestni organi ni mogel najti njene poslovalnice oziroma stanovanja, če pa ga je našel, zakaj ni mogel sporočiti zahteve;
- kraj, dan, mesec, leto, uro ter prostor, kjer je bil opravljen protest oz. se je poskušal opraviti;
- datum protesta, številko vpisa v protestni register, podpis protestnega organa in njegov pečat.

S protestom se tako ugotovi, da menica ob dospelosti ni bila oz. ni bila v celoti ali pravočasno plačana. A vendar se s protestom ne ustanavljajo nobene pravice, z njim se le potrjuje dejstvo v dokazne namene, da so izpolnjeni pogoji za izvrševanje meničnih pravic. Če menični upnik ne bi zahteval protesta pred notarjem, bi izgubil redne pravice, ki izhajajo iz menice in so pogojene z vložitvijo protesta. To dokazuje tudi primer iz sodne prakse, sodba Višjega sodišča v Mariboru, Cpg 528/94 z dne 17. 5. 1995, ki poudarja, da lahko upnik zahteva izvršilni sklep na podlagi menice (kot verodostojne listine) le pod pogojem, da je menica protestirana.

Protest menice je torej zelo pomembno procesno dejanje. Izvršen mora biti v zakonsko določenem roku (za primer neakceptiranja roka, ko se mora menica predložiti trasatu v akcept) oz. v roku dveh delovnih dni, ki prideta takoj za plačilnim dnem menice (za primer neplačila). Menica s protestom se šteje po zakonu kot verodostojna listina. Protest pa je dokazilo o tem, da je imetnik predložil menico trasatu po akceptu v plačilo, trasat pa je menico oz. njeno plačilo odklonil.

Plačilo na podlagi menice kot verodostojne listine lahko uveljavlja remitent, če menica ni bila indosirana in pri indosirani menici zadnji indosatar. Za uveljevanje plačila proti glavnim meničnim dolžnikom se vlaga predlog na podlagi protestirane menice (ali menice s protestno klavzulo). Predlog mora vsebovati podatke o upniku

⁹⁴ Glej tudi Zakon o notariatu, 70. člen.

⁹⁵ Povzeto po Ivanjko Š. et al., 2001.

in dolžniku, prav tako pa tudi o avalistih in indosatarjih, ki v primeru trasirane lastne menice solidarno odgovarjajo. Iz predloga mora biti tudi razvidno, da je upnik obvestil vse menične zavezance, naj plačajo terjatev po menici. Sodišče zavezancem nato naloži, naj v roku treh dni⁹⁶ po vročitvi sklepa plačajo upniku zapadlo terjatev. V kolikor terjatev v navedenem roku ni plačana, se dovoli izvršba z rubežem denarnih sredstev do višine celotne terjatve.

Pomembno je razlikovati tudi način izvršbe, in sicer ali gre za denarna ali za nedenarna sredstva. V primeru, da gre za izvršbo na denarna sredstva, ki jih dolžnik vodi pri banki, je potrebno počakati na pravnomočnost sklepa o izvršbi. V kolikor pa gre za izvršbo na nedenarna sredstva, pa izvršba lahko začne pred pravnomočnostjo sklepa o izvršbi.

Pogosto se dolžnik na izrečeni sklep o izvršbi v zakonsko določenem tridnevem roku pritoži. Ker gre za primer izvršbe na podlagi verodostojne listine (menice), so pritožbe prav tako pogosto neutemeljene. To pomeni, da sodišče takšen ugovor pošlje Višjemu sodišču, da o njem odloča kot o pritožbi.

V postopku s predlogom za izdajo sklepa o izvršbi na podlagi verodostojne listine odloča torej najprej izvršilno sodišče. Odločitve sodišča pa so lahko naslednje:⁹⁷

- Sodišče lahko še pred izdajo sklepa o izvršbi izda sklep o ustavitvi postopka. Do ustavitve lahko pride tudi, če upnik na zahtevo sodišča ne da predujma za stroške izvršbe.
- Sodišče lahko predloga za izvršbo zavrže.
- Sodišče lahko predlog tudi zavrne.
- Predlogu lahko seveda tudi ugodi ter izda sklep o izvršbi.

Prednost postopka izterjave meničnega dolga na podlagi menice kot verodostojne listine nasproti pravnemu postopku je v hitrosti postopka, omejenosti ugovorov zoper sklep o izvršbi, pomembno pa je tudi dejstvo, da se izvršbo lahko poda tako zoper pravno kot fizično osebo.

⁹⁶ Glej 41. člen ZIZ.

⁹⁷ Podrobneje Repolusk Z., 2001.

10 Podobnosti in razlike med menico in čekom in njuna funkcionalnost v mednarodni poslovni praksi

Predpisi meničnega zakona v številnih določilih veljajo tudi za ček, saj obstajajo med menico in čekom podobnosti. O tem govorita 23. in 24. člen Zakona o čeku.

Za oba, menico in ček, velja, da sta vrednostna papirja, ki se danes v poslovni in bančni praksi zelo pogosto uporabljata. Menica pri tem prevladuje in ima tudi širšo funkcionalnost in možnost uporabe. Ček zavzema predvsem funkcijo plačilnega sredstva, menica pa je poleg tega zelo pogosto tudi kreditno sredstvo in instrument zavarovanja.

Ko izhajamo iz dejstva, da sta tako ček kot menica vrednostna papirja, za oba veljajo načela formalnosti, inkorporacije, samostojnosti, neposrednosti, strogosti, solidarnosti in načelo abstraktnosti. Oba vrednostna papirja uživata javno zaupanje in sta tudi posebej zakonsko regulirana in opredeljena. Obveznost, ki izhaja iz obeh vrednostnih papirjev, je fiksna in abstraktna, zato je tudi možnost podjanja ugovorov delno omejena pri obeh.

V poslovni praksi se pri obeh instrumentih srečujemo z določeno prednatisnjeno formo meničnih in čekovnih obrazcev, vendar oblika pri obeh pravno ni pomembna. Pomembne so bistvene menične in čekovne sestavine, brez katerih sta oba papirja nična in zato brez pravne veljave.

Ček in menica sta vrednostna papirja, ki se pogosto uporabljata v zvezi s kreditiranjem. Bistvena razlika, ki iz tega izhaja, pa je, da menico uporablja tisti, ki se zadolžuje, torej tisti, ki denarja nima, ček pa uporablja tisti, ki denar posoja. Ček se tudi lahko glasi na prinositelja, torej nujno ne pozna remitenta, kar pri menici ni možno.

Naslednja bistvena značilnost in razlika med menico in čekom je v kritju. In sicer izdajatelj čeka mora imeti v času izdaje čeka kritje, medtem ko mora imeti izdajatelj menice v času plačila menice, ne pa v času izdaje.⁹⁸ 4. člen Zakona o čeku govori o tem, da se sme ček trasirati le na osebo, pri kateri ima trasant kritje, s katerim lahko

⁹⁸ Tudi tu prihaja do razlik med ženevskim in anglosaksonskim stališčem. Po slednjem mora čekovno kritje obstajati v trenutku predložitve čeka v plačilo.

prosto razpolaga. O tem so si enotne tudi čekovne zakonodaje drugih evropskih držav.

Glavne razlike med čekom in menico kratko povzema tudi Falatov⁹⁹:

- čekovni trasat je lahko samo banka,
- ček je lahko izdan tudi na prinositelja,
- ček ne pozna akcepta in obrestne klavzule,
- ček je vplačljiv na vpogled in ga je potrebno predložiti v plačilo v okviru kratkih predložitvenih rokov,
- ček se ne more izdati v kopiji,
- ček ne pozna instituta intervencije,
- ček ne more biti domiciliran,
- protest ni vselej pogoj za regres, (nadomešča ga pisna izjava trasata o neplačilu),
- trasat ni čekovni dolžnik,
- ček se lahko prekliče, medtem ko menice ni mogoče preklicati,
- imetnik čeka lahko zavrne delno plačilo čeka, medtem ko imetnik menice delnega plačila ne more zavrniti.

V čekovnem razmerju nastopa banka kot trasat in mora ček izplačati, čeprav banka ni čekovni dolžnik. Pri menici je trasat lahko hkrati tudi trasant in remitent, pri čeku pa je to prepovedano, kajti ček kot prinosniški vrednostni papir bi v tem primeru zavzel funkcijo bankovca. Zato pri čeku tudi ni potrebno določati dospelosti, kot je to potrebno pri menici, saj jo pri čeku določa zakon.

Kot že rečeno, ček ne vsebuje imena remitenta, saj je to kar prinosnik sam oziroma je čekovni upnik tista oseba, ki ima ček v rokah.

V naslednji preglednici povzemam bistvene razlike med čekom in menico:

Slika št. 14: Razlike med čekom in menico.

MENICA	ČEK
Plačilna, kreditna, investicijska funkcija, funkcija zavarovanja plačil	Poudarjena plačilna funkcija, majhna funkcija zavarovanja plačil
Trasant pri izdaji menice ne potrebuje	Tresant ob izdaji čeka potrebuje

⁹⁹ Glej Falatov P., 1999.

obveznega kritja pri trasatu	obvezno kritje pri trasatu
Trasirana in lastna menica	Le trasiran ček
Osem sestavin trasirane menice	Šest sestavin; remitent in rok dospelosti lahko manjkata
Trasirano menico je moč akceptirati	Čeka ni mogoče akceptirati
Akceptant je glavni dolžnik, drugi so regresni dolžniki	Le regresni dolžniki zaradi prepovedi akcepta (prepoved akcepta, da bi preprečili uporabo čeka kot kreditnega instrumenta
Trasat je lahko kdor koli	Trasat je lahko le banka (ček je primarno plačilno sredstvo)
Trasat lahko prevzame menično poroštvo	Trasat ne more prevzeti čekovnega porošstva
Indosament na trasata ne povzroči združitve	Indosament na trasata povzroči združitev pri kvitiranju
Zastavni indosamenti so dopustni	Zastavni indosamenti niso dopustni
Ordrske in rekta menice	Ček na prinosnika, ordrski in rekta čeki
Dnevne, dato, vpogledne, povpogledne menice	Vpogledni čeki
Prezentacijski roki dispozitivni	Prezentacijski roki kratki in kogentni (zaradi strahu, da bi ček namesto menice uporabljali kot kreditni instrument in tako privarčevali pri plačilu davka; ratio legalis množično obidejo s postdatiranjem čekov)
Določila o akceptiranju, intervenciji, razmnoževanju	Določila o akceptiranju (prepoved akcepta v izogib uporabe čeka kot kreditnega instrumenta), intervenciji (ker je ček mogoče trasirati le na banko, pri kateri ima trasant kritje, ni pravil o intervenciji), razmnoževanju (ker razpošiljanje čekov ne pride v poštev, ni potrebe po razmnoževanju. Zato pri čeku ni prepisov) ne veljajo.
Protest kot predpostavka regresa	Za regres zadostuje pisno datirano pojasnilo trasata

Vir: Juhart M. et al., 1995.

11 Razmejitev meničnega avala nasproti drugim civilnopravnim oblikam poroštva

Menično poroštvo ali aval je opredeljen v 29., 30. in 31. členu Zakona o menici. Institut avala pri menicah se nekoliko razlikuje od podobnih poroštvenih obveznosti iz obligacijskih pogodb. Gre za posebno menično dejanje, ki zavaruje plačilo menice tako, da menico plača porok, če je ne plača glavni menični zavezanec. Vendar pa je po civilnem pravu porok praviloma tretja oseba, torej ne upnik ali dolžnik. Po meničnem pravu pa je porok lahko tudi oseba, ki je menico predhodno v drugem svojstvu že podpisala.

Materija avala je po državah znotraj ženevskega pravnega reda dokaj enotno urejena, z nekaj izjemami. Aval se praviloma daje na menici ali na alonži in ga mora podpisati sam avalist. Izraža se z besedami »per aval«, »kot porok«, ali s katerimkoli drugim izrazom, ki pomeni isto. Zapis poroštvene klavzule na menici ni bistven. Aval, dan na posebni listini, ločeni od menice, ni dopusten. Izjemi znotraj ženevske menične ureditve pa sta Belgija in Nizozemska, ki sta institut avala urejali drugače in sta si pridržali možnost, da je aval dan tudi na posebnem, ločenem dokumentu.¹⁰⁰

Za aval se šteje vsak podpis na licu menice, če ne gre za podpis trasanta ali trasata – akceptata. Iz avala mora biti tudi jasno razvidno za koga je dan. Če to ni razvidno, velja pravna domneva, da je aval dan za trasanta. To dejstvo potrjuje tudi sodna praksa. Navajam bistvo iz sodbe Višjega sodišča v Celju (VSC Cp 1364/2003 z dne 16. 2. 2005): »Sporna menica je avalirana menica, toženec pa je kot fizična oseba dal aval, oz. poroštvo trasantu za plačilo menične vsote, ker iz avala ni razvidno, za koga je dan (III. in IV. odstavek 30. člena Zakona o menici). Po določbi 32. člena istega zakona toženec odgovarja za plačilo meničnega zneska enako kot trasant, to je izdajatelj menice, za katerega je dal menično poroštvo. Odgovornost avalista je samostojna in solidarna z odgovornostjo osebe, za katero je dan aval, kar pomeni, da lahko menični upnik zahteva poplačilo neposredno od avalista. Toženec je avalist in s tem zavezanec za plačilo meničnega zneska in s tem poslovno legitimiran.«

Prav tako potrjuje omenjeno pravno domnevo, za koga je dan aval, če to ni na menici označeno, sodba Višjega sodišča v Celju Cp 1341/2003 z dne 18. 5. 2005, iz katere izhaja: »Toženec odgovarja za izpolnitev menične obveznosti kot porok, ker

¹⁰⁰ Aval par acte séparé.

se njegov podpis nahaja preko sredite lica menice in za aval zadostuje podpis na licu menice, razen če gre za trasatov ali trasantov podpis. Velja, da je aval za trasanta, če iz njega ni razvidno, za koga je dan.«

Ena glavnih in bistvenih razlik med meničnim avalistom ter porokom po obligacijskih razmerjih je ta, da je avalist meničnemu upravičencu odgovoren samostojno, neposredno in solidarno z ostalimi meničnimi zavezanci, porok pa odgovarja akcesorno. To pomeni, da je avalistova obveza neakcesorna, torej ločena od osnovnega posla, pri poročtvu pa gre za pravico, ki je povezana z neko drugo pravico pravico, do ugovora iz osnovnega posla. Porok iz kreditne pogodbe ima pravico do vseh ugovorov, ki jih ima kreditojemalec nasproti kreditodajalcu. Menični avalist pa takšne možnosti ugovorov seveda nima.

Solidarnost avalista pomeni, da je avalist lahko pozvan k plačilu menice, preden je bila poskušana izterjava od osebe, za katero je aval dal. Avalistova obveza nasproti vsakokratnemu meničnemu upniku je enaka kot obveza honorata¹⁰¹. Tudi v primeru, ko v poslu nastopata dva poroka, je njuna obveznost solidarna.¹⁰²

Samostojnost avalistove odgovornosti pomeni, da tudi če se ugotovi, da je obveznost honorata nična¹⁰³, obveznost avalista ostaja polna do imetnika menice. V praksi bi to pomenilo, da bi ob ugotovitvi, da je podpis glavnega meničnega zavezanca ponarejen, odgovornost avalista ostala nespremenjena. Avalist bi bil kljub temu polno zavezan k plačilu meničnega zneska. Da je zaveza avalista dana na bianco menici, samostojna, potrjuje tudi sodba Višjega sodišča v Ljubljani, I Cp 466/1999, z dne 5. 7. 2000: »Ko imetnik menice le-to izpolni, ima menica maničnopravne učinke. Zato je menična zaveza avalista, dana na bianco menici, samostojna. Sprejem bianco menice predstavlja pooblastilo poštenemu imetniku, da lahko pozneje izpolni odredbo za plačilo menice. Pooblastilo za izpolnitev pooblastila da dolžnik upniku izrecno ali molče. Ker je bila v obravnavanem primeru tudi menična izjava dana bianco, o izrecnem pooblastilu za izpolnitev menice ni mogoče govoriti. Pisnega dogovora o bistvenih meničnih sestavinah, v katerem bi bile določene meje, ki jih upnik pri izpolnitvi menice ne sme prekoračiti, namreč v obravnavanem primeru ni bilo. Kljub temu (in ne glede na to, da je njegova zaveza samostojna) lahko avalist

¹⁰¹ Honorat je oseba, za katero avalist daje aval.

¹⁰² Glej sodbo Višjega sodišča v Kopru, I Cp 1050/2004, z dne 3. 11. 2005.

¹⁰³ Izjema je ničnost zaradi formalne pomanjkljivosti.

ugovarja, da vsebina menice ni bila izpolnjena v skladu z vsebino osnovnih pogodb oz. v skladu z dogovorom.«

Menično poročstvo ustvarja abstraktno in samostojno obveznost, vendar pa je v skladu s 1. odstavkom 31. člena Zakona o menici avalist odgovoren prav tako kakor tisti, za katerega je porok. Obseg ugovorov, ki jih ima avalist zoper imetnika menice, je zaradi narave njegove obveznosti resda omejen, vendar pa lahko med drugim (uspešno) ugovarja, če honorat svojo obveznost plača, če mu je dolg oproščen, ali če je njegova obveznost pobotana.¹⁰⁴

Ko avalist menico plača, pridobi s tem dejanjem vse tiste pravice, ki jih je imel tisti, za katerega je jamčil¹⁰⁵:

- V regresnem postopku lahko izterja menico od osebe, za katero je dal aval.
- Menico lahko izterja od vseh honoratovih dolžnikov.
- Izterja lahko stroške v zvezi z izplačano menico.

Imetnik menice lahko toži tudi samega avalista, ne da bi sočasno tožil ostale menične zavezanke. Če pa je dan aval za akceptanta, pa se lahko toži neposredno avalista (ne z regresno tožbo) in to brez protesta. V primeru, da je dan aval za kateregakoli drugega dolžnika (torej razen akceptanta), je možna samo regresna tožba s predhodnim pravočasnim protestom.

12 ZAKLJUČEK

Menica je specifičen vrednostni papir, ki se čedalje bolj pogosto pojavlja v poslovni in bančni praksi. S sprejetjem in uveljavitvijo novejših finančnih zakonodaj se menica počasi vrača s svojo funkcionalnostjo v vse tokokroge mednarodnega plačilnega prometa.

Menica je toliko bolj uporabna in učinkovita, kolikor bolj jo njen imetnik pozna, obvladuje in pametno izkorišča. Vsekakor se pogosto izkaže, da ima njeno nepoznavanje lahko hude in daljnosežne posledice. Hkrati pa nas menična praksa opozarja, da držati podpisano menico še ne pomeni, da držimo v rokah instrument,

¹⁰⁴ Glej tudi sodbo Višjega sodišča v Ljubljani, III Cp 4073/2005, z dne 28. 9. 2005.

¹⁰⁵ Povzeto po: Žiberna J., Ivanjko Š., 1993.

ki bi nas obvaroval tveganja neplačila. Nikakor ne. A z vsakim novim podpisnikom menice se njena vrednost v očeh upnika podvoji.

Uporaba menice je v slovenskem prostoru zelo razširjena, toliko bolj pogosto pa jo srečamo v mednarodnem prostoru na področju mednarodnih plačil. Njeni široki uporabi pa ne bi mogli pripisati široke uporabnosti tega instrumenta. Pa ne zato, da menica z vsemi svojimi funkcijami in zakonitostmi ne bi bila dovolj uporabna, pač pa se vse prepogosto izkaže, da je njena praktična uporaba v poslovni praksi relativno slabo izkoriščena. Menica se v slovenskem prostoru uporablja skoraj izključno kot instrument zavarovanja, redkeje jo srečamo kot plačilno sredstvo, skoraj nikoli pa se ne pojavlja kot kreditno sredstvo. Teoretična uporabnost se ne združuje s praktično uporabnostjo menice. Njena uporabnost je pogojena s poznavanjem specifične in zahtevne menične materije in posameznih zakonodaj, ki jo urejajo. Poleg zelo poglobljenega in do potankosti dodelanega meničnega prava, ki temelji na Zakonu o menici, se upnik, ki drži menico v roki, mora spopasti najmanj še z obligacijskim pravom. Pogosto gre namreč za tako imenovano bianko menico oziroma kot jo imenuje zakonodajalec, nepopolno menico, ki sama brez meničnega pooblastila, ki ga da menični zavezanec meničnemu upniku, da ga izpolni, ne pomeni nič. Torej gre za večplastnost razmerij in pravno formalnih odnosov med posameznimi meničnimi subjekti. Izdaja bianko menice je menično opravilo. Izdaja pooblastila za izpolnitev takšne menice pa je civilno pravno opravilo, ki se ureja po pravilih civilnega prava.

V pričujočem delu se podrobneje ustavim pri vprašanju posameznih meničnih institutov z vidika njihove uporabnosti pri bianko menici. V bančni in poslovni praksi je bianko menica gotovo najbolj pogosto uporabljena, vendar pa kot takšna skriva pasti oziroma je nevarna tako za izdajatelja takšne menice kot tudi za njenega prejemnika.

Menica seveda ni denar, je pa instrument denarnega prometa. Pri preverjanju in pregledovanju menice je treba biti izrazito pozoren tako na njene formalne in bistvene sestavine, kot tudi na osebe, ki so na menici podpisane. Pomembna je njihova boniteta, saj je prav od tega odvisna uspešnost izterjave meničnega zneska.

Menica in njena funkcionalnost je nadalje pomembna tudi zaradi drugih vrednostnih papirjev. V mislih imam predvsem ček, saj se pravila za ček in čekovno poslovanje pogosto neposredno sklicujejo na menico.

Za menico bi lahko trdili, da v zadnjem času na eni strani izgublja na pomenu, saj jo izpodrivajo nove tehnike in instrumenti mednarodnega bančnega poslovanja. Po drugi strani pa kot samostojni instrument zavarovanja ali le kot dopolnilo k drugim oblikam zavarovanja obveznosti pridobiva na pomenu in doživlja ponovni preporod v poslovni praksi. Menica ima tradicijo in dokaj dobro uveljavljeno poslovno, bančno in pravno prakso. To ji daje prednost pred nekaterimi novejšimi instrumenti. Z uveljavitvijo novejše finančne zakonodaje se menica po nekaj desetletjih osamitve vrača kot instrument denarnega prometa in kot kreditna listina.

13 LITERATURA IN VIRI

- 1 Del Busto Charles: Vodnik skozi dokumentarne akreditivne in EPO 500. Ljubljana: Center marketing international, 1999. 117 str.
- 2 Falatov Peter: Bančne garancije v mednarodnem poslovanju. Ljubljana: CISEF – Center za strokovno izpopolnjevanje in svetovalno dejavnost Ekonomske fakultete, 1996. 177 str.
- 3 Falatov Peter: Bianco menica – instrument zavarovanja terjatev. Bančni vestnik, Ljubljana, 48(1999), 1-2, str. 58-60.
- 4 Falatov Peter: Dokumentarni akreditiv v mednarodnem poslovanju. Ljubljana: CISEF – Center za strokovno izpopolnjevanje in svetovalno dejavnost Ekonomske fakultete, 1998. 105 str.
- 5 Falatov Peter: Menica v poslu mednarodnega inkasa (EPI-522). Bančni vestnik, Ljubljana, 47(1998), 9, str. 71-73.
- 6 Falatov Peter: Odstop akreditivnega priliva. Bančni vestnik, Ljubljana, 49(2000), 1-2, str. 56-58.
- 7 Falatov Peter: Plačila v mednarodnem poslovanju. Ljubljana: CISEF – Center za strokovno izpopolnjevanje in svetovalno dejavnost Ekonomske fakultete, 1999. 206 str.
- 8 Gale Robežnik Suzana, Kuhar Puc Romana: Reševanje insolventnih postopkov v praksi. Lesce: Legat, 2005. 416 str.
- 9 Grešak Desanka: Nova enotna pravila in običaji za dokumentarne akreditivne. Bančni vestnik, Ljubljana, 56(2007), 03, str. 12-13.
- 10 Grilc Peter, Juhart Miha: Pravo vrednostnih papirjev. Ljubljana: Gospodarski vestnik, 1996. 206 str.
- 11 Grilc Peter et al.: Pravo. Uvod v civilno in gospodarsko pravo. Ljubljana: DZS, 1994. 164 str.
- 12 Ilešič Marko, Ilešič Mirko: Dokumentarni akreditiv. Ljubljana: Delo – Gospodarski vestnik, 1985. 192 str.
- 13 Ilovar Gradišar Sonja: Navodilo za unovčevanje menic pri bankah. Bančni vestnik, Ljubljana, 52(2003), 6, str. 48-52.
- 14 Ilovar Gradišar Sonja: Vloga banke kot meničnega domiciliata. Podjetje in delo, Ljubljana, 8(2000), 26, str. 1679-1681.
- 15 Ivanjko Šime: Akcept na hrbtni strani menice. Pravna praksa, Ljubljana, 18(1999), 21-22, str. 13-14.

- 16 Ivanjko Šime: Menica v postopku prisilne poravnave. Glas gospodarstva, Ljubljana, 2002, str. 63-64.
- 17 Ivanjko Šime: Posli v blagovnem prometu. Ljubljana: Gospodarski vestnik, 1999. 389 str.
- 18 Ivanjko Šime: Poslovanje z blanko menico. Gospodarski subjekti na trgu. Maribor: Pravna fakulteta, Inštitut za gospodarsko pravo, 2006, str. 101-114.
- 19 Ivanjko Šime et al.: Priročnik o poslovanju z menico. Maribor: Zavarovalno – poslovni inštitut, 2001. 184. str.
- 20 Ivanjko Šime: Protest menice. Podjetje in delo, Ljubljana, 22(1996), 2, str. 165-194.
- 21 Ivanjko Šime: Vrnitev menice v poslovni svet. Kapital, Ljubljana, 8(1998), 183, str. 30-31.
- 22 Jahn Uwe: Menica: vodič po zakonodajah Evropskih držav. Ljubljana: Center Marketing International, 1995. 82 str.
- 23 Jančar Gorazd: Forfating. Gradivo za udeležence seminarja Finančna analiza podjetja, Ljubljana, 2005, 14. str.
- 24 Juhart M. et al.: Zavarovanje in utrditev obveznosti. Ljubljana: Gospodarski vestnik, 1995. 303 str.
- 25 Jus Miran: Kreditno zavarovanje. Ljubljana: Sanje, 2004. 192 str.
- 26 Müller-Christmann, Bernd: Wertpapierrecht : eine falldidaktische Einführung. Berlin: Springer, 1992. 187 str.
- 27 Pernek Franc: Finančno pravo in javne finance. Maribor: Pravna fakulteta, 1997, 391 str.
- 28 Pivka Hilda Marija, Puharič Krešimir: Pravo mednarodne trgovine. Ljubljana: Uradni list Republike Slovenije, 1999. 365 str.
- 29 Repolusk Zlatka: Izterjava meničnega dolga – na podlagi menice kot verodostojne listine. Pravna praksa, Ljubljana, 20(2001), 12, str. 11-14.
- 30 Saunders Anthony, Allen Linda: Credit Risk Measurement. New York: John Wiley & Sons, Inc., 2002. 319 str.
- 31 Šlamberger Miha: Menica – še vedno problemi in težave, Ljubljana, 25(2006), 4, str. 13-14.
- 32 Šlamberger Miha: Unovčenje menic pri bankah oziroma hranilnicah. Pravna praksa, Ljubljana, 22(2003), 38, str. 20-26.
- 33 Šubelj Tina: Vrste zavarovanj in njihova vloga pri obvladovanju kreditnih tveganj bank. Magistrsko delo, Ljubljana, 2000. 110 str.
- 34 Tratnik M.: Mednarodno gospodarsko pravo. Maribor: Pravna fakulteta, 1999. 433 str.

- 35 Tratnik Matjaž: Mednarodno gospodarsko pravo. Maribor: Pravna fakulteta, 1999. 433 str.
- 36 Tratnik Matjaž: Zastavna pravica. Ljubljana: GV Založba, 2006. 287 str.
- 37 United nations convention on international bills of exchange and international promissory notes. New York : United nations, 1994. 44. str.
- 38 Vidmar Tinca: Pozabljena menica. Bančni vestnik, Ljubljana, 48(1999), 4, str. 34-36.
- 39 Vrenčur Reato: Moderne oblike zavarovanja plačil. Ljubljana: GV Založba, 2005. 320 str.
- 40 Wagner Kurt: Wechsel und protest. Dunaj: 1992. 299 str.
- 41 [Wiedemann Herbert](#): Wertpapierrecht. München: C. H. Beck, 1994, 184. str.
- 42 Zbašnik Dušan: Mednarodno finančno ravnanje. Maribor: Ekonomsko-poslovna fakulteta, 1999. 283 str.
- 43 Zidar Bojan: Menica in njena vloga v razvoju akreditiva. Bančni vestnik, Ljubljana, 50(2001), 7-8, str. 57-63.
- 44 Zidar Bojan: Menica v akreditivnem poslovanju. Bančni vestnik, Ljubljana, 49(2000), 5, str. 50-51.
- 45 Žiberna Jožko: Menica. Ljubljana: Gospodarski vestnik, 1999. 264 str.
- 46 Žiberna Jožko, Šime Ivanjko: Menica in ček kot vrednostna papirja. Ljubljana: Gospodarski vestnik, 1993. 324 str.

Viri

- 1 Enotna pravila in običaji za dokumentarne akreditive. Ljubljana: Center marketing international, 1993. 119 str.
- 2 EPO 600 Enotna pravila in običaji za dokumentarne akreditive: revizija 2007. Ljubljana: Združenje bank Slovenije, 2007. 95 str.
- 3 Ivanjko Šime: Zakon o menici s komentarjem. Ljubljana: GV Založba, 2001. 612 str.
- 4 Menica vodič po zakonodajah evropskih držav. Ljubljana: Center marketing international, 1995. 82 str.
- 5 Sodna praksa. [url: <http://www.sodnapraksa.si/>], 09.01.2008.
- 6 Zakon o finančnem poslovanju podjetij (Uradni list RS, št. 54/99, 110/99).
- 7 Zakon o gospodarskih družbah (Uradni list RS, št. 30/93, 29/94, 82/94, 20/98, 84/98 in 6/99).
- 8 Zakon o izvršbi in zavarovanju (Uradni list RS, št. 51/98).

- 9 Zakon o menici (Uradni list FLRJ, št. 104-728/46, Uradni list SFRJ, št. 57-882/89 8spremembe), Uradni list RS/I, št. 17-599/91 (uporaba denarne enote Republike Slovenije), Uradni list RS, št. 13-512/94 (s 1.1. 1995 se preneha uporabljati 69. člen), Uradni list RS, št. 82-2977/94 (s 1.6.1995 se preneha uporabljati 69. člen – sprememba datuma prenehanja uporabe)).
- 10 Zakon o obligacijskih razmerjih (Uradni list SFRJ, št. 29/78, 39/85, 57/89).
- 11 Zakon o prisilni poravnavi, stečaju in likvidaciji (Uradni list RS, št. 67/93, 45/94, 39/97 in 52/99).